

చెన్న పట్టణము ఏప్రిల్ ౧౯౨౭

సంపుటము ౪

ప్రభవ సంవత్సరము చైత్రమాసము

సంఖ్య ౪

ప్రభు తీర్థము

సాహితీసమితి సభాపతి శ్రీవశంకరశాస్త్రి గారు

శంకరుడు

మహిత వాసవ మణికుట్టి మమ్ముబోలు
సాగరముతోడనాస్వభూసాధమునకు
కొముదీప్లావితం బైనగగనసీమ
తనరుచున్నది ధవళ విరాన కాంతి.

విమలహా నీవిభావనీనమయశోభ
నేలనోకాని కనుగొన నిచ్చగింప
కాననము వాలించి నిమిలితాక్షు లగుచు
పలుకకున్నారు శ్రీమహాప్రభువు వారు!

రామానందరాయలు

దేవ, ప్రసరింపజేయుడు దృష్టి యిటులు
పొంగి పోవుచు నున్నది పూర్ణచంద్ర

కిరణబాలమ్ముతాకున కరలి మిగుల
ఆతతంబైన నీలరత్నాకరంబు.

రాధికాదేవి కబరీభరమ్మునుండి
జారుచుండెడి కుసుమసంస్పర్శవలన
పరమ హర్షమ్ముతో గగుర్పాటు గాంచు
శ్యామసుందరు లలిత దేహమ్ము వోలె.

శ్రీరైతస్యచహాప్రభువు [కన్నులు తెరిచి]
ఏడి నాశ్యామసుందరు జేడి యేడి!
చూచుచుండగ నెచటికో సురిగినాడు
ఇచటనే నిల్చియున్నవా డింతలోనె
అచ్చెరువు తోప నేకడ కరిగినాడు!

ఏమి చిత్రము! సఖులార, ఇప్పుడె యతని
నీ ప్రదేశమునందె వీక్షింప గంటి
అంతలోనే యంతర్ధాన మయ్యె నయ్యె
పంచకాగ్రో గోవికావల్లభుడు!

[ఇట నటుచోచి]

కాన రా వేమి కృష్ణ, ఈకన్నుదోయి
ఏమి పాపము చేసినదో, మనోజ్ఞ
దివ్య భవదీయ రూప దీధితి లభింప
దక్కటా!—రమ్ము నాహృదయాధినాథ!

నిన్ను గనజాల కున్న నే నిమిషమైన
తాళజాలను కృష్ణ! ఈతనువునుండి
ప్రాణములు లేచిపోవు! కృపాప్రపూర్ణ
మానసమ్మున దరిజేరుమా రయంబ!
విషయపూర్వకముగ నిన్ను వేడుచున్న
దోయి రాధిక! రమ్ము నేత్రోత్సవముగ.

[కొంచెమారమండి]

శ్రీఘృగతితోడ నేల వేచేయ కుంటి
వోయి! అక్కట యేమి చేయుదును కృష్ణ!
ప్రాణసఖులార, ధూర్త గోపాల కుండు
అతిరయమ్మున నెచ్చటి కరిగినాడో
తెలిసికొని సత్వరమ నివేదింపరేని
ఇంక మీతోడ నెపుడు భాషింప నేను.

గోవిందరాజు ప్రభుసావములమీద[వ్రాలి]
మీచరణ దాసవర్గమ్ముమీద నిట్లు
లాగ్రహింపగ నేల మహానుభావ!
కింకరజనమ్ముపై మీరు కినుక బూని
పలుక కుండిన నెట్లులు బ్రతుక గలము!

రామానందరాయలు

ప్రభువరున కాగ్రహము లేదు, భయమువీడి
లెమ్ము గోవింద, ఇయ్యది లీల నుమ్ము;

స్వామి యిప్పుడు తన్మయత్వమ్ము వలన
పల్కు శ్రీరాధికాదేవి భావనమున.

శ్రీమహాప్రభువు ప్రక్కనుచూచి
కేకి పింఛావతంసుడై కృష్ణు డదిగో
నన్ను గాంచి శిరః కంపనమ్ము చేసె!

[అనుకంఠ]

ఇదిగో పరుగిడి వచ్చి నాహృదయనాథ,
చేరుదానను నీనమ్మాశ్లేషమందు!

[అని యందుకు పోతోవున]

కంకరుడు

మారుతాహతి నుత్కంఠమాన శిఖర
కలిత మైనట్టి తాళవృక్షమ్ముగాని
బద్ధిబద్ధావతంస గోపాలమూర్తి
కాదు కాదు, మహాప్రభూ, కనుగొనుండు.

శ్రీమహాప్రభువు ప్రక్కనుచూచి

శ్యామసుందర, ఏమి యన్యాయ మోయి!
యోగ్యముగ లేదె నీకు నాయూరుతలము?
ప్రేయసిని రాధ నిట్లు పరిత్యజించి
పవ్వళించితి వేటికి పాలకడలి?

కంకరుడు

కాదు కా దది క్షీరసాగరము కాదు
పరిణతం బైన చంద్ర బింబమ్ముకాని
నడుమ నున్నది శ్యామసుందరుడు కాదు
సాంద్ర మైనట్టి మేదినీచ్ఛాయ గాని.

శ్రీమహాప్రభువు

అయ్యయో చూడు, డెంత దయావిహీను
డో హిమాంశుడు, గగనమునుండి యిట్లు
కొముదీరూపకం బైన కారుచిచ్చు
నొక్కటేరీతి కురియించుచున్నవాడు!

[బాధతో]

తాళిబాలను కృష్ణ, యీతాళమునకు
దీన్పురాలిని మిగుల బాధింతు వేమి?
శీఘ్రముగ నేగుదెంచి యాశ్లేష మిచ్చి
అపనయింపుము దేహదాహమ్మునాధ!

[బాలికా]

ఎంత బ్రతిమాలుకొన్న రావేల కృష్ణ!
రాధ చేసిన ప్రబలాపరాధ మేమి?
ఎంత నీకయి నేను తపించుచున్న
జలుక వేటికి అయ్యయో ప్రాణనాధ!
అక్కటా, సత్వరంబ మీరైన గాని
మెడలి చెలులార, కృష్ణుని వెదకి తెండు.

ప్రాణనాయకు దోర్గాధబంధమునె
స్వస్థ నయ్యెద—అన్యత్ శాంతి లేదు!
మిమ్మునైనను చెలులార, నమ్మరాదు,
కఠినహృదయలు! ఇకనైన కదలరేమి?
ప్రాణములు పోవు పిమ్మట పరుగువారి
తీసికొని వత్తురొక్కొ ఆమోసగాని?

[కోపముతో]

పట్టువడునేని ధూర్తగోపాలు నిపుడు
నలిపివేయనె ఆలింగనమ్మునందు!
కఠిన దంతక్షతములు కఠిన సఖర
ఘాతములు చేయకుందునే గాత్రమందు!

[కన్నులుమాసికొని]

ఆగ్రహింపకు మోయి, ఈయబలపైన!
బాధలో నాధ, ఏమేమొ పలికినాను.
కరుణ వహించి వేగమ కౌగిలించి
అతితరం బైన తాపము నార్పు మోయి!

[అని ముందుకు పడవోవగా రామానందరాయలు పట్టు
కొన్నాడు.]

[కమాన తెంచి ఆనందముతో]

అడుగొ నాశ్వామసుండరు డడుగొ అడుగొ
వచ్చుచున్నాడు నాప్రాణవల్లభుండు

హస్తములు చాపి! నీప్రియురాలి కృష్ణ,
చేర్చుకొమ్ము భుజాంతర నీమయందు!

[అని తొలుత సమద్రములోపడినాడు.]

రామానందరాయలు [కలవరముతో]

వేగముగ పట్టుకొమ్ము గోవిందదాస!
శంకరా, లెమ్ము లేలెమ్ము సత్వరముగ
పట్టు తప్పించుకొని మహాప్రబలభాటి
నురికినాడు మహాప్రభు ప్రదకమందు!

[శిష్యులు లేవడియగా, ఆనందముతో]

శ్రీమహాప్రభువు

ఎంత తాపాపనోదకం బెంత శీత
లమ్ము నాప్రాణనాయకు లలితగాత్ర,
మొరే మధురమ్ము నాహృదయేశు గాధ
భంగురోరఃస్థలీ సమాలింగనమ్ము!

రామానందరాయలు

ప్రవిమలంబైన శ్రీమహాప్రభువ రేణ్వు
గాత్ర సంస్పర్శచేత సాగరజలంబు
నేటి యామిని పరమపునీత మయ్యె!
ఈప్రదేశము తీర్థహా నింకమీద.

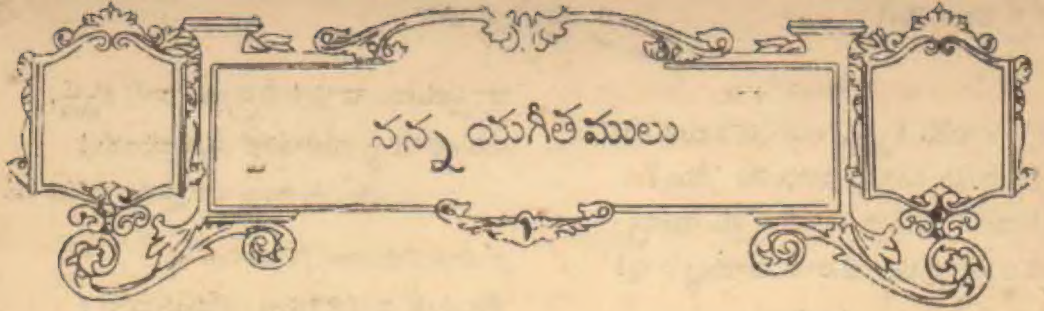
గోవిందదాసు [సమద్రోచకము నోటతోసికొని]

భక్తికల్పద్రుమం బైన ప్రభుశరీర
మధుర సంస్పర్శ వశమున మారిపోయె
నహహ, స్వాభావికం బైనయబ్ధిగుణము!
ఇత్తుమధురమ్ముగా నున్న దిచటి నీరు!

శిష్యులు [ఉచ్చైఃశ్రవణముతో]

జయము నద్దురుమౌలికి జయము జయము
జయము జయము నవదీప్త చంద్రమానకు
జయము శ్రీగౌర గోవిందచక్రవర్తి
కధిక జయము మహాప్రభు నాశ్రితులకు!

చిలుకూరి నారాయణరావు గారు యమ్. ఏ., యల్. టి.

నామిత్తలగు మ-రా-రా. గిడుగు సీతా
పతి పంతులుగారు నన్నయసీసపద్య
ములను గురించి తెలుగుపత్రికలో సమగ్ర
ముగా ముచ్చటించియుండిరి. నన్నయగీతము
లలో కూడా ఈ నియమము కనబడుచుండుట
చేత దానిని గురించి ముచ్చట ముచ్చటిస్తున్నా
ను. అయినా తొలుత, సీతాపతిగారి సీసపద్య
చర్చ కనుబుధముగా నాకు కనబడిన సీసపద్య
విశేషములను కొన్నిని చూపుతాను.

సీసపద్యములు దింకను విశేషములు:

(౧) అమృతాశనంబు నే-యకయును దేవ నా
కజరామరత్నంబు-నందుటయును
సఖిలలోకంబుల-కగ్రణివైన నీ
యగ్రంబునందు ని-న్నధికభక్తి
గొలుచుచునునికియు-గోరితి గరుణతో
దయసేయు ముద్ధత-దైత్యభేది
యనవుడు వానికి - సఖిమతంబులుప్రీతుఁ
డైయిచ్చి హరి యిట్టు-లనియె నాకు
ససఖి వాహనంబ-వై మహాధ్వజమవై
యుండుమనిన బక్షి-యును బ్రసాద
మనుచుమ్రొక్కి పటచె-నంతనాతనిమీద
పబ్రమెత్తివైచె - వాసవుండు.

—ఆది. ౨, ౧౦౪.

ఇందు మూడో పాదములో నియమము
కొంత తప్పిడిన్నది. పాతాంతరముండి ఆపాద
మందును, ఆ. వె. యందు ౧, ౩ పాదము
లను యతియం దొకేయక్షరము ఉండునేమో
చూడవలసి ఉన్నది.

(౨) కమనీయధర్మార్థ-కామమోక్షములకు
సత్యంతసాధనం - బయినదాని
వేక్షతోఁ దవిలి తక్-విచుచున్న వారల
కభిమతశుభకరం - బయినదాని
రాజులకఖిల భూ - రాజ్యాభివృద్ధి ని
త్యాభ్యుదయప్రదం - బయినదాని
వాఙ్మనఃకాయప్ర - వర్తితా నేకజ
న్మానునిబర్హణం - బయినదాని
* * * *

—ఆది. ౩, ౯.

దీనిలో రెండవ దశమునం దంతటను
యతిస్థానమున ఒకేవర్ణము కనబడుతున్నది.

(౩) పలుకుల ముద్దును-కలికికాల్గన్నుల
తెలుపును పలుద చ-న్నుల బెడంగు
సలఘు కాంచీపద - స్థలముల యొప్పును
లలితాన సేందుమం - డలమురుచియు
సలిసీల కుటిల కం - తలములకాంతియు
నెలజవ్వనంబున - విలసనమును

నలనభావంబును-బొలుపును మెలపును

గలుగు నగ్గరికను-దలచితలచి

* * * *

—ఆది. 3, ౨౭.

దీనియం దంతటను ప్రాసస్థానమున నొకే
యక్షరము కనబడుచున్నది.

(౪) యమునంశమునఁబుట్టె - నధిపతి ధర్మజం

డనిలాంశమునఁబుట్టె - ననిలజండు

శక్రాంశమున ధనం-జయుఁ డుదయించెనా

శ్వినులయంశముల నూర్జితములు నకుల

నహదేవు లనవద్య - చరితులు వుట్టిరి

శ్రీమూర్తియై యాజ్ఞ - సేవి వుట్టె

నగ్నియంశమునఁ జి-తారి ధృష్టద్యుమ్నుఁ

డనఁబుట్టె ద్రుపదరా-జాన్వయమున

* * * *

—ఆది. 3, ౪౩.

దీనియం దేపాదమున కాపాదములో
రెండుదశముల యందు నొకేవిధమగు యతి
కనిపించు చున్నది.

అధికలజ్జావన-తాస్యుల నఁగతా

ధరణాంబరుల ధర్మ-పరుల నజన

వల్క్యులధారుల-వరముని వేషులఁ

బాండుకుమారుల-భానునిభులఁ

జూచి దుఃఖితయయి-సురలార యిట్టి దు

ర్వ్యసనోపహతులైన-వారిమిమ్ము

జూడక ముందఱ-సురలోకమున కేగి

పాండుభూపతి పుణ్య-భాగియయ్యె

* * * *

—నభా. ౨, ౨౪౮.

ఇది (౨) వంటిది.

పార్థివప్రభుడైన-పాండుమహిపతి

కోడల నయి యుద్ధ-కుశలు లయిన

పాండుతనూజుల-భార్యనై పూజ్యుడ

వైసనీసఖయునై-యధికతక్తిఁ

బరఁగుధృష్టద్యుమ్ను-భగిని నైధృతరాష్ట్ర

పట్టిచే నభఁదల-పట్టి యాడ్వఁ

బడి పాపకర్ముచే-బరిధాన మొలువంగఁ

బడి బారుణులైన-పరిభవంబు

పడితి నట్టి నన్ను-బాండవుల్ సూచుచు

నుండి రొరుల వోలె-నుక్కుదక్కి

యావకాతనూజు-డాదిగా గలవృద్ధ

బంధుజనులు సూచి-పలుకరయిరి.

—ఆర. ౧, ౧౩౬.

దీనియందు సీసము ప్రథమదశమున,

నాలుగుపాదములయందును యతి ఒక్కటే.

ఇంకను ఈయతివర్ణము ద్వితీయదశములందుఁ

గూడ 3, ౪, పాదములలోను, ఆ.వె.యందు

౧, ౪ పాదములలోను కనబడుచున్నది.

కడఁగి బుద్ధీద్రియ-కర్మేంద్రియంబుల

యందు సంయతచిత్తు-లైన వారు

ధృతి నహంకార ప్ర-తిగ్రహపేక్షల

యందు నివృత్తాత్ము-లైన వారు

సల్పభోజనులు న-నారంభకులు నయ్య

సత్యంత సంతోషు-లైన వారు

సత్యవ్రతులు శుభా-చారు లక్రోధను

లగుచు ధర్మాన్వతు-లైన వారు

నఖిల తీర్థశతము-లాడిన ఫలమును

నఖిల యజ్ఞవిధుల-నైనఫలము

బడయుదురువిహీన-భాగ్యదుష్కృతులకుఁ
బరమతీర్థ సేవ-బడయనగునె?

—ఆర. ౨, ౨౪౦.

ఇదిన్నీ (౨) వంటిదే. ఆ. నె. ౧, ౨,
పాదములయం దాయతివర్ణమే తీసికొనిరాఁ
బడినది. ౩, ౪, పాదములయందు నొకేయతివర్ణ
మున్నది.

గీతములు

నీనములందువలెగీతములందును నియ
మము కనబడుచున్నది. ఆనియమము నీరీతిగా
నేర్పరచవచ్చును:

(౧) నర్వయతి.

(౨) సర్వప్రాస.

(౩) ౧, ౩, పాదములు యతి; ౨, ౪,
పాదములు ప్రాస.

(౪) ౧, ౩, పాదములు ప్రాస; ౨, ౪,
పాదములు యతి.

ఈ నియమములు తేటగీతలకున్న, ఆట
వెలదులకున్న సామాన్యములే.

(౧) నర్వయతి:- తేటగీతలు: ౧౩౬. ఉదా:
అమ్మహాశ్వంబు ధవళ దే-హంబునందు
నల్లఁగలిగిన నీవీడ్లు-నాకు దాసి
వగుము మఱియందు నల్ల లే-దయ్యెనేని
నీకు నే దాసినగుదు ప-న్నిదము సజ్జము.

—ఆది. ౨, ౩౧.

ఆటవెలదులు: ౧౩౮. ఉదా.

నభలవిస్తరిల్లి - శల్యాదికములైన
నాల్గువర్ణముల వి-నంగఁ జాలి

నవమవర్ణమునఁగ - నవ్యాధిరమణీయ
మగుచు శల్యవర్ణ-మతిశయిల్లు.

—ఆది. ౧, ౫౧.

(౨) సర్వప్రాసము:- తేటగీతలు: ౧౪. ఉదా,
పటవనోపకయున్న మై - మఱచి పెంటిఁ
బెనఁగియున్న నుబ్రసవింప-మొనసియున్నఁ
దెవులుగొనియున్న మృగములఁ-దివిరి యేయ
రెఱచియాహారముగమను-నెఱుక లయిన.

—ఆది. ౫, ౫౭.

ఆటవెలదులు: ౧౮.

ఎట్టి సాధ్యులకును - బుట్టినయిండ్లను
బెద్దకాల మునికి-దద్ద తగదు
పతులకడన యునికి - సతులకు ధర్మపు
సతుల కేడుగడయుఁ-బతులనూవె.

(౩) ౧, ౩:- పాదములు యతి; ౨, ౪,
పాదములు ప్రాస

తేటగీతలు: ౧౨.

సుతుల విద్యాప్రవీణతఁ - జూచు వేడ్క-
నెంతయును సంతసంబునఁ గుంతిదేవి
రాజసన్నిధి గాంధార - రాజపుత్రి
కెలననుండె నున్నీలిత - నలివ నేత్ర.

ఆటవెలదులు: ౮.

భ్రమవిమోహలోభ - భయఃపరిభూతనై
కొడుకు విడువ నంత - వెడగనయ్య
యేను వీనిశక్తి -యెఱుంగక పండిన
దానఁగాను వినుము - వీనిశక్తి.

(౪) ౧, ౩, పాదములు ప్రాస; ౨, ౪,
పాదముల యతి:—

తేటగీతలు: ౧౩. ఉదా.

వీడు పుట్టిన పదియగు-నాడు వెలుచు
బడియె నావేతనుండియ-వృత్తమునఁ
బడిన వడిఁ జేసి బాలకు-నొడలు దాకి
యాక్షణంబు తొల్లెను-గయ్యె జూవె.

ఆటవెలుదులు: ౨౪. ఉదా.

దానినెఱిగి కమల-యోని వానికి గర
మల్లి మర్త్యయోని-యందు బుట్టు
మనుచు శాశ మిచ్చె-నొసరంగవాడును
గరము భీతి గరయు-గంబు మొగిచి.

—ఆది. ౪, ౧౨౨.

పై నియమము సాధారణసూత్రము.

దీని కవవాదములుగా అచ్చపు నైకములం దీ
క్రిందిపద్యములు కనుపించుచున్నవి. వానికి
సామాన్యసూత్రానుసారమయిన పాతమును
తాళపత్రగ్రంథములనుండి యెత్తి యిస్తు
న్నాను.

అచ్చపాతము

సకలభర్మవిదుండవు-సర్వలోక

(తాళపత్రగ్రంథపాతము: సర్వభర్మవిదుండవు-సర్వలోక)

వర్తనము తెఱింగిన పుణ్య-కర్తవీపు

నెయ్య మొసరంగ నెఱిగింపు-మయ్యనాకు

వెలయఁ బుణ్యలోకంబులు-గలవె యనిన.

—ఆది. 3, ౨౩.

ఎట్టిరాజులును మ-హీసురోత్తము లేదు

రరుగుదెంచు నష్ట-క్షణిక భక్తి

నెరఁగి ప్రియము వలికి-తెరువిత్తు రిట్టిద

(తాళపత్రగ్రంథపాతము:—తెరువిప్రియమువలికి-తెరువిత్తు)

ధర్మ వీపు దీని-దలఁపవెట్లు.

—ఆది. 2, 3.

ఎంతయోటువడిన-నంతియ జూదంబు

(తాళపత్రగ్రంథపాతము: ఎంతయోటువడిన-నితను
జూదంబు)

సందుఁ దగులు జలము-నతిశయిల్లు

నేమిసేయుదాన - నిది యెగునకు మూల

మని లతాంగి దుఃఖ - తాత్మయగుచు.

—ఆర. ౨, ౬౨. అచ్చుప్రతి

ఇది సర్వయతిపద్యము.

ఈ క్రింది పద్యమున మరొక్క-విధాన
మగుపడుచున్నది.

వాని జూచి నలుడు-దానల్లి శాశమీ

నున్న గలి యెఱింగి-నిన్ను బొంది

యహివిషంబుచేత-ననిశంబు దగుడ

నైతి నిక నాకు - నలుగ వలదు.

—ఆర. ౨, ౧౭౯.

ఈపద్యములో సాధారణసూత్రమునకు
విలక్షణముగా ౨, ౨, పాదములందు ప్రాసయు,
3, ౪, పాదము లందు యతిన్నీ కనఁబడు
చున్నది. ఈక్రింది వానికి పాఠాంతరముల
నికను నన్వేషింపవలసి యున్నది.

(౧) కడఁగి సూతుండు పుత్రకు-గొఁగిలించి
కొని తదీయమూర్ధామ్రాణ-మొసరఁజేసి
యంగరాజ్యాభిషేకార్ధ-మైనశిరము
దడిపె వెండియు హర్షాశ్రు-తతులఁ జేసి.

—ఆది. 2, ౧౨.

ఇది సర్వయతిగా నుండవలెను. రెండవ పాదమున లేప్పినది.

(౨) అధికవీరుండు రక్కసు-డరుగు చెంచు
నని మనంబున భయమంది-వనజ నేత్ర
వీరి సుఖసుప్తులైయున్న-వారి నిద్ర
సెడంగ బోధింపనోప నా-కడిది వినుము.
—ఆది. ౭, ౧౯౮.

ఇందు మొదటిపాదమున ప్రాసయతియో
మూడవపాదమున యతియో ఉండవలెను.

(౩) ధరణిసురులగురుల-బరమయోగుల మహా
భాగ్యవంతు లయిన-భాగవతుల
రాజవంశకరుండు-పూజించుచును వారి
వలనఁ బుణ్యకథలు-వెలయ వినుచు.
—ఆది. ౮, ౧౨౫.

(౪) సాక్షియును ధర్మదర్శియు-సాక్ష్యవిధులు^౩
దప్పగాదు తప్పినను న-ధర్మయుక్తి^౪
వరుణపాశసహస్రంబు-వాని గట్టి [౫.
పాయనే లేదు నొక్కొక్క-డాయతము
—సభా. ౨, ౨౪౨.

(౫) వీనిపుట్టిన పాపంబు-నేళఁ బెక్కు
దుర్నిమి త్తముల్ పుట్టిన - నిర్ణయించి
యేను జెప్పితి దొల్లియు - వీనిచేత
నెట్లు గౌరవులకుఁ గీడు-పుట్టు ననియు.
—ఆర. ౧, ౪౯.

(౬) పాంచజన్యరవము - పంచమహాశబ్ద
రవముఁ జెలఁగె దిశలు - సెవుడువడఁగ
నొలసి జనులదీప- నలు మించె రమ్యమై
గరుడ కేతనంబు - గ్రాలెజడల.

—ఆర. ౧, ౧౮౯.

ఈ కేత పద్యములందు మరిబకరీతి విశేష
మును అచ్చటచ్చట కనబడుచున్నది. ఆర
వమునందు బచ్చికముగా వాడబడే 'మూనై'
అని యతివిశేష మిట్టిదే. ఈ క్రింది పద్యము
లిట్లే ఉండవలెనో, పాఠాంతరములను చూచి
అన్ని పాదములూ ఒకేరీతిగా ఉండవలెనని నిశ్చ
యింపవలెనో తెలియరాకున్నది. ఈ పద్యములు
పైని సూచించిన సామాన్యసూత్రము ననుస
రిస్తూ ఇంకా మరికొన్ని నియమములతో కని
పించుచున్నవి.

(౧) ఇన్న రేంద్రచేత-మున్ను గృహీతమై
యున్న నాకరంబు-గ్రన్ననిక
నొరున కర్తామగునె-వణియ విషయమై
ధరఁ బరిగ్రహింపఁ-బరమమూర్తి!
—ఆ. వె, ఆది. ౩, ౧౬౭.

దీనిలో మొదటి రెండుపాదములయందు
ను ఒకేప్రాసాక్షరము. తరువాతి రెండుపాదము
లందును నొకే ప్రాసాక్షరము.

(౨) ఎట్టి సాధ్వలకును-బుట్టిన యిండ్లను
బెద్దకాల మునికే-దద్ద తగదు

౧. భాగలయిన యట్టి, ౨. పూజింపుచును; ౩. సాక్షియును ధర్మదర్శియు-సాక్ష్యవిధులు.
౪. విధులు లేవనగఁ జెప్పిన- సభమవృత్తి. ౫. నీతిచెయిది. — గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారి ప్రతి.

పతుల కడవయునికి-నతులకు ధర్మపు
నతుల కేడుగడయు-బతుల సూపె.

—ఆ. వె., ఆది. ౪, ౬౪.

దీనియందు 3, ౪, పాదములలో నొకే
ప్రాసాక్షరమున్నది. ౧, 2, పాదములలో
కూడా అట్లేడెందునా అని భ్రమ పుట్ట
చున్నది.

(3) ఏల యెఱుకలేని-యితరుల యట్ల నీ
వెఱుగ ననుచు బలికె-వెఱిగియెఱిగి
యేనకాని దీని-వెఱుగరిందొరులని
తప్ప బలుక నగునె-భార్మికులకు.

—ఆ. వె., ఆది. ౪, ౭౭.

ఈపద్యము మొదటి 3 పాదములలోను
యతియం దొకే అక్షరమున్నది. నాల్గవ
దానిలో మూరినది.

(౪) ఏను జహ్నుకన్య-నిర్ద్రసమాన నీ
నద్గణాపథులకు-సంతసిల్లి
భానుతేజ నీకు - భార్యగా వచ్చితి
నిష్టమున బరిగ్ర-హింపు నన్ను.

—ఆ. వె., ఆది. ౪, ౧౩౫.

దీనియందు ప్రాసము విధింప బడినదా
అన్నట్లున్నది. ౧, 3, పాదముల రెండవయక్ష
రమును చూడండి; ఇట్లే:

(౫) పరులవలన బాధ-వారయకుండగ సాధు
జమలధనము-గాచ-జనవిభండు
గరుణదప్పి తాన-హరియించు వాడగు
నేని సాధులోక-మేమిడేయ.

—ఆ. వె., ఆది. 2, ౧౦3.

ఇందు 'ర' యనునది ప్రాసాక్షరముగా
౧, 3, పాదములందు కలియుచున్నది. పైదాని
యందు కంటే హెచ్చువిశేషము:

(౬) దీని బుత్తు మఱి మ-దీయపింజోదక
నిధి దమాజు గులము-నిస్తరించు
వాని విత్తగణంబు-నలనిఱుణంబు బా
చిన మహాపకారి-జిఱురవాని.

—ఆ. వె., ఆది. ౬, ౨౪౮.

(౭) పురుషుకంట మున్ను-పరలోకమేగిన
నతియ నోచినదియు-నతులలోన
బరుషహీనయగుచు-బరమ పతివ్రత
యయ్య జగముచేత-బ్రయ్యబడచె.

—ఆది. ౬, ౨౫3.

ఇది (౫) వంటిదే.

(౮) సతి విముక్తయయిన-పతికి పునర్దార
సంగ్రహంబునేత - శాస్త్రమతము
పతి విముక్తుడయిన-సతికన్యపురుషసం
గ్రహమునేత లోక-గర్హితంబు.

—ఆ. వె., ౭, ౨౫౫.

ఇదియున్న (౫) వంటిదే.

(౯) జలము లందయుండు-నర్వలోకంబులు
గాన నీమహాగ్ర - కలుషవహ్ని
జలధిలోన విడిచి - సత స్రతిజ్ఞుడ
నగుము జలధి జలము - నది నహించు.

—ఆది. 2, ౧౪౭.

ఇది (౪) వంటిది.

(౧౦)...పరునితపము వైకుంఠ-వలయునాపుడు
లాసనుండు త్రిభువ-నార్పితుండు [గమ

సురహితంబుపొంటి - సుందో-సుందుల
కడకువచ్చె వరము - కరుణ నీగ.
—సీసములోని ఆ. వె., ఆది. ౮, ౯౭.

ఇదియు (౮) వంటిదే.

(౧౧) అనఘ ధర్మతనయు-ననుజనమన్విత
పంస్తుతించి రథిక-సమ్మదమున
నని కురుప్రభవకు-నట్లు వైశంపాయ
నో క్తమైన కథ ర-పోత్కటముగ.
—సీసములోని ఆ. వె., సభా. ౧, ౨౦౧.

దీనియందు ౧, ౩, పాదములలో ఒకే
యతురము యతిగాను, ఒకేఅతురముప్రాసవర్ణ
ముగాను ఉన్నది.

(౧౨) గురులవృద్ధశిల్పి-వరవణిగ్బంధన
జనుల నాశ్రితులను-సాధుజనులఁ
గరుణఁబేదటికము-వారయకుండఁగఁజ్రోతె
సకలజనులు నిన్ను-సంస్తుతించ.
—సీసములోని ఆ. వె., సభా. ౧, ౪౭.

(౧౩) ధర్మరహితులైన-ధార్మికాత్ములకు భా
రాజ్యలక్ష్మీ సుఖి-రంబు గాదు
ధర్మతనయ నిన్ను-దద్రాజ్య సంపదల్
వలచి తమకుఁ దామ-వచ్చి పొందు.
—ఆర. ౧, ౬౧.

ఇది (౧౧) వంటిది.

(౧౪) అనిన రక్క-సునకు-నలిగిన యగ్రజు
నలుక యెఱిగి వీరు-డడ్డనుడు
మొనసి గాండివంబు-మోపెట్టె నవనిత
ఖడ్గపాణులై-కవలునంత.
—సీసములోని ఆ. వె., ఆది. ౧, ౧౧౬.

ఇందు ౧, ౩, పాదములలో ప్రాసము;
౧, ౨, పాదముల యందు యతిగా ఒకేయతుర
ముండుట విశేషము.

(౧౫) కరుణనిట్టులనియె-బరమాశ్రులాభంబు
నీకు నిప్తమేని-లోకవంద్య
గరళకంఠ నీశు-బరము బ్రసన్నగా
వేగఁజేయుమధిక-యోగశక్తి.
—సీసములోని ఆ. వె., ఆర. ౧, ౨౯౪.
ఇది (౫) వంటిది.

(౧౬) వర నరేంద్రమకుట-వద్యరాగద్యుతి
నరుణమగు భవత్ప-దాబ్జయుగము
పరుషధారు శిలల-పై నిష్క్ర దరుగుట
నరుణమయ్యె బర్వ-తాంతరముల.
—ఆర. ౧, ౨౧౨.

ఇందు పెద్దవిశేషము: నాల్గుపాదముల
లోనూ ఒకేప్రాసాతురము. ౧, ౩, పాదముల
యందును, ౨, ౪, పాదముల యందును యతి
ప్రాసమునఒకే వర్ణము.

(౧౭) వరుణదేవుతోడ-కరమల్లి జలనివా
సంబు విడిచి భూథ-లంబువలని
కరుగుదేర నున్న-వరుణేంద్ర దేవియుఁ
బోనిదాని దేవ-యానిఁ గనియె.
—ఆది. ౩, ౧౩౯.

ఇది (౫) వంటిది.

(౧౮) కర్మఫలము లేదు-కర్మఫలా ప్రికిఁ
గారణంబు విధియు-గాదనంగ
నంత యెఱుకలేనె-యార్తనై విధిచెల్లు
కలసి పలికితిం బ్రి-యంబు దప్పి.
—ఆర. ౧, ౨౩౧.

ఇది ౧, ౩, పాదములయందున్న, ౩, ౪,
పాదముల యందున్న యతిస్థానమున ఒకే
అక్షరము గలది.

(౧౯) మిశ్ర పాదమున మిశ్ర మిశ్ర
పాదముతోన భేదించి దో-ర్పము జలము
గలిగి దేశబలంబును-గాలబలము
కలుగువాని కష్టస్థము-గిరికి మొదలు.
—ఆర. ౧, ౨/౧౦.

ఇందు ౧, ౩, ౪, పాదములలో ఒకటే
ప్రాసాత్వికము.

(౨౦) అం-ము-గదన-గ-య్యుపదలెల్ల
అచిరుముక్క-క్కలపాదముల కొనగ
తొలువముగ నెందు దమయంతి-చేర బట్టు
వడియె నలుచేత విడువంగ-బడిన హంస.
—ఆర. ౨, ౧౭.

దీనిలో ౨, ౪, పాదముల యతిస్థానమున
నొకటే యక్షరము.

(౨౧) నలున కాని నలివ-దళవేల్ల వరియు
దట్టె చూత మనుచు-నమరవరులు
నలుపురును గడంగి-నలరూపమున వచ్చి
రాస్వయంవరమున-కతిరయమున.
—ఆర. ౨, ౧౩.

ఇందు ౧, ౩, పాదములలో ప్రాసవర్ణ మొ
క్కటే; ౨, ౪, పాదములలో యతివర్ణ
మొక్కటే.

(౨౨) అనుచు నుత్తరగాకు-లొప్ప ముసులించి,
నలునెలుగు విధము-నాకు తేయు
చాత్మరూపధరుల-రగుడని పరిచేవ

నంబుచేసె దనమ-నంబులోన.

—సీసములోని ఆ. పె., ఆర. ౨, ౧౩.

ఇందు ౧, ౩, పాదములలో యతివర్ణ
మొక్కటే; ౨, ౪, పాదములలో యతివర్ణ
మొక్కటే.

(౨౩) ఎంత యోటు వడిన-నింకనుజాదంబు
నందుఁ దగులు జలము-నతిశయిల్లు
నేమి నేయుదాన-నిది యెగ్గనకు మూల
మని లతాంగిదుఃఖతాత్మ యగుచు.
—ఆర. ౨, ౭౨.

ఇది (౨౧) వంటిది.

(౨౪) సిగ్గనమును రాక్యము నిష్పత్తి గొన్న
యక్షము నేము నేనెత్తె మహాహరిం
బక్తిరూపులమైవచ్చి-పార్థవేంద్ర
యవహరించితి మనిచెప్పి-యరిగె జడల.
—ఆర. ౨, ౭౭.

ఇందు ౨, ౪, పాదములలో ఒకే యతి
వర్ణము.

(౨౫) అందు గొప్ప అధిక-హస్తము నేరి
యడవి నేమిరోసె దనిరికొంద
జవ్వ, నీవు వేల్పు - వగుదని కొందఱు
మొగినకేలు మొగిచి - మ్రొక్కి రంత.
—సీసములోని ఆ. పె., ఆర. ౨, ౧౦౪.

ఇందు ౧, ౨, ౩, పాదములందు యతి
స్థానమున నొకేవర్ణము.

(౨౬) పుంజునందు దోమ పు జంబు నలిగి
నెఱిగి యెద నహించు-నేనిభార్య
పురుషునం దభీష్ట-భోగంబు దేహంత

రంజనండు శర్మ రతియు బడయు.

—ఆర. ౨, ౧౫౯.

ఇది (౧౨) వంటిది.

(౨౭)(దురిత కర్మంబులెల్ల.....)

నాయు గాంకుంజరమను-వర్వలంబు
చును దేవప్రకాశ-బాణి-యభివక్తిమును
బడయుదురు మేధికంబునా-బరంగు తీర్థ
మాది వేధానమేర్పడులులకును పంప.

—నీనములోని తే. గీ, ఆర. ౨, ౨౮౮.

ఇందు ౧, ౩; ౨, ౪, పాదములందొకే
యతివర్ణము.

(౨౮) ఎఱిగి యెఱిగి దీని-నెట్లొక నగు భోగ
యోగ్యమైన యది క-యోజనేత్ర
యనినాడు శాప-మిచ్చుగా కమ్ముని
యేల సైచు నిక- నెట్టులొక్క!

ఆర. ౨, ౩౨౭.

ఇందు ౧, ౩, ౪, పాదములలో ఒకేయతి.

(౨౯) స్వప్న మునె నూ-కా-వివృత్తి
యనల కణకరాశ-మైన వల్ల
మొనర-కేసి దీన-నోర్వము వైశ్యు
ననుచు నిచ్చె దాని-నమరఁతికి.

—ఆర. ౩, ౭.

ఇందు ౨, ౪, పాదములకు ప్రాస; యతి
సర్వముక్కటి.

(౩౦) రవిమ-దైనియాను-వరిమునమియిక్క
పదకు పుట్ట నెట్టి-వరమొయనుచు
దాని బాటవైన-గా నున్ననాకాశ
నాణి యిట్టులనియె-వసుమతికి!

—ఆర. ౩, ౫౪.

ఇందు ౧, ౨, ౪, పాదములయందు యతి

స్థానములో ఒకేవర్ణము.

(౩౧) ఇందు విష్ణువదనా-విది విచార
యదియు గాశ్మీరమండలం-బిది నిరస్త
మిదియు మంజువద్వా-మిది దండవంతి,
పరిమళమును మును హంస-విశమునేసె.

—ఆర. ౩, ౨౭.

ఇందు ౧, ౨, ౩, పాదములలో యతిస్థా
నమున ఒకే వర్ణము.

(౩౨) ప్రాధియమున వచ్చె యి-స్వకీ నమ్మ
నాత్రియుచు నాత్రితువై-నాత్రియునైన
విమవదనినను నేనెట్లు-విమతుదీని
నాత్రితత్వాని మిదిభిన్న-నగునె చెప్పుము?

—ఆర. ౩, ౨౩౦.

ఇందు ౨, ౪, పాదములలో యతిస్థా
నమున ఒకేవర్ణము.

(౩౩) మునికుమారి-రెగిని-కొనివచ్చె విశవమా
లాయుధమున-బాడిచి-యాసురమున
విక్రముచుననుచుక్కా-రియురుదాను
బడిగి వైభవవికను-నాగి నం.

—ఆర. ౩, ౨౭౧.

ఇది (౩౧) వంటిది.

(౩౪) తిను వేదశాస్త్రమును-వేదాని వైశము
లెల్ల పలిపి యారైభ్యుఁ-హింసితకుం
వైతి, నాకుచు వైభవ-విభవ
మైన తెఱ-నెట్టులనిన ని-ట్లునిది మునులు.

—ఆర. ౩, ౨౮౧.

ఇందు ౧, ౨, పాదములలో యతివర్ణ మొక్క-౨; ౩, ౪, పాదములలో యతివర్ణ మొక్క-౩.

పైవిశేషము లన్ని ధాగతకవిత్వమునకు వ్యాప్తివహించు గణితమున్న నాదానికి పాదము లేదు. ఇవి కవిత్వమునకు నిర్బంధము లేకుండా త్రవ్వకుండా ఉన్నా. ఇట్టి విద్యుత్ స్వేదన వాతమును పట్టకవిశకు మును నెప్పుడు ఆవి ధాగముగా గూర్చిమి న్నే కవిత్వమునకు నాగను తగ్గిపోతుంది. ఇట్టి నియమమున్న ధాగోవి వయము మొదట కవిత్వానికి కారణము లుగా నేర్పరుపబడినా, తరువాత విధులుగా లా గించి కుంచిత చప్పరిడి శృంఖలాప్రాయము లై నవి. దేశభక్త్యమును దీనియమములు విధులుగా నిర్ణయించుకున్నప్పుడు ఆధార భాష అన్నపము.

ఈవిషయముకి 'సప్తవిత్వతత్త్వ'మున అడి గము సూరికవి శ్లోకవిద్యమున నతి సరిస ముగా పరిగ్రహించినాడు.

యతియు శ్రీ వాక్యము - గతిసంతులనయు న త్సంబంధము - దవిలి నట్లు మెట్టుమీదనుగాలు-వెట్టగైదాడ యం దించినట్టులు ప్రాస - మెనయ వలయు సానబట్టినమణి - చందాన నద మర్ధి నారీశుభంగి బంధంబువలయు దవి మెలుగుమెలుంగు - వీరె యట్లర్థంబు లేటచెల్లంబుగా-చెలియవలయు నలుట దొలవజ్జె సంక్రమ-వలయు వలన జలజలనరాలు నమృతంపు-బాలు లీల రసము దులకింపవలె నట్టి-రమ్యకవిత రసీకరననారిరసచే-బ్రబలకున్నా.

పాదము

వ సంత ప్రవాసి

చండితారాధ్యుల నాగభూషణం గారు

శ్రీమద్రామాయణము లోకరమ్యుల భాగ్యులను మహారాజా ప్రకటనము నెట్లవిచారె గనునందుచుగా నిలువెల్ల మల్లికా వకుళిజనాద్య చేకనుమనార సరీమముల్ గ్రహించుచు సకలవిశ్వాసంతోరలులను సంపదజ్ఞులై విహరించు నాయుడం ధర్మము నుత్సాహోజననముగా నివ్వవారికి మాని నా రక చరమును మెట్లు ముసురస్వముగా శ్రుతినిజకంబుగా ప్రకట మహానుభావ రసబంధురభావముల..... రమ్యకళావిభవ ప్రదర్శనో

4. 'ఇటాలిక్' భాష.—(i) మాతృభాషలోని m, n అను అనువాసికాచ్చులు em, en, అనువర్తముల లోనికి మారుట. (ii) మాతృభాషలోని ఋ, ౪, వర్తములు or, ol అనువర్తములలోనికి మారుట. (iii) అష్టధ్వజకారము హస్తమగుట. (iv) మాతృభాషలోని p, b, t, d, అను మహాప్రాణములు పిత్తకారములుగా (h, th, f) మారుట.

5. 'జర్మనిక్' భాష.—ఈ (i) మాతృభాషలోని ఋ, ౪ వర్తములును, అనువాసికాచ్చులును (m, n) తరువాత ur, ut, um, un, అనువర్తములలోనికి మారుట. (ii) 'గ్రీక్' Grimm పరివర్తముని పరివర్తముల ప్రకారము స్వరములు మారుట.

ఈ భాషలను పైని చెప్పిన విశేషధర్మములేకాక మరల నాలుగు కారణముల వాదవ్యములను ధర్మములు మాడ గొన్ని గలవు. 'ఇండోయూరపియన్' మాతృభాషలో కంఠ్యస్వరములవియు, కంఠ్యము లున్నయు, కాలవ్యవస్థలవియు, మూడువిధములను నగు నులుండెను. 'అస్యన్' 'ఇమియన్' 'అల్బేనియన్' 'బాల్కన్' 'సెల్టిక్' భాషలలో మాతృభాషలోని కంఠ్యస్వరములు కంఠ్యములు గాను, కాలవ్యవస్థ లూఱ్యముగాను మారినవి. మిగిలినభాషలలో మాతృభాషలోని కంఠ్యస్వరములు కొన్ని పిచ్చ్యములుగాను, కాలవ్యవస్థలు కంఠ్యములుగాను మారినవి.

ఉ. కరణ (poteros) గో, (bous)

కరిమ్, 'అకె'—satem 'అగు'—azimtas
EkaTov (ekaton) Centum.

ప్రా. పం. , cet, ప్రా. 'అస్తి'—hund
పైని చివరనుండు మహాసారములలోని 'అకె' 'అటిక్' సూచమునుబట్టి మార్పిడిమార్పుల కాలవ్యవస్థలూఱ్యముగా మారినభాషలను 'జర్మన్' భాషలందు, కంఠ్యములుగా మారిన భాషలను 'ఇండో' భాషలందు వ్యవహరించు కలదు. మాతృభాషలోని కంఠ్యస్వరములలోను మార్పులను కలిపి ప్రవర్తించుచున్న భాషలను తరువాత నీవివరములు చెప్పించుము. పైకి చెప్పినవర్తముల వలనకలిపి 'ఇండో' యూరపియన్

మాతృభాష దాని జన్మస్థానమునంతే ప్రప్రథమమున కెండు భాషలుగా మారి తరువాత నవి కేలాంతరము లలో, తిరుగు కనిమిదిభాషలుగా మారినవి భాషాకాస్త్రము లాహించియున్నది.

8. 'ఇండోయూరపియన్' మాతృభాష,
దానిని రూపించు విధము

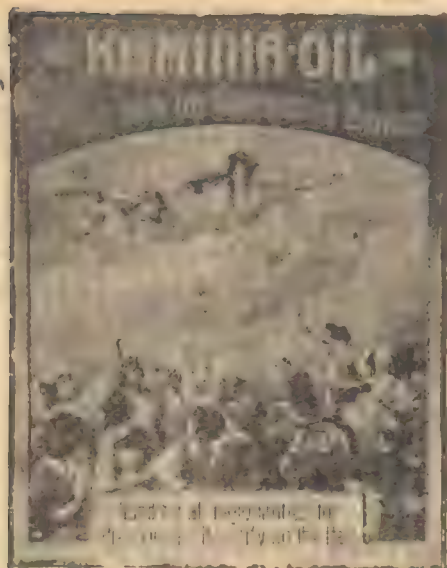
ప్రవర్తించుచున్నవి. నోక కాలమునకును నట్లు భాషామలుంబునును సూచనోక మాలభూరమును మాతృభాష యుండవలయును. 'ఇండోయూరపియన్' మాతృభాష ప్రస్తుత మెన్నటను వ్యవహరించులో లేదు. దానిలో వ్రాయబడిన గ్రంథము లేని దును. లేన. కాబట్టి దానిని గుఱుచు కల్పనములను గల స్మృతాదిభాషలను బట్టి యూహించువలసియున్నది. ఏదైన నొకధర్మము జన్మభాష లన్నిటియందును గనబడుచున్నచో నది మాతృభాషలో సూచ మన్నదని చెప్పగలము. కాని కొన్ని భాషలలో నగపడి మిగిలిన దానిలో లేనియెడల వాయుభాషల స్వరూపమును విమర్శించి యాధర్మము మాతృభాషలో నున్నదో లేదో నిర్ణయింపవలసియున్నది. దీని విధమునానానా విశ్రాంతి సూచనలను.

'గ్రీక్' 'లెటిన్' 'సెల్టిక్' మొదలగు 'ఇండోయూరపియన్' భాషములు ఏకాంశికానియున్నవి. 'ఇండోయూరపియన్' నీవర్తము లున్నవి. మున్నగునట్టిభాషలను 'గ్రీక్' 'లెటిన్' 'సెల్టిక్' భాషలలోని నీవర్తములు నమూనాగా 'ఇండోయూరపియన్' భాషలలో మార్పులను చేయుచున్న భాషలను 'ఇండోయూరపియన్' భాషలలోని కంఠ్యస్వరములు కంఠ్యములుగా, కాలవ్యవస్థలు కంఠ్యములుగా మారినవి. 'ఇండోయూరపియన్' మాతృభాషలో నీవర్తము లున్నచో లేనో నిర్ణయింపవలసియున్నది. సంస్కృతభాష యనేకవిషయములలో మిగిలిన భాషల కంటె విశేషముగా మాతృభాషను బోలియుండుట చే ముప్పయియే భాషల క్రైస్తవములు 'ఇండోయూరపియన్' గనబడనందున నీవర్తములు మాతృభాషలో లేవని చెప్పవలసింది. కాని యిటీవల వాయుభాషలవ్రాయుచు నాగు మాతృభాషలనివచ్చినది. ఇండోయూరపియన్ మాతృభాషలోని కంఠ్యస్వరములు కంఠ్యస్వరములుగా, కాలవ్యవస్థలు (ఇ, య, e) తరువాత నున్నవి. సంస్కృత విషయ కాలవ్యవస్థలుగా మారువలసియున్నవి. నీవి

ఏల మీరు కామినియూత్రిలమునుమాత్రమే వాడవలెను?

(పేదవర్తరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియూత్రిలము వెంట్రుకలకు చాలాభావమైనది.

కామినియూత్రిలము వెంట్రుకలు పోషింపులను ఆవును.

కామినియూత్రిలము వెంట్రుకలు పోషింపుగాను, పోషకముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు పోషకము.

కామినియూత్రిలము సువాసనలైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓమధులు ఇందులో గలవు.

కామినియూత్రిలము పుట్టుకు చల్లదీసిమును గడిగింది మేదకు విక్రాంతి విచ్చను.

చదువుచు,

అలోచింపుచు,

అర్జునును పంపుచు.

కలకత్తాలోనున్న కార్మికులసంఘం తరఫున:—“అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్స్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అర్జును, కామినియూత్రిలములు విధింపబడి, పరీక్ష చేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన పదార్థాలు లేవని రూపొందించబడినది. కామినియూత్రిలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మనకుకు చలువను గడిగింది.”

డి. యు. ఆర్. కార్మికులు, ఎస్. ఏ. పద్మను, పెరా ద్విపమునుండి వ్రాసినది:—“కామినియూత్రిలము మిక్కిలి సుందరమయ్యు, స్పృహగ్రహణమైనది నిస్సంశేపముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుట్టుకు ప్రియంగా నీ మును గడిగింది. ప్రస్తుతము వాడుచున్న వా గోనులకంటెగిరి దీనిని తీసివేయవలెనని.”

గొట్టి 1 కి గ్రాము. 1-0-0

వి. పి. భక్తులు ము. 0-6-0

బుట్టు 3 కి గ్రాము. 2-10-0

,, ,, ,, 0-12-0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టుమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన గుకాగమాలగు కామినియూత్రిలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అమరునట్టి గుకాగమమునందు దొరుకని అతనికేరును మాకు తెలుపుచు, అర్జును మాకు చేరుగా పంపుచు. కొందరు వర్తకులు ఎక్కువభావమునకై ఆకాపడి కేరులేని పత్తినిగొలుసులు గలవి, తక్కినవకముచి “శ్రేష్ఠమైనదని” తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోస పోకుము. ఎల్లప్పుడును కామినియూత్రిలమునే పట్టునట్టి తెప్పించి వాడుకు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించకము.

అంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్స్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ,

285, జుమ్మామసీదు, బాంబాయి.

మీకు మేలైన సువాసనగల అత్తరులు కొవలెనా?

అటులైన అత్తరులకు రాజని విలువబడు ఆటోడిల్ బహార్ ను ప్రయోగించుడు

కొన్ని కిందువులను మీ కేగుమాయిపై చికిరిసిపోతే

యింపక, శుష్కపంబు మునుపవాసన నీచుట్టు పల్లవ్యాపించును.

ఇంతటికన్న మైవ, మనోహరమైనవాసనను నీవు బహుళముగాను యితర అత్తరులలో సాంపదాలవు.

‘ఆటోడిల్ బహార్’ అను కేగును యిప్పుడు క్షాపకమునకు తెచ్చికొనుడు. దానిని ఒకమా రుపయోగించుడు. దాని మనోహరమైన, శాశ్వతమైన సువాసనకు తీసికొనును నెందునవు.

1/2 టేబుల్ స్పూన్ బుడ్డి వెల రు. 2-0-0
 1/2 " " " " రు. 1-4-0
 1 ట్రామ " " రు. 0-12-0
 మాడిరిటీసా " రు. 0-2-0
 సువాసనగలకాగ్గులు రు. 0-1-0

వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము
 కొనునప్పుడు దయచేసి ‘ఆటోడిల్ బహార్’ అను కేగును బాగ్రుతిగా పరిశీలించి కొనుడు. అన్ని కొట్లను అమ్ముబడును.
 సోల్ ఏజెంట్లు:—

అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,
 285, బాహ్యమహిమ బజారు, నాంబాయి.

నొప్పులుగాని, తీపులుగాని, ఏవైనను సరియే తొలగింపవచ్చును

మీరు ఏల నొప్పులవలన బాధపడుచున్నాను. ఆ నొప్పులు తలయందైననుపరే, కేసమున యితరచోట్లైననుపరేయే, నడుమునోపి, వాయువునొప్పులు, పడితము, గొంతు రాపిడి, కాళ్లనొప్పులు, కీళ్లనొప్పులు, నాడినొప్పులు, బెరుకునొప్పులు, మునలకు నొప్పులైనను పరియే, తప్పక త్వరలో

‘ఆడమెన్స్ వైస్ సాల్వ’

అనుదానిచే మాన్యమిచ్చును. ఇది వుపకారితమగు అంజనము కాదు. ఇది చాలా మేలైన తైలము. ఇది చాలా విలువగల ఓషధులచే తయారుచేయబడినది. దీనిచే నొప్పులు మొదలంబుపోయి తత్క్షణమే నీళ్లు అనొప్పియొక్క బాధనుండి తొలగించును. నేలకుచేలు దీనిపల్ల లాభపడిరి.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 1-0-0. వి. పి. చార్జీలు ప్రత్యేకము.

ఈ ఆత్మగృహమును బాధనివారికి ఫలమును కనుగొనుటకు యీ క్రింద కేక్కోరిన అంగడినుండి 2 అణాలకు క్యాంటిలడవ్వి తెప్పించుకొనవచ్చును.

మొన్నర్స్:—వి. పి. సార్జ్, 259, కై నాబజారు, మద్రాసు.

సోల్ ఏజెంట్లు:—అంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్ అండు కెమికల్ కంపెని,
 285, బాహ్యమహిమ బజారు, నాంబాయి.

గురు వాదయు క్షమగా శేయును, విలుపులవంటి గురు
 పోలితి పైకి లేచక క్రిందకు జరియుచు గురు వాదయునాన్
 మునుపటి బ్రతిబంధము లేకునును నిత్యావస్థయు వాదయును క్షమ
 కాదు శేవలత్యావస్థను గాన పైకి పాడవును, విలు
 కంఠస్థానమునందు త్యావవాదభేదము కలంగదు.

కంఠమును మంచి నిర్వాహమునకు పెక్కి చోట్ల
సేపుడు దానికి కంఠసాగ్గములు కలువు. నిర్వాహము
వనుననిచ్చికాని, వాసాహగ్గము వనుననిచ్చికాని పక్షి
గలదు. మఱ మూడితీగయును పువ్వు వలయుచు. వాసాహగ్గ
మీద చోట్లను, అప్పుడు బిడ్డలుగా శిబ్బులు పుట్టును.
కొంచె వానిని వారుచు; వాసాహగ్గమును మోచియుక
యిట్లును. కొండవారుక పెక్కత్రువిన యెడల నది
వాసాహగ్గమును మోయును. అప్పుడు పుట్టినశిబ్బము
నిడువనీకముగా నుండును. అట్లుకాక అన్నివైపును
నడియున్న యెడల వారుచువు వాసాహగ్గమును మోచి
బ్రుకేంచే శిబ్బము వనువాసికముగా నేయును. ఇట్లు
కొండవారుకవలన వనువాసికపు మనువాసికపు పక్షి
మూల కలగును.

కొంచెవాలకను చాటి వాయువు ముఖాగ్ధమును
 ప్రకటింపవచ్చునని నన్నును చాటికొనుచు ప్రతిబంధముల
 చేను ముఖాగ్ధముయొక్క యాకారభేదములచేను, వివిధ
 మృదులు పుట్టును. విశ్వాదమునకు ప్రతిబంధము కలు
 వనవచ్చును బట్లు లేర్పడును. ముప్రతిబంధము కలయున
 గాన, తాలువునొద్దగాన, మొగ్గునులవలనగాన, ముందుల
 మొద్దగాన కలుగవచ్చును. ప్రతిబంధము మొక్క ఛాతభేద
 మునే బట్టులునగాన ననేదియు లభించును. కలయు
 నందుండు భారలకదలికలన కలిగిన వాతము ముఖాగ్ధ
 మయొక్క యాకారభేదములవలన వివిధముగా మారి
 యుండునగా నేర్పించును. ఆవరణభేదమునబట్టి వానియొ
 గు బుట్టినకల్లులు భేదించుట యవసరమిచ్చును. కా! ముగ్గు
 యయొక్క యాకారభేదము లవంతయులనుబట్టి వానియొ
 నేర్పమనవచ్చులనంబట్టుకుండువలెనుగా నెంతయును మేకాని
 కష్ట భేదముల యవచ్చులనంబట్టి మాత్రము కష్టముగానే
 యుండును. ఇది యన్నియును నూప నన్నిభావల
 లును లేవు.

శ్వాసవాదభేదమును, ననునాదిక త్వావనునాది
కత్వభేదమును చూచుకొనియును నుపాయము ప్రకటింప
బడి పూర్వము కలుగును. కాని జైత్రము చూపుకొనియు
లకు నుండును కనకాశము కలదు. మరియు ముఖవర్ణ
మున త్వము లుత్పన్నములగునప్పుడు జిహ్వనీ ప్లా
త్వావకాంగములకు శేషలవనంతైనను బూర్తియైన
స్వర్యగాని యీవత్ స్వర్యగాని స్వర్యాభావము గాని
పరిణిమింపబడును. కాని నుపాయము చూపును ముఖవర్ణ
ములనియు, నీవత్ స్వర్యము అనియు, వివృతములనియు
నూర్తియగును లవమనము.

ఇకను గొప్పయ్యలగు వర్ణము లున్నను
లక్షనపును జిహ్వవర్ణయము లెరిగిగా నుండునో పరికి
రించును. అకార ముచ్చరించునపును వాలుక కొంచెము
వెనుకకు అనగా గంపముపై పునకు లాగుచును. అక్ష-
రముచేరేనే యిది సంస్కృతము అనబడును. అకార ముచ్చ-
రించునపును వాలుక ముక్కుకొను తాళుచున్నది
యొర్చిచును. అకారముచే తాళుచునున్నది. అకార
ముచ్చరించునపును జిహ్వమాలము కొంచెము పైకర్త
బడి యొప్పుములు నల్లపముగా జేయబడి యందుకు
లేచును. కాబట్టి యిది ఓష్ఠ్యమగుచున్నది. ఎకార
ముచ్చరించునపును వాలుకయందయును గొంచెము పై
కర్తబడును. జిహ్వమాలము హఠ పైలేరుబడి దీని
సంస్కృతాంశములగును. అకార ముచ్చరించునపును జిహ్వ
మాలము పైలేరుబడి కావ యొప్పుములు నల్లపముగా
జేయబడును; అకారముచే నీది సంస్కృతము అనబడును.
ఇదియున్ననును నీది ముచ్చరించునపునో సంస్కృ
తమేయనబడి భాషామైత్త్రుల యాప్రాయము.
అకారఇకారముల నవ్యవహారముగా ముచ్చరించిన
వికారము వివచనము. ఇట్లే అకారఉకారముల నవ్యవ
హారముగా ముచ్చరించిన యెరిల దొకార మేయనబడు.
గొంచున్నయకరములు ఏదీ, లను గూడ సంస్కృతము
మలుగా సంహితించిరి. సంహితానో నీవర్ణములు హఠ
ముచ్చరించునపును కొనేరములుగా నుచ్చరించు కాల
యును. వారున్నట్టి. ఇ ముచ్చరించునపును ముక్కు
కొన (పె,దొ) అను సంహితములనే సంస్కృతములుగా
గీతించిరి.

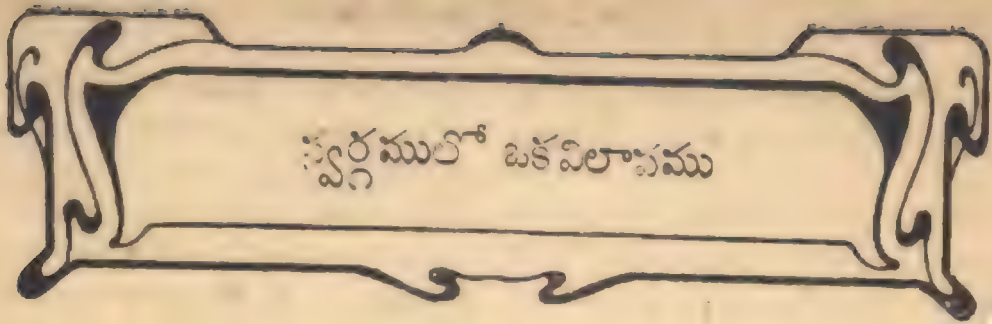

‘అమెరికా’ (America) ‘ఆస్ట్రేలియా’
Australia, ఇంకొకటి ప్రాచీనవాసులు కాం
టిని లేమనుప్రేతావాసులు నిరసననున్నవారికి చిత్రి
మల మూలమన దెలియజేయుచుండెరి. ఈ చిత్రము
ల క్షేప్రాయ బోధకములగు గాని పదబోధకములు
గాని ఇచ్చబోధకములుగాని కావు. కాని దేశాంతరీయు
లమను భాషాంతరీని మూగవారికిని ముఖాస్తానిచేట్ల
పదే పద్యములగును. కాని చతుర్విధముగ గాఢములగు
పూర్వజ్ఞుత్వాన్నియే చిత్రించును మూగింపుపంగలవుగాని

స్వర్గములో ఒక విలాపము

(వెనుకటి సంవత్సరము)

జయంతి గంగన్న

అందు సత్యంబేమియైన కలుదని మీరు
 దొరమున నెమ్మియుండిన, దానిమర్మము
 పొందనిగు హృదయముగముననే కాని;
 * * * * *
 బాంధవము లది, పట్టణము వాదములు
 ఈలిల కోరిక రాజకార్యంబు లేవు,
 మూల తుత్తయియై కలుగుచున్న యది.
 * * * * *
 గెలుపిని దామరము ముగిసిపోయి,
 సరిగియైపోయి, సర్పముల్, సూక్తిముల్
 పరతత్త్వముల్, ముక్తిదత్తుల్, వాదముల్,
 * * * * *
 కానవిధానముల్, పుస్తకముల్, సూక్తిముల్,
 దేవతా మహాత్మ్యముల్ వాదము
 నేరముల్, నిర్వాణదేశముల్ మీకున్న,
 * * * * *
 నిర్వాణము, మహానిర్వాణము సర్వము
 లభ్యమను, నాపేర అట్టి సంస్థానంబు
 కల్పించినను వాటినియే అంతయు తొలగి;
 * * * * *
 అనియిట్లు మోక్షపాత్ర అధర్మకవిదులు
 కనికరముచేసి, నా కార్యము నెరవేర్చి

కొనివచ్చు నేదేన, అనుమతియు పొందెను.
 * * * * *
 కన్నీరుగారంగ, గడ్గదికతో, ఇట్లు
 విన్నవించుచునే మోక్షమును ఆత్మ
 పొందుగనిపెట్టి, అట్లు జనవత్సలుడు,
 * * * * *
 “నీవానెవరే, ఈనాటి దీనికి ఇంత
 ఉసుగున్నరని ధైర్య మునుగుచుంటివినియె-
 హరియ్యుచున్న వారలచూచి మనమును-
 * * * * *
 ఏమి దొంగిలించిన, మేము వ్రులు? మీరు
 ఈలిలనే నెనుక, ఇంద్రులము లేదు;
 చాలు చా, నిర్వాణము కను నిప్పెనో?
 * * * * *
 ఏమో నీ ధర్మము, ఏమో నీ ధర్మము,
 ఏమో నీ సిద్ధాంతము, ఏమి ధర్మము,
 మోక్షము చూడదేమి, ఏమి ధర్మము?
 * * * * *
 పాపముల మోక్షము చూడగా, నుండియల్
 మోక్షమును, ‘వాహవా! ముగిసియెనుకొని,
 నూడు బోధలన్ని మంట గలియుచున్నాను,’
 * * * * *

వరి విూలు గోలుమను, చపతాగమెత్తి, ఆ
మనుజులొకము కనుగుమనుచు, మొన్నటిదాక
ననుపెట్టినది మఱచినారే, నాయనలారా!

* * * *

తత్తలిలి తత్తలిలి, తపియించి తపియించి,
నెత్తునల్ శీత్రములు సొంపుకొన ఏత్పేసి,
పెట్టెలుగును గనక, ఎప్పుడు గామానుజులు,

* * * *

మొత్తుకొని మొత్తుకొని, మొత్తు పట్టి మొత్తు పట్టి,
పెట్టెలుగును గనక, ఎప్పుడు మహాదు తొక్కి,
చిత్తవిధ్రమణులు చూచుచుకొనక తుదకు,

* * * *

అని నేను ప్రాణంబు లఱచేతిలో పట్టు
కొనియుంటి, ధైర్యంబు కొంచె మిప్పుడిప్పుడే
జనియించుచున్న, నీచందమే మీరంత-

* * * *

ఓవత్స, తెలిసినదే? ఈవీరి నవ్వులకు
నీవేమియు జన్మపోవద్ద—ఇటు చూచు,
నావాక్కు మదిలోన భావింపుమో నిజ్ఞ:

* * * *

ధరణీతలంబునకు అరిగి, అచ్చట ఒక్క
అరణ్యమెకాదా, యుగమంత మగుదాక, నీ
వఱచినను, ఏడ్చినను, మఱి అగోజన మున్న,

* * * *

దివిజులొకము నుండి దిగినాడ ననియన్న,
దివిజనందేశముల్ తెచ్చినా నని యన్న,
దివిజులను కేనన్న, దేవుండనేయన్న,

* * * *

మఱి మొక ఏనున్న, మఱి మోమిచేసినను,
కరుణయై అమృతంబు, పరిరోషమున విడుచు,
కురికొచ్చినప్పుడికి, కుకర దారోగంబు.

* * * *

నీవాక్కడవెకాదు, నీవోడ నీ గూడ,
నీవతాగములున్, దివ్యోగ్ధిజాల
మూలంబు కలది, అవనీతికి పోయి;

* * * *

నాదాధ ధ్యానముల్, సూర్యరావములెనగ,
అందలంబులమీద అందఱనురావించి,
విను లమఱచి పెట్టి, వీణయల్ విూటించి,

* * * *

నట్టునల పిలిపించి, నాట్యంబు లాడించి,
ఇట్టివేడుకలుక ఎన్నెన్ని ఏర్పఱచి
పెట్టినను వద్దనగు, వినుగుచెందగు, కాని

* * * *

‘మనవి మున్నది, మాదుమన వియుక్కటిచిన్న’
దని నోరు వెఱచునది, ‘కాగు, వాగును, ఇప్పుడు
మనపు లాలించుటకు మాకు తీతికలేదు.

* * * *

ఏల మీకీతొంద, రింక కొంచెము తాళ
జాల లేకుంటి, స్వర్గలోకము నచ్చి,
అలిగెకుందుమా, అన్ని మనవులు మేమి?

* * * *

‘యచేయు దిప్పరికి, దయచేయు, నాలస్య
మయున మాననిచెమను’, అని చెప్పి వెంటనే
‘యనంబుకట్టించి వంపివేయిమనల.

* * * *

కడలమని, ఏమైన కడలమని, ముజుగా
కడలమని, మనమింక పై దికము చూసిం
ముగలనెట్లెదమన్న, పదనుత్సాహము; వాని

* * * *

“నీకంటె ధైర్యంబు నాకొకింతయు లేదు;
లోకనాయకుడగును, లోకభాగధరు డగును,
భీకరుడు దుష్టుడు, కాకమును సుజనులకు,

* * * *

‘నరసులనుకొని, చెప్పసాహసింపితి, మయ్యె!
పొరపాటు, పొరపాటు, బుద్ధివచ్చిన దిప్పుడు;
మఱియే ఈగోడక? మాకుమీకును, చూడ,

* * * *

పరమపురుషుడగును, భవ్యనాథుం డగును,
నిరీకమును, నిజబాధిని శేత యని యాచును,
మఱి గంపలుగ, పుట్లు గరిసెలుగ, ఇంకింక,

* * * *

వాదములో నల్లుటకు లేదు నమరంగిమే;
లేదులేదిక లోట్ల* మీదనే జూగవలె
మీదివ్యవహార, మనిమీదములో ముట్టుదును.”

* * * *

ఏమేమో ననుసూర్చి, ఇటువంటి నెన్నెన్నో—
ఆమాటన్నియు మోముచాటిచ్చకలో,
మోము చూపిన పంగనామాలు పెట్టలే!

* * * *

ఆజ్ఞాంబున భక్తుడవలెనీ జెప్పనగోస
వీక్షించి, ఆయఃఖలు భీతకోటి శరణ్య
వక్షుండు, “అయ్యయో! పత్న, అదియేమిఅది?

* * * *

ఇదియేను భువిలోని ఈవాటిమూలపుం
వృద్ధయతల్లేవము; నీనినెలుగజాలక
జెననిమంటివి, శాంతి నరలుమంటివి వచ్చు.”

* * * *

అట్లు పరాకాశము? అదియేమి, వెదగు వలె
అట్లు చూచెననేమి?” అని యాచగ, భక్తుడు,
—“లోట్ల*న్న గుబుగుబులో పుట్టె వాగుండెలో!”

* * * *

[సశేషము.]

ప్రాచీన భారతీయ ధర్మములు

౧-వ చిత్రము

ఏదైనా క్రంభమును కర్తవ్యమును విచ్ఛయం
 ముటకు అనేక విషయములు సమన్వయించవలసియుండును.
 ఇది విమర్శకుల బాధ్యత. అందులో ఒకరి తేరునున్న క్రంభ
 ముయొక్క కర్తవ్యమును ఇంకొకటి కట్టబట్టబడి
 నప్పుడు ఈ బాధ్యత ద్విగుణమును. ప్రత్యేకించి క్రితాధి
 కారిని కర్తవ్యము అంకితము చేసియున్నప్పుడు దానియొ
 క్కింకొకటియునుగూడ అతని బాధ్యతను నెరుపును. ఇది కర్త

అందుచేతనే కవియైనా పామును చూడగానే అరికొనును
మోక్షమును దొక్కి మోక్షమును కనుటను. అందుచేతనే
స్వంతకల్పనము గాననియు, మహాకవియగు రావిపాటి
ప్రతిభారాతంబుని ప్రేమాధీరామమున కనుకరింపనియు
మహాధూతములోకెప్పి యువని! కృత్జ్ఞతను జూపియు
పామును చూడగానే అరికొనును. అందుచేతనే
కాను. అందుచేతనే

“అశ్వలామనకానియంశు ముశ్వేవంబు
కనకలామలకంబుగాఁ బఠించెఁ

100. 100. 100. 100. 100.

సప్తమా డికోనస్క్రూరకావ్యము తెలుగు
అనువాదించినవారులో నొకభాగము లేదు.

[illegible]

ఏదో కొన్ని యువమానములు, కొన్ని పదముల
మాట్టలు, మరికొన్ని పద్యముల పోకడలు సమానముగ

A. "జాతనోరమహానూర్తనక్రమలి" -

1870

— (20) —

[illegible]

లోకోత్తిప్రాయయగ నుంచుకొన కొన్ని చాక్ర
 మలకు కర్తను నిర్మయించుట దుర్లభము. "చేతభావ
 లందు తెలుగు లెస్స" యనుచరణము కృష్ణరాయలు
 శ్రీకాళిచారితుని శ్రీనివాసాచార్యుని వేదాంతమును
 తానును స్వభావోద్భావమును బాధ్యుని అంగ్రహము
 కల్గి నిజమై యుండును. మహాభావమహిమ మునుగు
 పండితుల యభిప్రాయము లోకోత్తిప్రాయయగ నుండి
 యుండును. అభావమును పద్మయలో నిమగ్నము

వని యుదాహరించిరి. కాని అప్పకవి పూర్వలాక్షణి
నిలువలతో రూపకములనే కాక వాగ్విశేషము
యలుపూడ వల్లభరాయని విశిష్టాటకములోని వనియే
చెప్పియున్నారు. “విద్రుకవి పెద్దన, మద్దరాజు
రామన, శ్రీగరుడు, గంపమపు వేంకటకవి, జగన్నా
ధుకు-వీరియను వల్లభరాయని విశిష్టాటకములోనివని
వే. యుదాహరించుచున్నాడు. అట్లే వల్లభరాయని
ములో కుమాగు ౧౦ సప్తమలకంఠె పెక్కువగా వల్లభ
రాయనితోడనే కేర్పొకెను. అత్యురామరాయలనుతై
యనా వల్లభరాయన పేరిటగాములైన శ్రీనాథుని
వసులో వల్లభరాయని విశిష్టాటకములోనిదిని ‘మంచన
విజయి’ యనుపద్య ముదాహరింపబడియున్నది. అందు
పై వల్లభరాయన శ్రీనాథునివల్లభరాయన పేరు
పైవట్లు తెలియుచున్నది.” అని రామకృష్ణకవిగారు
శ్రీనాథిరామకీర్తకలో వ్రాసియున్నారు. పైనికేర్పొని
కవిలకు అప్పకవికి భాగ్యము. అందు శ్రీనాథుని
ప్రాచీనుడు. వల్లభరాయకర్తత్వమువిషయమై యింత
గ్రంథములైనా వ్రాసినది యింతకే “అప్పకవియను
శ్రీనాథుని విశిష్టాటకములోనిదిని యుదాహరించినపద్య
ముల (కవికావళి) పైనందు నానవచ్చినో
మునకు ఈ-గ్రంథము శ్రీనాథునికేకాటక మునకు
గదా! ఆగ్రంథము వారికించి. దానిపేరు శ్రీనాథిరామ
ము. అది విశిష్టాటకమే.” అని కాశ్మీరగారు వ్రాయుట
వల్లభరాయనికి జరిగిన యన్యాయము. కవిగారి వ్రాతను
కాశ్మీరగారు ఖండించలేదు సరేకదా, అప్పకవికి పూర్వ
రుండిన లాక్షణికులు వల్లభరాయనిని ప్రాసినవ్రాతలై
నానవచ్చును.

అప్పకవి శ్రీనాథునిదని వ్రాయుటకును, అతనికి
పూర్వము వల్లభరాయనిదని వ్రాయుటకును గల కారణము
యింతగానిది. వల్లభరాయనిగొప్పవనియెడియు,
దానికి సమీపమున నున్న ద్రిపురాంతకేక్వరుడు (ద్రిపు
రాంతకము వినుకొండ సమీపముననున్న గ్రామము)వారి
కుమారుడగు ఈ కవియును, అంతదానియైనా
మునుపారించు చుండెను. శ్రీనాథిరామమును అచ్చటనే
వ్రాసెను. దానినాకు విముఖము పోయెను. వల్లభరాయనా
నున్నది. ఆవ్రాతములందు, వేద ప్రాసిన లాక్షణికులైన

శ్రీనాథుని పూర్వమును వల్లభరాయనికంటె యనుట
యింతగానిది. వల్లభరాయని పేరిటగాములైన శ్రీనాథుని
యనుకరించిరి. కొంత కాలమునకు శ్రీనాథుని విశి
ష్టాటకము వ్రాసెను. శ్రీనాథుని, వల్లభరాయన
ప్రచార మందియుండును. అప్పుడు కవిపేరుతెలియక
శ్రీనాథుని పేరును వ్రాసెను. అట్లే వల్లభరాయన
అతని కంటగట్టియుండును. ఇప్పుడు వచ్చుపడి ప్రచార
ములోనున్న శ్రీనాథుని పేరులోని సప్తమలక్రియు
వలెనిది కావనువాదము లేదా. అప్పకవికి వల్లభరాయని
పేరిటగాములైన శ్రీనాథుని పేరును వ్రాసెను
కర్తవ్యమయమున శ్రీగరుడులకు తెలిసినవానికంటె
విశేషాంశము లగిరి తెలియుట కవకాశము లేదు. ఒకవేళ
శ్రీనాథుడే వ్రాసి వల్లభరాయనిపేరు పెట్టివట్టు. లోక
వపరినిబట్టి అప్పకవి వ్రాసెనని యన్నచో, కవులు
యమై కట్టుకగలు వ్రాయుటయందభిరుచిగల అప్పకవి
రామకృష్ణకవికంటె మునుపేటి వల్లభరాయనిని పేరు
వ్రాసెనని చెప్పవలెను. కావున అప్పకవి రామ
మారించిన పై రెండుపద్యములను కవిపేరు తెలియక
శ్రీనాథుని కంటగట్టినది. శ్రీనాథునిచాటువని వ్రాసా
ములోనున్న “వీరులు నివ్వరింగములు” అనుపద్యము
నూడ శ్రీనాథిరామములోనిదైయుండునని నానవచ్చు
కము. ఈపద్యమును కందు చిక్కిరియానుపూర్వగలును.
“కులము దైవతము నురజాల గంగాంబ” అను శ్రీనాథి
రామపద్యము రెరువార నీపద్యమునకు తావున్నది.

౨. కవిస్తుతి:—

గ్రంథకర్త కవిస్తుతిలో అదికవిని కేర్పొనిన
రెరువార రివయభిమాన కవులను మురించుట సూచము.
వల్లభరాయడు వచ్చుయతిక్కునలను చెప్పిన రెరువార
కవిగారు, వల్లభరాయ. ముఖిరేక్వరుల వ్రాతలను
వల్లభరాయనికి ద్రిపురాంతక కవిలో నానవచ్చి
చెప్పెను. ఇట్లు చెప్పట యాకవులయందానికిండిన
యభిమానమును సూచించును. శ్రీనాథుడు రెవగ్రంథ
ములయందెన్నిటిలో, రావిపాటి ద్రిపురాంతకని గాని
నివ్వపూర్తి యవ తేక్వరులగా నుండిన “ఈ రాగ
ననభూమి” యను శ్రీనాథిరామములోని పద్యము శ్రీ
నాథునిపద్యమును పోలియున్నది కాశ్మీరగారు వ్రాసిరి.

“అనంతరము” అను అనురక్త్యము వసంపన్నమునం
 నది పుట్టి నిట్టిదే. ఇట్టియొక్కగడగలవద్యములు క్రితాధి
 కావములలో చెప్పబడినవి. “అనంతరము” అను
 కంభము; ఇది యాయంతియజమానుడు; అదిగో
 పుట్టికాదు; అది క్రితమునా నుండినది పుట్టికాదు. అది
 క్రితమునా క్రితమునా, క్రితమునా క్రితమునా క్రితమునా
 నేయును; అది నీకుమారితమననరేఖాకవ్యం” ఇత్యా
 దులు క్రితమునా యనబడెను. పుట్టికాదు. అది
 గడగలది. వల్లభరామిని క్రిత పద్యములయందుగల మో
 జాను, అనురక్త్యములయందుగల యధికావయవము నూచిం
 చును.

3. స్వక్తిగ్రంథములగు విశిష్టభావములు:—

ఏవైన రెండువృత్తులు పోల్చినపుడు సామాన్య
 భావసామ్యమునట్టి క్రిత్యమున వల్ల యిచ్చలము
 క్రిత్యము. ఇది కొనినది. క్రిత్యమున వల్ల సామాన్యము
 లగు భావములుందును, బహుళములకు— కూర్చునందును,
 కొంతమేర కైలియందుమాడ సోలిక యందును. “కైలి
 విషయమున సామాన్యమున అది శ్రీవాసుడను క్రిత్య
 మునానొందించుచున్నా” క్రిత్యమునా వల్ల కైలి విషయము
 మించుగా సమానపాటవమును, కలితాభాటియును, విరంభక
 భావములు గలిగియున్నవి.” అను రామకృష్ణకవిగారి
 క్రిత్యమునా వల్ల కైలి క్రిత్యమునా.

క్రిత్యముల గానములను, అనురక్త్యములను
 తి క్రిత్యములు. ఇట్టి క్రిత్యముల క్రిత్యముల క్రిత్యములు
 నచ్చును. వ్యక్తిత్వమును నూచించునట్టి విశిష్టభావములు
 క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను
 మెంరస్వభావనిర్ధమగ నున్నదో చూడుడు:—

- ఉ. క్రక్కలవంచు వంచి మని
- పండ్లును పండ్లును రాచు రాచి రొ
- చుక్కలు, కేయుం కేసి రెల
- యల్ల వం గాకుల సందు సంది లో
- చక్కిరినొక్క నొక్క యగు
- చంబడ నుమ్మడిమాటగట్టి నీ
- చక్కిరి మాళిచేసి చలి యిక్కడ
- చక్కిరి చక్కిరి చక్కిరి.

మొదటపంక్తులలో నిట్టిచిట్ట వయగాని కాకుల
 సందు ‘సంది’ అనుపట్టి క్రిత్యములగాని
 యొందగుకవు లుపయోగించినారు?

కండ్లయొక్క గట్టి పట్టుచులగున చిత్రించిన
 యాద్రుమ్యములను నూచించి:—

- క. కేసిక చెరువనలాకలు
- నేసిన యిరువల శిఖింపి నిడు వంచమునకొ
- చక్కిరిచుచు కేసిక
- .....
- చ. క్రిత్యములను క్రిత్యములను
- గంభిరములైనా
- చ. క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను

- కీ. క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను
- కీ. క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను
- కీ. క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను
- కీ. క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను

ఇట్టిసామాన్యములను వొందకేయగల వల్ల సమము
 క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను
 క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను
 క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను, క్రిత్యములను

శ్రీవాసునిచేతను ప్రతీతిగన్న “భాగోగుల
 బాద్మిగాడిక” అనుపద్యమునలోనిన పద్యమొకటి క్రితా
 ధిరామయలో నున్నది. ఈరెంటిని అర్థపాటవమునందు
 భేదము చూడుడు:— క్రితాధిరామపద్యమిది:—

- ఉ. వివాహిలో చనెంబలును
- మొటివ శుంగములబ్బవన్న లిం
- పెనవనొచ్చురెంబు సొగ
- పెనవరాలనమందయానముం
- గా నొనరించి దీని గడి
- కామని కేయక నిర్దయాత్ముడై
- గానలదాని కేసిక ని
- కారనిధిం చలమొత్తగాఁ కలకా.

ర. జాతీయములు:—

ప్రతిభా... జాతీయములు... ప్రతిభా... జాతీయములు... ప్రతిభా... జాతీయములు...

అంతా... ప్రతిభా... జాతీయములు... ప్రతిభా... జాతీయములు...

గి. ప్రధానములు:—

ప్రతిభా... ప్రధానములు... ప్రతిభా... ప్రధానములు...

ఇక... ప్రతిభా... ప్రధానములు... ప్రతిభా... ప్రధానములు...

కమలా... ప్రతిభా... ప్రధానములు... ప్రతిభా... ప్రధానములు...

ఇది... ప్రతిభా... ప్రధానములు... ప్రతిభా... ప్రధానములు...

గి. "జనమంతా... ప్రతిభా... ప్రధానములు... ప్రతిభా... ప్రధానములు..."

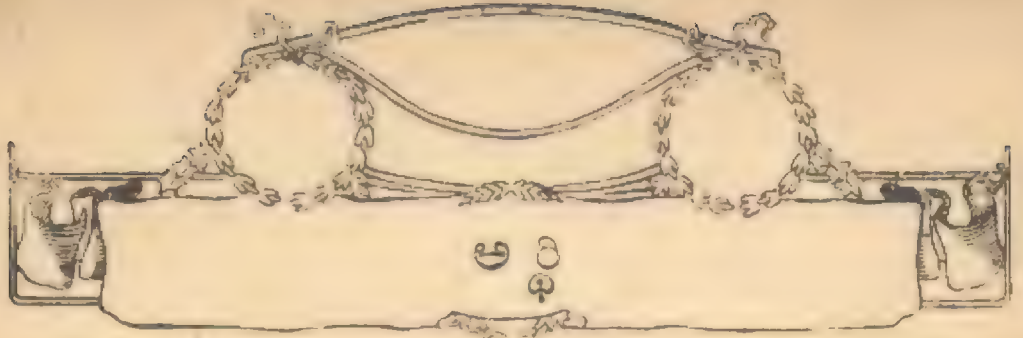
ప్రతిభా... జాతీయములు... ప్రతిభా... జాతీయములు...

ప్రతిభా... జాతీయములు... ప్రతిభా... జాతీయములు...

ప్రతిభా... జాతీయములు... ప్రతిభా... జాతీయములు...

ప్రతిభా... జాతీయములు... ప్రతిభా... జాతీయములు...

కందుకూరి వీరబసవరాజు గారు

సంకెలవోలె ముంగుడు సాగెగడిచు నిజాభిలాష్ట్ర మే

మకలు వచ్చునో పిలువక వచ్చు నొచ్చునోయిను నొక్కయిన్
నొంతులు నోవు: నొచ్చుకొను నొండె బిడ్డ ముట్టిల్లు భీతి నీ
నెంకటమందు వైవ మర వచ్చెక వి వచ్చలయిదు వచ్చివో!

ఉ. భాము లోన యోమయపువ్రాతం నిరలవ్రాసె బ్రహ్మ వి
స్కాందంబుయై యినునగతైతల్లి వసించుబైవి నం
సారథియై వాసయి నసాధులు నేయునవచ్చి యుదత బ
హ్వరిచి ముట్టె తెత్తెగొమ్మోయి తలక్ బయి కేరి వేయివోక?

భా. అది నాకృతిగన్న బాల్మీకము గార్యాలిపు చెప్పగ నాం
గాక నొద్దుకై మునాదిగం గనుక నొద్దుచి బోవమియం
బాదాపీఠము వైమనస్యము నసూయన్ జూపు వావాటికి
నీదాంబాగ్యపుగాలివోకి నునుజేనిక సేగసుతై వినిక.

చ. నడనడచూపు నొండెనడ వీడనిశ్చయై నరాకు నూకరే
బడియుట కావ్యముక బరవశ్యము మున్నగ రోగ చిహ్నముల్
బడలిన నీవు నొక్కటి యవ్యముచే మహాచచ్చిహిత వా
వడరి చిరింతు వెక్కనపుంబుయచే నవేష్టవై నరక.

చ. రాజసు:పంబు జ్ఞానులు నిరాకృతివేయగ, బంధులెల్లముక
వాజయలించు నవ్య, సనహతులు వీడ యటాను: దీట్లు, వి
స్తేజిత వచ్చివో! మనసు నొక్కటివేయగా నొకే
చాంతిబుద్ధివై త్రైతము పౌఖ్యము: సూడం దొఱుగివాపుగా.

౪. యమగిరీపెట్ట నమ్మయును ను నే? యమ్మ నాచేయనుచే?
యెడలక మామెట్టానవేదియు న్నన్నది నూర్చుకునుచే?
పుడమిది నల్లమిటి జనముల్ మహా గర్భిణి విస్మయ్యెట్టి నీ
యడలకు నన్న నేడు మెదిచేదియు నక్కనం దక్కు మర్థలో!
౫. తప్పయు వారి హజరమలయు మెప్పిన బోవు యిటు య
క్షణక్షణము చేయివిప్పి దురక్కప్తపురేఖను జైలు దెట్టితో
యెప్పుడె బోయి కలెన మహాకృపి నేటికె? నీకుగొప్ప నీ
గుప్పలనును పిచ్చుకును కోటిభండవ వాడుకలో!
౬. మూపుపై నోవచని కపున పుమాపు కాలునితలు మాహస్మిభలలు నగిసి
భవజుగ్ధ భంగునతడి, పల్లలె; బయిచేమూత యిచ్చు ముయియెక్కి!
౭. ఇది విడిచి బోకకకొన్రినమానన, గొప్పవారు నా
కేలునుచుదరు నదలు తలులు ముచ్చిని చేరొ; నాదనా,
బలవి చేడలేదొ; నిలవగల నలములునెయ కేటొకో;
నిబదిచాడేదొ? మునుపొగ్గ పగ్గనమమ్ము నీవితకో.
౮. కుంగోర్చియు నాటితాడు, మట పిక్కు వర్ణముగ్రియుగా
నిలనా పక్కనిమాట మూతగొను, పిళ్ళిపైతిగా పేటభా
మమొప్పుల్ పచరింపు, పచ్చిపియెక్కకో మై మూర్తనగ
తెలమిన్ కేయు నునొభిమూలమున క్క! నేడు పైకలపిక్.
౯. భవికూయంతు నవ్విం యెగ్గెనను, నెగ్గెయనాం త్నెచ్చయిన్
నానుమల కేయు నిగ్గెనికుం నాన్రితుగింతు యెగ్గెనా
భవికూయంతు నెగ్గెలను బాదిచి యిద్దులు బట్టి బెగ్గెన
ననవిదగావిట్టె బడు నామదిబ్రహ్మ కదేమి ముచ్చటో?

(సంకేతము)

శ్రీనాథకవిరాజీయము

కవిరాజ శ్రీపాద త్విత్తమూర్తిశాస్త్రిగారు

(ప్రచురించినది)

(శ్రీనాథుడు కవిత్వము ప్రశంసించును.)

అన్నామాత్యుడు

నాన్నామాత్యుడు! రమ్యాభద్రానన మబంకణం
పుము.

(నముచితాననము జూపును.)

(శ్రీనాథుడు ఆసీనుఁ డగును.)

అన్నామాత్యుడు

శ్రీనాథకవిరాజు! నీవు రామచంద్రియము
వచ్చితివి?

శ్రీనాథుడు

దేశాటనము చేయుచు శ్రీశైలంబునకుం
బోయి యటనుండి యిటకు మహామాత్యుల
దర్శింప నర్హి నై వచ్చితిని.

అన్నామాత్యుడు

సంతోషము, సంతోషము.

"ఏ. నీమహాదేవా! నీవు చేమఘోషాము

కళుపురాణవిద్యాగమములు

కల్పించినాడవు గాఢపాకం బైన

హర్షనైషధకావ్య మాంధ్రభాష

భాషించినాడవు బహుదేశబంధులతో

విద్యావరీక్షణవేళలందు

వెదచల్లినాడవు విదేశకర్తృస్థూ

కర్పూరములు దేశాంగణములందు

బాకనాటింటివాడవు బంధవ్రుడవు

కమలనాథనిమనుమడ వమలమతివి

నామక స్వసేయు ముగ్ధునిగాయి నీవు

కలితగుణగణ్య! శ్రీనాథకవివరేణ్య."

"మ. అరవిందా న్నకృత ప్రతిష్ఠుడగుచ

న రామభివేక్షక

శ్విమమాహాత్మ్యముతోడ నుండి భావ

జ్ఞాఘోషదం బై యభం

గుర మై స్కాందపురాణసారమగు శ్రీ

నాథానందమహాదేవ

బరినాటిక రచియింపు ముగ్ధజగతి

భాషాప్రసంగముగ."

(అని కర్పూరతాంబూలాంబరాదు లొసం
గును.)

(శ్రీనాథుడు ప్రతిగ్రహించును.)

"సీ. ధారాసురత్రాణ భాటీసమారంభ

గర్వపాఠోరాశి కలకజలకు

నక్తమాడియరాజ రిభాడియత్నోపాల

వందితశ్రీపాద వనదుహులకు

సింహాద్రిచర్యంత నీమాంధ్రమేదిసి

మండలీపాలనాఖండలులకు

పారిదంతదంతిదంతానలి లిఖ్యమా

నానేకజయశాసనాక్షిరులకు

అంతకు నేమి కృత్యములు
 కరుణించుట! వాక్యభాగ్యశ్రీని
 తెలియజేయు! అగ్రాధ్యక్షునియైన!
 అనిచేరేదే! మహాత్మ్యములనుగలను.”

అన్నామూర్త్యుడు

నీవు నాపేరగ్రంథము ర్థించుచు నా యింట
 యుండుము. నాకును నీవేద్యులై కష్టము నా
 న్నొకవిధై యును నేకభావమునందు నాక.
 అనిచేయమే! ద్రుతరమా,

“నీ. నమలంబహుమతి మార్పిడిచేయవలెనని
 కృత్యములకా నాకాభాగ్యము
 గోదావరీ పుణ్యములకామలం
 స్ఫూర్తిత ప్రీతిత సావయగం
 బులకాభివృద్ధి ప్రకారంబివేళ
 గుహ్యములకామల మంతయు
 నిర్దేశితమునకామల ఘోషకా
 తుకారములకామల మంతయు
 రాజులకామలమునకామల మంతయు
 వీరకామలమునకామల మంతయు
 కేమలమునకామల మంతయు
 నామకామలమునకామల మంతయు.”

శ్రీనాథుడు

ఈమధ్య ఏమి వాక్యములు! అనాత్మకత్వమును
 “నీ. అనాత్మకత్వమును గావించు ప్ర
 దీపకామలము ప్రకారంబివేళ
 బలిపె మూర్త్యులకామల మంతయు
 రాజులకామలమునకామల మంతయు
 వీరకామలమునకామల మంతయు
 కేమలమునకామల మంతయు
 నామకామలమునకామల మంతయు

అనిచేయమే! ద్రుతరమా
 ముగిలినాకామలమును గావించు
 ప్రదీపకామలము ప్రకారంబివేళ
 నీవేద్యులకామలమునకామల మంతయు
 గోదావరీ పుణ్యములకామలం
 స్ఫూర్తిత ప్రీతిత సావయగం
 ముగిలినాకామలమును గావించు.”

అనిచేయమే! ద్రుతరమా
 “నీ. అనాత్మకత్వమును గావించు ప్ర
 దీపకామలము ప్రకారంబివేళ
 బలిపె మూర్త్యులకామల మంతయు
 రాజులకామలమునకామల మంతయు
 వీరకామలమునకామల మంతయు
 కేమలమునకామల మంతయు
 నామకామలమునకామల మంతయు

అనిచేయమే! ద్రుతరమా
 ముగిలినాకామలమును గావించు
 ప్రదీపకామలము ప్రకారంబివేళ
 నీవేద్యులకామలమునకామల మంతయు
 గోదావరీ పుణ్యములకామలం
 స్ఫూర్తిత ప్రీతిత సావయగం
 ముగిలినాకామలమును గావించు.”

అనిచేయమే! ద్రుతరమా
 “నీ. అనాత్మకత్వమును గావించు ప్ర
 దీపకామలము ప్రకారంబివేళ
 బలిపె మూర్త్యులకామల మంతయు
 రాజులకామలమునకామల మంతయు
 వీరకామలమునకామల మంతయు
 కేమలమునకామల మంతయు
 నామకామలమునకామల మంతయు

అన్నామూర్త్యుడు

అనిచేయమే! ద్రుతరమా
 ముగిలినాకామలమును గావించు
 ప్రదీపకామలము ప్రకారంబివేళ
 నీవేద్యులకామలమునకామల మంతయు
 గోదావరీ పుణ్యములకామలం
 స్ఫూర్తిత ప్రీతిత సావయగం
 ముగిలినాకామలమును గావించు.”

[అనిచేయమే! ద్రుతరమా]

భాగము—అన్నామాయాగ్రీ గృహము
[ప్రవాసమును ప్రాప్తికొనుచుండును]

అన్నామాత్యుడు

(ప్రవేశించి) కవిసార్వభౌమా! రాజాగృహము నుండి నాకు రాగాజ్ఞ వచ్చినది. ఇప్పుడే పర భద్రభూపాలుడు

“సీ. ప్రాప్తికొన్నవిజయమును ప్రాప్తికొన్నందు చంద్రశాలాప్రదేశంబునందు

నచివసైన్యాధిపతిసామంతస్యవార సీమంతినీజనశ్రేణి కొలువ

శాస్త్రమీనులయందు సాహస్యశ్రోత్యము విద్యత్కవీంద్రులు విస్తరింపఁ గల్గునకస్త్రాధికారింతుమరగంధ

సారసారభము దిక్పూరితముగ నిజభూవిక్రమంబున నిఖలదిశలు గలిచి తను రాజ్యపీఠ మెక్కించినట్టి యన్న వేమేశ్వరునియొక మాశ్రయించి నిండుకొలుపుండఁ గన్నులవండు వగుచు.”

నేను బోయివచ్చెద; నీ విట గ్రంథరచన గావించుకొనుచుండుము.

(విష్కరించుచును.)

ప్రవాసము

నా కిష్టంబున రాజానుగ్రహంబు గలిగించు కొని యుండుట కిష్టమే కాని ఇంకొకటియు మన్యులు చుముపులు దీసిన నీకవిత్వ మేదియని నన్నా తేలించుచున్నారు.

“తే. బోధ మల్పంబు గర్వ మధ్యస్థతంబు శాంతి నిష్పచ్చరంబు మచ్చరము ఘనము కూడ మండుకములఁబోలె గొంచెమెఱిగి పంపితమన్ను తెనై పంపింతులను.”

నీది నొకపాటివారిం చేసి నీరిమాటలకు నోట మిం తెందుట సాంప్రదాయము కాదు. కాని విచారించెదం గాక!

భాగము

(ప్రవేశించి) పాసాకు కవిసార్వభౌమా! రాజాగృహము నున్నామోగియు నాజ్ఞ మొనరిం రా నవధరింపుము.

ప్రవాసము

(ప్రవేశించి) అన్నామాత్యుడు మహారాజులతో నాచ్చిత్తెంత మంతయు తెల్పియుండ బోలు. కావుననే నా కాజ్ఞ వచ్చినది. నే నిష్పద పోయి రాజదర్శనంబు గావించెదంగాక.

[భటునితో నిష్క్రమించును.]

భాగము—అన్నామాయాగ్రీ గృహము

[మంత్రిసామంతాదులు పరివేష్టించ వేమభూపాలుడు విష్కరితో కంఠావాసీనుడై నిలిచును.]

ప్రవాసము

(ప్రవేశించి)

“శా. కర్ణాటకీతినాథ మాక్షికనభా గారాతనంకల్పిత

స్వర్ణస్నాన జగత్ప్రసిద్ధకవిరా ట్పుంస్తుత్యచారిత్ర! దు గ్ధాలోరాశిగభీర! ప్రాహ్లామఖమ ధ్యాహ్నపరాహ్లాంఛితా పల్లావల్లభ! రాజశేఖరమణీ! పంటాన్వయగ్రామణీ!”

“శా. మోర్జింపవలెమహేశ్వర! శక్తి నా మాజ్యంబు పాలింపఁ గా

అయ్యవామి అయ్యవామి కాది నీమి అమి నీమి భూ
పామి నీమి అయ్యవామి కాది నీమి అమి నీమి భూ
పామి నీమి అయ్యవామి కాది నీమి అమి నీమి భూ

అన్నమాత్యుడు

ప్రభువారా! కవిమయ్యలు దేశకాలపాత్రాను
సాగించి ప్రభుత్వమును పాలించు నది! కాకున్న
వానిని కవిమయ్యలు పాలించునా?

వేమభూపాలుడు

అవు నది నిశ్చయమే. కావుననే శ్రీ
మహాభరతమున శ్రీకౌశలమనంబాదములో
సభి యగువాడు కాదు. అందుట తర్వాత
దని చెప్పియున్నది.

శ్రీనాథుడు

భూపాలురే! లింగభూపాలు వేమభూపా
నో తెగదితి నో వద్యము చెప్పితిని.

వీరభద్రారెడ్డి

ఏదీ యావద్యము?

శ్రీనాథుడు

“క. సర్వజ్ఞనామధేయము
సర్వజ్ఞ, సర్వజ్ఞ, సర్వజ్ఞ, సర్వజ్ఞ
యర్జుని తెల్లును; దక్కారు సర్వజ్ఞ
దనుట కుక్క సామజ మనుటే.”

ఇంతటి యర్జునిని సర్వజ్ఞునిగా పిలువ
దులు గాక పోదు.

వీరభద్రారెడ్డి

వీరు మిక్కిలి సమర్థులు. అయ్యది ప్రహ్లాద
ప్రహ్లాద మిక్కిలి సమర్థులు. అయ్యది సమర్థులు.
“కాశీభూషణ మయినానానా వైష్ణవ విద్యవేదము

సర్వజ్ఞునిగా పిలువదు. అయ్యది సర్వ
దామధము చక్కగ నేమిచితివి. అయ్యది
ము నెట్లు నేమిచెననో చూచి చూచుచు
ము గాక!

శ్రీనాథుడు

నావేద్యకొందరి విద్యవేదములను విపులము
ప్రహ్లాదము నయ్యది మహావేదముగా
నే నేమిచెననో చూచి చూచుచు నానా.

వీరభద్రారెడ్డి

సభిమయ్యలగువానిము ముందు ప్రహ్లాద కవి
తము గామిని వ్యతిరేకముచితివి. అది దాతవి
నెట్లు వర్ణించితివో వినఁ గురూపాలం బగు
చున్న యది.

వేమభూపతి

అమాత్యు సభిమయ్యల గాక సభిమయ్య
టయే కదా!

శ్రీనాథుడు

అవధరింపుము:

“సీ. భారాసురత్నం భాటీ సమారంభ
గర్వివాహం భారాసురం
సర్వమాడియరాజ గుడి యత్నపాల
మదిత శ్రీపాద వనదహులకు
మదిత శ్రీపాద వనదహులకు
మదిత శ్రీపాద వనదహులకు
పారిదంతదంతి దంతాల లిక్కిము
నానేకజయశాసనాక్షులకు
వీరభద్ర కేమయ్యవైష్ణవులు
మయ్యమయ్య మయ్యవైష్ణవులు
బెండపూడన్న జగనొబ్బగండ లిరుద
పదేద దేవేంద్రు గుడి సభిమయ్య కేమి.”

అన్నామాత్యుడు

వేమభూపాలుడు శ్రీనాథుడు! గావీశ్వరి యన్నవేమ
గావీయిదియును మా ప్రభువధ్యులదే యని
సంభవించు చున్నవాడం జూమి! మఱియు
దీనిని వాడుకమునకు మున్న ప్రభువధ్యుల వద్ద
నము చేయుటయు నాకెంతయు సంతనము.

వేమభూపాలుడు

కవిరాజు! కవిరాజు! శ్రీమహాభారతమును నీ
కవిసాగ్ర్యభోగమునకు నీవింక నకుటలబాదుని
మాపురంబున నుండి గ్రంథరచన గావించుచు
మాయాస్థాన కవిపై మా కానందం బాపా
పొందుచున్నాము.

శ్రీనాథుడు

(నాగవంశుడు వేమ వేమభూపాలుని దిక్కు మొ
గంబై)

"ఓ వివిధవిద్యోగము విద్యత్కుమున కాంక్ష
హరికాంక్ష! మాననారాయణాంక్ష!

నీతో గ్రంథరచన నిర్వహణతాపాల
నప్తాంగ! రాజవేశ్యాభజంగ!

నకలమహారాజ్య సంరక్షణోద్యోగ్య
కులశీల, గుజ్జరిదళ విహార!

భామాజనస్వాంతరి పరితోషణ లతాంత
కోదండ! రాయచేకోలు గండ!

జయవిజయజన్య కాంభోజహయనమాజ
ఖరవిపాటన సంభూత కుతలరేణు

పటల నిబిడఘనధ్వజ భరితభువన

విజయరఘురామ! అల్లాడ విభానివేమ! "

(వీరభద్రారెడ్డి దిక్కు మొగంబై)

"ఓ జయ! రాజవేశ్యాభజంగ! విక్రంక్ష!

యభ్యుదయంబు రాజాధిరాజ!

మండనం బానరమండలి కరగండ!

సంకల్పసంసిద్ధి సమర విజయ!

ప్రహ్వము శ్రీనాథుడు సమరవిజయమున

వర్ధిల్లు గాయగోవాళవిరుడ!

విజయమును దిక్కు మొగంబు ముగించుకొరారంక

స్వస్తి కర్పూర వసంతరాయ!

అంధ్ర(కర్ణాటక)సింధు యవనిచేది

వీరలక్ష్మీస్వయంవర వీరగాధ్య!

ధరణి పాలింపు మాచంద్ర తారకముగ

విక్రమోన్నిద్ర! అల్లయవీరభద్ర!"

వేమభూపాలుడు

(మొగ్గిదిక్కు మొగంబై) ఆమూల్యముగా!
కవిరాజమందర్శనోత్సవమందర్శనమునకేసి కా
లాటిప్రముఖులు గావీ కున్నవారము భు
జికి వారు ప్రాప్తమౌచును. ఈవాటికి కీ
లాట నామిదము. అని తెలుసుకొనో చేయను.)

[అందఱు లేచి నిష్క్రమింతురు.]

అంకాంతము

అంకాంతము

(నాగవంశుడు, నాగవంశుడు, నాగవంశుడు, నాగవంశుడు,
నాగవంశుడు, నాగవంశుడు, నాగవంశుడు, నాగవంశుడు.)

(నాగవంశుడు నాగవంశుడు పైలతో బ్రవేశము.)

నామూనాడు

(నాగవంశుడు మూడుమూలము నాగవంశుడు
లేచి దానిచుట్టు నాడుచుం దిరుగును.)

పాట

౧. నాగన్నాదేముడా! నాపాలీభీముడా!

పాలు బోతునీకూడగెత్తి యాడరా.

౨. కొండాపుట్టలలోను, కోడేతాచూలలోను,
గొప్పగా డిరిగేటి నప్పలారాయడా.

౩. పొట్టా నింకా గాళే, గొట్ట ముద్దా పెట్టా
కొండానాయుడూనా కోఁము నేయకు.
౪ కలవోరూ నీచు నూసి, తల కోడబూచేసి
తల లూనేలాగునాతలమెత్తిచూడరా.

రెండవ పాములవాడు

ఓ రెండుబావా! నీరతు కేండాని, నీవు మోటి
కడతానంట వోమం టేడ గట్టి నేసి తరయిసి
త్తరా లన్నీ యీకడ సూనేలాగు కెయ్యరా
సూదారి.

పాములవాడు

ఔవో! బావా! నాసిత్తరా లన్నీ సూపిస్తా
సూడు. (నాగస్వర మూడి) మో! హో!
యచ్చి! మహంకాళే! వత్త! రా! రా!
(అవిలకాశమున జూచుచు నుప్పెళ్ళికో రూ
పాయలు లోనగునవి చల్లును).

రెండవవాడు

(అవి యన్నియు నీరి చేరఁ బట్టకొని) మొత
సిత్తరి, హెతసిత్తరి! నీ కెన్ని దేలు పోయిస్తా!!

పాములవాడు

నేను మోటికట్టి పట్ట నీస్తా. గీత దాటి వచ్చి
నోడేకి నోటికి నూదు నుండె మేస్తా; నూదు
నాపెగిని; నూడు నామగిను.

(అంతలో కొకతురకవస్తాడు ప్రవేశము.)

తురకవస్తాడు

(మల్ల చుట్టి మొదటికి వచ్చి) ఏమిటివోయ్!
పాములవాడా! నీగీ మోటి పోయినా పెస్తావు.
నీగీతా దాటేవాడా లేదూ వోయ్! నేను

వాల్లొకావే హచ్చానీవే నన్నొకో దాటి పోతా
ను వోయ్! (అని గద్దించును.)

పాములవాడు

సా నేచి మ్యా! ఇది పుట్టావు కావోలి. ఎత్తెలు.
నీలాటివొట్టిను బొచ్చా వత్తి పడకొందు
నేని మాశాను. మామావొట్టి నేగిగాక మో
యాగు. ఎల్లు. ఎల్లకుంటే నాను గీసినగీత
దాటూ సూదారి.

తురకవస్తాడు

వో! ననంకీ దాటి పోతాం. గీతా కాదూ.
నీరలా దాటి పోతాం వోయ్!

పాములవాడు

నరే! కానీ సాయెబూ! (నాగస్వర మూఁ
దుచు నేలపైఁ గొన్ని గీతలు గీచి బూదె
మొత్తించి యుడితలు చల్లి ఒకచో రూప
యలుపెట్టి) వత్తాదూ! యీగీతలేదావాచ్చి
యీరూపాయలు ముచ్చుకో సూదారి.

(తురకవస్తాడు మల్ల చుట్టి వెనుకవల

చి వచ్చి మొదటి గీతమీఁద వడి నెత్తిగు
గ్రక్కుకొనును.)

(అంతలో కలతాశక్తినులు చేయుదును.)

(తురకవస్తాడు పిట్టాడిలేచి పోవును.)

[తెర వడును.]

(అపటిక్షేపంబున నొకచో లాటరు

గుండు త్రొక్కించుచును; ఒకచో శూదమాను
చుందురు; ఒకచో గొండలు త్రొగి పోయి
చుందురు; ఒకచో శత్రువస్తుపై కర్మము
జరుగుచుండును; ఒకచో గట్టలతో
సాము చేయుచుందురు; ఒకచో జక్కు

నామమృతమునాన పుట్టుకొనెడిది
యెడ నెంతో గొప్పకొనుచుండును; ఒకతో
గోడ పంకెములు జరుగుచుండును. మఱియు
పాతకవిధములు. అంత మోక్షములతో
పీఠభక్తాద్యైకము, శ్రీనాథుడును, గోపదాసు
భియును ప్రసాదింతురు.)

వీరభద్రాచార్యులు

శ్రీనాథకవిసార్వభౌమా! మన మీయమ్మ
నా యశస్వినందనమున నా పుట్టిం బట్టిగా
నలయును బామో!

శ్రీనాథుడు

దేవర బాబా.

వీరభద్రాచార్యులు

శ్రీనాథా! ఈకోర్కె కౌశల్యమున్నవో
చూడుము. మే నెల్ల కృష్ణవాపాయన విశ్వా
మయినను విచువక పోగుచునే యున్నవి. వీరి
నించుక వర్జింపుము.

శ్రీనాథుడు

చి. ఊడల యాత్రమంత్రమున

మర్కట ముర్కట గిరిని కాన్డవో

మీదగునెన్ని కొనియు

మిక్కిలి క్రయము సూచి పోరెనె

గాదన మాన కీనెమలి

కన్నుల నివ్వక లుప్పతిల్లు నే

దాదిపులుగుతే దమ్మత

మండినయప్పటిచంద మందెడుక.

వీరభద్రాచార్యులు

విద్యానాథా! ఈగొప్పవాడు తెట్ల పోయెను
న్నవో చూడుము. వీరశౌర్య మనార్యము
సుమో!

శ్రీనాథుడు

(దృష్టి నానించి చూచి) హాహాహ! పొట్టిన్న-

చ. కలిసియు వెన్న వెన్నగను

గాగుల మెట్టుచు నిత వోయి వె

జనమున మోట రెత్తుకొని

నాని వివేకముతోన రుతునం

గముగ మూడు నచ్చి కను

దర్శము పేర్చిక నచ్చి టాకు బె

ల్లవిను శిరియ నొప్పుగ మ

హరిత మద్రులు ప్రేమబోలిక.

వీరభద్రాచార్యులు

శ్రీనాథా! మన మీశ్రావణమృద్ధిమున నింక
మానె బాము. కొంచెము తొలుంగి యుం
దము రిచ్చు. (కొంచెము పడిచి) అదిగో
త్రాసుకోమి లెట్ల కొట్టి బుట్టించున్నారో
చూచుము.

శ్రీనాథుడు

(చూచి)

మ. కనుల నిప్పుక లుప్పతిల్ల నకలం

గులుల్ నవంక నకిం

జన గాల్గడక తొట్టపాటాదన నా

చాకెక్కి హెచ్చిలె ను

భింపై న్రాలుచు నోలుచు దనకు ముక

జే దున్న లేకున్న న

మృదు నక్కం గుచ్చిచ్చి తిట్ల ననంక

హలాప్రభావంబున.

వీరభద్రాచార్యులు

శ్రీనాథారేఖరా! అలా చూచుము. చూచో
ము పోషిమిగ నుంకరింతుకొని బాకర్ప

జూచుకలంపునం గాబోలు నచ్చుచున్నాను,
చూచుము; నాకొక్కటి యిదిక విధివర్తి
పుము.

శ్రీనాథుడు

(ఒక్కొక్కదాని నొహించి రాజునకు జూ
పును)

“సీ. బామవింటదొడిగినపూవంటిదొరముల్ని-

పోల్చి- గస్తురిసోగ బూట్టు పెట్టి

చకచక లీనుతారకలరేకలువోలె

గొలుకులు వెడలఁ గజ్జలము దీర్చి

పొడుపుగుబ్బలిమిఁదం బొడమునీరెడనా

రంగు చందరు కావైరెకఁ దొడిగి

బొంబుపొక్కిలిముచు మెరిసెల్లముగిల్చి

బొలవెల్లువనంటి చేలఁ గట్టి

అంచకొదమల బెడలించునట్టిపోల్చి

నందెచెప్పగ్గో గల్లుగల్లునుచు మెలయ

ననుము జనజనలాడఁ గీలోజన పుటింబి

✓ నచ్చు నంకమ్మనేవ కీమచ్చెక్కంటి.”

వీరభద్రారెడ్డి

ఈసూరకలంకారాదముఁకు బాల్చెను
సూమా!

శ్రీనాథుడు

సందేహమా? ధరాపురందరా!

“సీ. నక్కనిముఖమింద్రియమునకుఁ

గల్గొన మస్తు బంగారుబొమ్మ,

నిద్దంపునచెక్కుటద్దంపురేకకు

వైశ్వర్య మస్తు నెయ్యంపునీవి,

పొందెదఁ బుంబునమోహగిలె బుద్ధినిష్ఠకు

సౌభాగ్య మస్తు భద్రేభయాన,

వలపులు గులుకునీవాలుఁగన్నులకు న
త్యసకభోగోస్తు పద్మాయతాశీ,
మిథునము బొట్టుననుష్ఠమూటకును
వైభవోన్నతి రస్తు లావణ్యనీమ,
నన్నెచిన్నెలు గల్గునీమన్నవలకు
శాశ్వతశితి రస్తు యోహాలలామ!”

వీరభద్రారెడ్డి

(ఒక యింటి నుండి) కవిరాజా! ఈరాజున
యేకులసురాలో పరికింపుము.

శ్రీనాథుడు

“ఉ. వాలగుకన్నుదోయి తిరి
వట్టువగుబ్బలు కాలుచీకటిం
జాలహసించుకొన్నాఁజిరి
సారదమున్నగుమోముగల్గునీ
బాలికఁ గూలి కమ్ముకొన
బట్టలు చేసెడువాని కిచ్చె హా!
నాలెగ నాచును గుమమ
సాయకుఁటపుదంతి యితియే.”

వీరభద్రారెడ్డి

ఈసందర్భమున దాకొనలే నున్నది చూడు
ము, ఔను. ఇది చాకెదయే.

శ్రీనాథుడు

“ఉ. శ్రీకరభూషణులును
నిచ్చెపుగొప్పలు ముద్దఁ జేర్చుకొని
గోకిలవంటిఁ లుక్కులును
గొల్చినఁ జేటలఁ గేరుకన్నులు
బ్రాకటదేహకాంతియును,
బంగరుబొమ్మకు హెచ్చువచ్చు నీ
చాకెతివాని జన్మలికి
సాటిగ రారెక బోటు లెన్నరుకా.”

(నశేషము)

గంగమ్మ - అహంస

పశుపాటి నారాయణశాస్త్రి గారు

అశ్రీమద్విశ్వేశ్వర శ్రీహరి దేవ్యపా
దారవిదంబునం దుద్భవించినావు
శంఖ చక్రములు కరిమి (గాత్ర)
ముక్తాశీతలమీది కెక్కినావు
స్నానపానముల ముజ్జగముల బోషించి
సంచితంబుగఁ బ్రవహించినావు
పాననద్యాదశశవనదులలోన
నగ్రగణ్యప్రథ నుదినావు

వామదేవ శక్తి పుష్ప వామశుభ్ర-దర్శనలిచ్చి నీ నామ విలుపునోడి
మితమీతిని మామూల పెంపొచ్చు నుడికవునామి! గంగమ్మ శక్తి!

2. నమశ్చైవ గడగడ వడఁకుచు మొలకొను నన్నెట న్నామము నలుపునవును
ఉపాదేశయూడ నొడి గడ్గలుపు నాగ కను ముక్కున నోటఁ గ్రమ్మునవును
కాడఁజేసిక పీపు ముడిన నేమైన నోర్చి నమమునఁ బడియలమునవును
భల్లిభల్లినఁ బావకోష్టను బోర్లఁ గొమ్ములు జుట్కులుకేసి మ్రోయునవును
3. భయముజెందక నిరుతిలపాలులెక-లప్రీతివక విస్వవా పాలుగాక
శ్రీలు పైతను నీకెన నీయును-శర, నీదుక్తభావ మశ్విక్యములు.
గాత్ర! ప్రశక్తునల్లి! గంగమ్మశక్తి!

చి. అయ్యో! జగమున ఎరిగిన నందఱు నీకనిపిండ్లచే కదా!

సోదనవిత్తులై యొక్క, సక్కన పాటన నానిర్జ్ఞాన

మెలంగెనున్న పౌఖ్యమునకై మహా గొడ్డలు జెన్నట్లై నీ

కుం బడి పట్టు క్రొవలను నొకమునెడ కయలుట నన్నుచే?

మా లి క ౧

చి. అయ్యో! నీ దాను వసవి ప్త్యులున్ మధ్య ర్థయున్ సుఖ

పాయముగా మెలంగుటకు బాధిరికమును మూఢచిత్తులై,

వ్యాయముకల్ప రోచులన్ పట్టి యమోమున జులినెనిపి

నూ ముడె తెచ్చి నీమెదలు గొంతెలుగోయ నీరాశిభారచే,

మాయులె! కూరికొంటికునమా? వయమాలిన దానైతె? హా

నాయులె! బ్రసన్నమతి సాకు కలుగవె? య్బులై నో

నీ యశ మిగులై నిలువ నేర్చుచే మాంబముగోని దేవతా,

నోయక కొల్లుచే బుకరుల? తినిపిడ్డల దన్నులై నీ

న్నెయిగిమెదపై నువలంబుగ మిటిమె? మెప్పజుతుకే,

హాయినికాక హాదంబుకం నలుమన? కన్న పిడ్డల,

నోయగరాదె బంబులను నో నడివ్వాడె రాయ లో?

భవన్యాను నెలంగి మోకున కరిమా? జగదులకా! యింద నెమియున్

తేలుక చూచుచుంటు బడినా చేయె నోయ "వెను,

ప్రాయలు ప్రాగ్భవత్తింటి చాకమామెమోలు నీక్రియ

జేయమాడంగి" గెంచు; వరి పేరితంజేయున, రింతన్నై

పోమెక బ్రహ్మచారికపు భూమి నిలిపంగి; వీరినొంది

బోయును, జాయ కాదయకు; సానకమా మహానూర్వాయుకా,

నీయులు నిస్సరో, మెదలు నెత్తును మాంబముతో ననపృథ్వును

జేయగలే? నావినుతిచేకొని పొరకున జోగి లేరు

కొలలు మున్నగా గెలుగు కావ్వుల నీతివహించి, భక్తుల

శ్రీముఖులు కరాయువు నీయుము గంగమనల్లి! మృక్కెడ

మాలిక ౨

ప్రణమమున నున్నది నీ పుష్పమునందు నొకమం
 గానరాదు కిప్పుడు; నానానా కన్నెరి రుచిణులె సూ
 తానములగు శ్రేష్ఠమగువానిము; వానిని నేయువాడెదో;
 జ్ఞానియు నుత్తమోత్తము ను పార్థకజన్మమును పూర్వమాత్రి వి
 త్యాదో నత్కొనవలెన; ఇట్లేనో! వాని భారతావని
 మా పుష్ప జనిని యభిమానము; జ్ఞానము పోలియున్న; రూ
 త్కామమున ప్రమోదమును కావలెన; పోలియున్న పుష్పము,
 వాని పుష్పములను పుష్పము; పుష్పములను గన్న సూ
 తానములగు శ్రేష్ఠము, నా మునియున్న కోర్కెగల్గి, యి
 చ్ఛానుగతిని జరిగించు నశుభమున నొకయును పుష్పములను భా
 వించునొకటి పాతిమును నొకటి కోర్కెక మును నెట్టిదో
 మూలక, హింసనీయు నయమాలి మును నయమాలి పాతిము
 నును నెట్టి పార్థకజన్మమును గన్వరునాటిగాను; పై
 వాని ముగియు గన్వరునాటికి. బానిము రాకతీర; వా
 నూనగు నొక పుష్పమునకు నొక పుష్పము నగ్గరియును
 మునిని! నీవు తన్నుతియు మూర్ఖుల జూనినదానమందు నా
 మాననమునందోచును; గుమానూయల్లిరిమూన్యు దల్లిచే
 పై నును గా దింకేరికి; నమస్త పుష్పము! భవాని! ము
 క్తిమని ప్రార్థనంబు విని తొన్నన మార్కెహ్మదబ్బవానివై
 హంసలగు శ్రేష్ఠ మునిగిమాలిన కాద్య, మహిమ కట్టిక
 పూజ మునగును గదమనానిని వర్ణింకేయు మునుము.

ప్రతిజ్ఞ మర్యాదలుగాలు

(మొదటి భాగము)

ఆటవ యంతురము

మాయార బడియన్నదిగాని చిన్నది. ఇరువది యేండ్ల పిల్లలకంటె పెక్కుమన్న జాలరు, చాలురు, చాలి కలుసు గలసి యిరువదికి లోపుగానే యుండువారు. చిన్నవారిలో సగము కొమటిపిడ్డలు. చిక్కినవారికి జొలమపాలే చదువకొరలేదు. బ్రాహ్మణులపిల్లలు కొందఱు బాధితిమిగల్గి అయినవారు, మిగిలినవారు. వేరులు నేర్చుటయే యాబడియొక్క పరమార్థము. మొదటినుండియు నంతకంటె జరుకలేదనియు, నంత నుకనువచ్చిన జాలననియు చలించువారేగాని విద్య యిట్లుచి యెంతగానో చాలుననెను. అప్పుడప్పుడు మాత్రం పాక్షికము నేర్చుటకు నా ముందుముగ్గురు జరు వనువారే కాని యప్పుపత్రము వ్రాయుట యెట్లని యెప్పుడు నిలవని. చిన్నవారికి నుండుట్లు యే మాదిరిపట్టుకొనినో కన్నవారు, కావున గొం దలు పెద్దమనుష్యు లందుకొనగలిగెను. "వానపాముల బుల్లెయ్యపాక్షివ్రాలు," అనునదియే కొన్ని మాసము లభ్య సించువారు. తక్కువట్టి యాబడియైన వారు నెలలు వ్రాయుట నేర్చుకొని గ్రామములో వచ్చి నామముల లలో చామే సంబంధము కలిగించుకొనమఁ జను పాక్షి వ్రాలు చదువును వినియోగించుచుండురు. ఆసాధన మన కేలగాని, వారు సమయముచచ్చినపుడు, తామే యొక్కరి

కొనగలము వ్రాయుటలకుండువును, వ్రాలు చేయుటలో సాక్షిపదముచిదిచి వ్రాలుచేయుట చేత గాక కష్టపడినవారిని నేనెఱుంగదును. "దున్నదుర్తి నేనెఱుంగదు" సాక్షివ్రాలు" అని నామముగాను. వ్రాసి, చేయని నేను పాక్షి వ్రాలుచేసినవచ్చునని యెఱుంగుకొని సామెల్లకేసినవారి నెఱుంగదును. ఆచరణ మను అక్షిప్తము. మావాయన మాకకు రాభ్యాసముతో నామము, వానికి గొంతయునో జనుకొగాని, హిలోపదేశ ము, నిదికాస్త్రమును చిన్నపుస్తకమును చట్టకేయించి నాడు. మాయమ్మ చదువుట వ్రాయుట నేర్చినది. మాయమ్మ పిల్లలకు వ్రాసే అక్షరములకు వ్రాయుట వారు. ఒక్కసంగతి - మనలో వాదించుండియు వ్రాసే వ్రాసే అక్షరములకు వ్రాయుట వ్రాయుట వ్రాయుట కల్పా సమ చేయించినట్లు దృష్టాంతములున్నను ఒక్కడికి, ముఖ్యముగా బ్రాహ్మణులలో బలువురకు గొప్పది డిక్కిరి యతురములే కాని మంచివారే చేతగాకపోవుట చిత్రము.

క. "యరలరమదనన" యనుచు

యరుచి నీయతురములు భయపయకలలకొ నిరతియును వ్రాయనేర్చి నుకరునా వానివ్రాలు వ్రాయుటలకు. — అని, పై యెఱుంగు మాకొనములు వ్రాయుటలకు వ్రాయుటలకు

3-వ చిత్రము

కాబోలును—కీనిన పనిగా ప్రయత్న చేస్తూ
నిన మిగిలిన యత్నములు వాడుకభాషయు బలముచే
చేయుగా ప్రాయశఃపరచుచు చేస్తున్నానాను. ఇం
కాదు నలభై యేళ్ళ కంటేగా ప్రాయశఃపరచుచు చేస్తాను.
అది,

రీ. గురమద-మ-కర శుభకర

సరిపరమతి గరుడగమన సగ; రపరమా

మురహారధనహారమాధన

1890 1891 1892 1893 1894

అనునీపద్యమును పేలుబరికి పెట్టింది వ్రాయించుచును. ఈ గ్రంథమును పాఠశాలలో నుపయోగముగా నున్నది. అనునపదమేమోయని యొక్కరులకిందిరి. మరిపదివు, అనునపదమున్నదట. పేలుబరికి "పేర" పొందనుండవలయుంట్లు-అనుకొనవచ్చును. గృహిరూపముగా నున్నదాని నక్షరరూపమునఁ జూపుట కలవముల "పరికి" వలయును. మఱి యొకగుత్తి నొక్కపేలుబరికి వ్రాయించుచును.

೫. ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಗೆ ಬಂದವರು

செய்துவிட்டோம்... 49

ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ...

..... 2012-2013-2014-2015-2016-2017-2018-2019-2020-2021-2022-2023-2024-2025-2026-2027-2028-2029-2030-2031-2032-2033-2034-2035-2036-2037-2038-2039-2040-2041-2042-2043-2044-2045-2046-2047-2048-2049-2050-2051-2052-2053-2054-2055-2056-2057-2058-2059-2060-2061-2062-2063-2064-2065-2066-2067-2068-2069-2070-2071-2072-2073-2074-2075-2076-2077-2078-2079-2080-2081-2082-2083-2084-2085-2086-2087-2088-2089-2090-2091-2092-2093-2094-2095-2096-2097-2098-2099-2100-2101-2102-2103-2104-2105-2106-2107-2108-2109-2110-2111-2112-2113-2114-2115-2116-2117-2118-2119-2120-2121-2122-2123-2124-2125-2126-2127-2128-2129-2130-2131-2132-2133-2134-2135-2136-2137-2138-2139-2140-2141-2142-2143-2144-2145-2146-2147-2148-2149-2150-2151-2152-2153-2154-2155-2156-2157-2158-2159-2160-2161-2162-2163-2164-2165-2166-2167-2168-2169-2170-2171-2172-2173-2174-2175-2176-2177-2178-2179-2180-2181-2182-2183-2184-2185-2186-2187-2188-2189-2190-2191-2192-2193-2194-2195-2196-2197-2198-2199-2200-2201-2202-2203-2204-2205-2206-2207-2208-2209-2210-2211-2212-2213-2214-2215-2216-2217-2218-2219-2220-2221-2222-2223-2224-2225-2226-2227-2228-2229-2230-2231-2232-2233-2234-2235-2236-2237-2238-2239-2240-2241-2242-2243-2244-2245-2246-2247-2248-2249-2250-2251-2252-2253-2254-2255-2256-2257-2258-2259-2260-2261-2262-2263-2264-2265-2266-2267-2268-2269-2270-2271-2272-2273-2274-2275-2276-2277-2278-2279-2280-2281-2282-2283-2284-2285-2286-2287-2288-2289-2290-2291-2292-2293-2294-2295-2296-2297-2298-2299-2300-2301-2302-2303-2304-2305-2306-2307-2308-2309-2310-2311-2312-2313-2314-2315-2316-2317-2318-2319-2320-2321-2322-2323-2324-2325-2326-2327-2328-2329-2330-2331-2332-2333-2334-2335-2336-2337-2338-2339-2340-2341-2342-2343-2344-2345-2346-2347-2348-2349-2350-2351-2352-2353-2354-2355-2356-2357-2358-2359-2360-2361-2362-2363-2364-2365-2366-2367-2368-2369-2370-2371-2372-2373-2374-2375-2376-2377-2378-2379-2380-2381-2382-2383-2384-2385-2386-2387-2388-2389-2390-2391-2392-2393-2394-2395-2396-2397-2398-2399-2400-2401-2402-2403-2404-2405-2406-2407-2408-2409-2410-2411-2412-2413-2414-2415-2416-2417-2418-2419-2420-2421-2422-2423-2424-2425-2426-2427-2428-2429-2430-2431-2432-2433-2434-2435-2436-2437-2438-2439-2440-2441-2442-2443-2444-2445-2446-2447-2448-2449-2450-2451-2452-2453-2454-2455-2456-2457-2458-2459-2460-2461-2462-2463-2464-2465-2466-2467-2468-2469-2470-2471-2472-2473-2474-2475-2476-2477-2478-2479-2480-2481-2482-2483-2484-2485-2486-2487-2488-2489-2490-2491-2492-2493-2494-2495-2496-2497-2498-2499-2500-2501-2502-2503-2504-2505-2506-2507-2508-2509-2510-2511-2512-2513-2514-2515-2516-2517-2518-2519-2520-2521-2522-2523-2524-2525-2526-2527-2528-2529-2530-2531-2532-2533-2534-2535-2536-2537-2538-2539-2540-2541-2542-2543-2544-2545-2546-2547-2548-2549-2550-2551-2552-2553-2554-2555-2556-2557-2558-2559-2560-2561-2562-2563-2564-2565-2566-2567-2568-2569-2570-2571-2572-2573-2574-2575-2576-2577-2578-2579-2580-2581-2582-2583-2584-2585-2586-2587-2588-2589-2590-2591-2592-2593-2594-2595-2596-2597-2598-2599-2600-2601-2602-2603-2604-2605-2606-2607-2608-2609-2610-2611-2612-2613-2614-2615-2616-2617-2618-2619-2620-2621-2622-2623-2624-2625-2626-2627-2628-2629-2630-2631-2632-2633-2634-2635-2636-2637-2638-2639-2640-2641-2642-2643-2644-2645-2646-2647-2648-2649-2650-2651-2652-2653-2654-2655-2656-2657-2658-2659-2660-2661-2662-2663-2664-2665-2666-2667-2668-2669-2670-2671-2672-2673-2674-2675-2676-2677-2678-2679-2680-2681-2682-2683-2684-2685-2686-2687-2688-2689-2690-2691-2692-2693-2694-2695-2696-2697-2698-2699-2700-2701-2702-2703-2704-2705-2706-2707-2708-2709-2710-2711-2712-2713-2714-2715-2716-2717-2718-2719-2720-2721-2722-2723-2724-2725-2726-2727-2728-2729-2730-2731-2732-2733-2734-2735-2736-2737-2738-2739-2740-2741-2742-2743-2744-2745-2746-2747-2748-2749-2750-2751-2752-2753-2754-2755-2756-2757-2758-2759-2760-2761-2762-2763-2764-2765-2766-2767-2768-2769-2770-2771-2772-2773-2774-2775-2776-2777-2778-2779-2780-2781-2782-2783-2784-2785-2786-2787-2788-2789-2790-2791-2792-2793-2794-2795-2796-2797-2798-2799-2800-2801-2802-2803-2804-2805-2806-2807-2808-2809-2810-2811-2812-2813-2814-2815-2816-2817-2818-2819-2820-2821-2822-2823-2824-2825-2826-2827-2828-2829-28

ఇట్లు పర్యావరణములు సుదూరతోనున్నవి వ్రాయించుచున్నారు. అనంతరము "గరులును మనులును బుధులును" నిట్లుగా పై త్ర్యములు నా త్ర్యములు, క్రాంతిదూరము, దోహదప్రయోగము చేర్చుచున్నారు. ఇప్పుడుగాని యిప్పుడుగాని రాష్ట్రములనుండి గురిగియున్నవి గురిగియున్నవి గురిగియున్నవి గురిగియున్నవి. దోహదమునుగూర్చి. మానవాధారము గాని శిష్యులు మానవాధారము మోపుదుమోదెదో చేర్చిరి.

మా యమ్మ కలిశ్వరులయింట బట్టినదేకాని
 తన్నుగా నొక్కటినుండు. అన్నింటికీ నన్నుదాని
 లని మాడ్కొంటే మొక్కంటే జొక్కనునీ యింటికి.
 మేలమామనాడ మామొద్ద నొకయింకయులేదు. కనక-
 శత్రువు నుండించి యగ్గులుచెప్పినా. అందు మాకు బట్ట
 కీటగ్గులు. నీతొయిట్రులు, పాతిట్రు, నల్కొట్టె
 పీఠంపాదకు, అవిసూయగొంగులు, మొదలుగానూ

కర్ణలలోని విషయములు సేర్పినది. నూమయ్యతాతయో, మానవ ముగ్ధులైన మా ప్రాచీన శివమతానికి గొప్ప బుద్ధి కము; ముక్తారు మున్నూలుపద్యములున్నది; వానిలో నూతులు సత్తవారింటికిఁ బంపుపపుడు బహుగ్రంథము లున్నవి. దెప్పియున్నవి. నీవలె చెప్పినాడు. అందు కొన్ని కొన్ని వివరింపబడెను. నన్నెకేవల హిందూ దేశములోని స్మితాగ్రమున కిద్దము వయింటిదిగ్బుద్ధులు చెప్పిరి. మిగిలేదము సేర్పికొనుటకు నాకవకాశములేక గొయినది. ఆపదునాగ్నేయులలో వాల్మీకివల్లములే వదిలినట్లున నెరుంగును. సేర్పినవి వానియ. అందు రయు వాచనలోనికిఁ దెప్పకొనినవలెనది! అనియే ప్రశ్నండము. మనకేమిపని? వంట, పెట్టు, అతిథి యభ్యాసగతి తర్కము, వీర సాగు, బంధుత్వ, స్నేహితుత్వ, కేవలము, సంతోషము, కిరిగిడుతుమై శిరియఁ గావకొని నవలెదీలు మనవల నెరుచునున్న సంతోషము సేమికాదులయును? లేకైన రాగా, మద్ధరి, రోగపు, వీర్యము, న్యాయస్థానములు, రచ్చలు రవ్వలు మనకేల? వదిలినవారికెక్కుము విమర్శ పుద్ధము. అవీరి, సావిత్రి, ప్రాసన, నవలెంతి- కిగువనసాములు, కర్ణలలో నెవలెనునునుట, వారియందున నాబులకేవల, యి-సేర్పిన కేయ సేర్పినప్రముల పెట్టు. మేమునువుకొన్నయిలోకే బచ్చి యెక్కు. నామె మామచ్చతో కొంగవమఁగొట్టిన ప్రాప్తానుఁదా, ఆయుఁగియెట్ల కిగుమమనలేక కొయినాకేమియని ప్రశ్నించి యందును నవిధించినది. "అయ్య, తనవచ్చికి, ప్రాప్తానుఁదా గోపమునెందు కొనప వివర్ణింపగూడదు. అందులో నెవలెనుచేసి మాత్రే వేదననాది, ప్రాప్తానుఁదా గోపమున్న వానిరెవలెనును? ఆయుఁగికి బలికై కియే పెట్టినవలెనునెట్టిది. అట్టివిదత్తి క్రియన్నయ కప్రాప్తానుఁదాకికెదలె గోపమే యున్నయెడల వారిరెవలెనెవేమి? కచ్చవచ్చినకే మఁదగాఁ బలికెనెట్లె ప్రపంచములోని యందునును లొక్కేయన్న మామ. మానితిగిగదా - ఆకాలమునామలే యని, ముగ్ధుల ముయింపమనెదలెనెవలె- కవారి ప్రయోగింపిండు సత్సాధాగులై ముగ్ధులే క్రియపెట్టిన నివలెనున్న మామ! మనమంతయు నుకొట్టుకాలమే కాని ప్రయోగనదు. వాల్మీకిచేరి, కిట్లుచేరినది కేవల

యనుటయేకాని మనచేత నేమియుండును. మనమతము
లోని వారేకాదు, సకలమతములలోనివారు నిట్లేయు
నామ. ఈకావ్యము యొక్క అర్థము. "నెట్లు చెప్పు
నాటలునది నెట్లుచెప్పిన" కాని యట్టి మహా వైష్ణవ మత
యొద్దఁ జచ్చిపోయినది." అనిలచ్చుప్రశ్నకుగా నొక్క
యుపన్యాసముచేయును. ఇట్లే "నీవో" ఇట్టిప్రశ్నకు మ
యమ్యుడైగాని "నెట్లుమనవచ్చును. అది యిప్పుడెందు
కనుకొంటిమిగదా! 6

సాధారణముగా వ్యవహరించునది పెక్కువైష్ణవు
టలు మేముపయోగించువారముగాము. ఉచ్చరించినమా
టలన్నియు తిరస్కరించరాదు. ఒక్క వాఁడొంటివేళ్ళతోనాంటి
నెట్లుసాగెదమాత్రోనీ నుండియు పెక్కువోకొంటుండు నుం
దియును సాత్తుముకట్టి తెచ్చి మాయమృతిచ్చిరి. సాత్తుము
విష్ణు బుడెలోలోనొకని కానితడుసాత్తుచినది. తీసిదా
నిలో నేమిన్న కోయి! వానిని జనుల మొదలు పెట్టితిని.

"క. పెంపారరిసిపిటికలకట
రింపొండఁజొందులరి పీనగతిమ్మే
సొంపున మఱిమిపుష్కము"

నాచదువు మావాయన విన్నాడు. "అమృతిపాప
తేమునే అతేమియును? నీవు తేలోనపుస్త్రము వారో
లేదా! ఏమింతి మించెవచ్చుమని పట్టుకొని విడుదలన్న
దానవు." అనియొక ముచ్చై నందిమూలము మాటలు నమ
నగా విని కోపించిరి. అనాడుమొదలు రెండవకాగితము
పట్టుకొనుట మానిపెట్టితిని. సాధారణుంసారికి జగత్త
ముగకంటెను మూలమునందలమాటలు చాటువలెను. ఒక్కరి
యొద్దఁ గొలుపువారి వ్యవహరించువారి కై నుండునలపన
ములు తెలిసిన సరి నెత్తుకొని పోవఁగలండులు. కొంచెము
మాటకాక, పుష్కనానములు, పక్షులు, కాగు వ్యములు చెప్పు
నాడైన వేయినవయు లుండవలయునంట. కవులకు కేల
కొలఁదిపదములు కావలయునందురు. అంశసంగతి వా
తేమిగాని, వాతే తెలియిది వలెలపదములు తెలిపియుండు
నని దైర్ఘ్యము.

అక్షరజ్ఞానము, పదార్థజ్ఞానము దొడ్డది. ఒక్క
మాట కర్తముమింటివా రెండవమాటలు వానిసాహిత్య
మన వక్తమువేయటకు మొదలిడుము. పెండ్లి కొద్ది

వారిలో గొంపలు "సావము, వారివారి కల్లిదండ్రు
కట్టిచూచోల్సినములు రమకన్నలలో జూచి యానం
దెందవలెనది. ఇట్లును బుద్ధివైష్ణవమును విష్ణును
యనుచును. పుష్కనానములములు లేయని, అమ్మ
గొరుడు జిక్కుపడువారు. చచ్చినవారిలో బలువురు
కీరికంకను దమకల్లిదండ్రులు లేంను నూచాయన్నజో
లేనో, యని యెఱిగి, నాటానానానానానానానా, నీవు
సాత్తుప్రమోదెనా నేముకాదు. నానానానానానానానానానా
వారిందువారు. పన్నినాట్లు దాగినను గవ్యావర లనమ
యమున, వారి ముదిమమరాలు, కీరిమమరాలు, కీరి
కూడురునని వర్ణిత్రయము సుగ్గడించు సంస్కరములో
లచ్చుకనుపెట్టినది. "ఏమే, గారీ, వీకొకలాగున, వాకొక
లాగునఁ జదిదివారేమే, వాన్నేరు రాలేదేమే"యని
యొక్కమాట చెంబిసి నుడిగినది. అక్కడనుండి వారికి
బూర్వాపరసంస్కరించారమున కవకాశము కలిగినది.
ఎవ్వరిమాటలలోనో కొంతకొంత జోషపడినది. ఇగువురు
వొరులకుఁ జెలియరాకుండఁ గొన్నిదినములు రెండులో
దామే "అరినే, వాన్నేనో నేమియున్నామ్య" అన్నాకా
నీవారికి నాలోగాని, యక్కడ్యలోగాని లేదే,
ముగ్ధము మాడుతెన్నుల వారముగా నున్నారము.
వాన్న పితాపురము నెల్ల నమ్మచుండుట యెందుకొఱో,
బుద్ధికాదు. బుద్ధివైష్ణవ యొక్కకో కాగ్రహునకన్మునుండు
దేవునికో, మన నాలోకించవలయు"నని "పలము తెచ్చి
యాకించినవా నెమ్మచేర్చిన" నని "వానో" అన్న
చచ్చిపోయినవారిని చెప్పినది. దీనిరసాస్వయము మనము
జాచగాఁ కలిపివలయు"నని, ఎన్నోకొక తెచ్చుట నీకు
నివివురు నూఁగముగా నాలోకించరాగిన. వ్యాఖ్యాన
రెండోకోవియ్యపురాంధ్ర మంత్రాలలో నమ్మబట్టు
మాటల సానియారీసి. పన్నినాట్లు వాఁడునో అట్టిది
లేముచచ్చినది. ఇట్లుయిదేనని తెల్పించినయునది మ
యమ్యు మొదట సరిదిచెప్పినది; కాని, యేలయట్లు
చెప్పవలయుననియ్యనువారికిఁ దెచ్చిని నియ్యవాచములు
నీవయములో నీ యిచ్చివేయవచ్చును. కొనిమ్ము మా
వాన్న గారు సాహసించివారు, కాని పాలపరేరములో
జోపి తెచ్చినాడు; కీలలలలలల నూర్చువాడు. "అమ్మ
రాగేవర్చి వ్యాపురకత్తా" తెనుచు" అనిచెప్పి, రేదీ,
మరియైదిగాదు నీవెనుకేరవకీ నూచుందివచ్చుచివారు.

[illegible]

“మనోహరును, “అద్వైతపాదులనన్ని నాకు, మిమ్మ
 నీలను. అట్టి ముగ్ధులనుకొన్నాను. అట్టి ముగ్ధుల నెంద
 గనేమొలుగరు. వారినిమనుషింది మీరుపెందిరి. పెం
 క్తెంతి నీవు నయ్యున్నా. ఇప్పుడయింతు. మనలస్సేవీతి నీవు
 తో. మీనునీటి యింతవనితేయవన్న వానినీతెలుంబ
 మలు నేమికొంటినని! ఇన్నాక్షేపమై యెవనికొరక
 పని వాగునల్లనహించుకొని నేగుతెలుంబి శోకియుండును.
 ప్రతికోపమ గలు మే, కష్టములో నేనుభూయ;అందునన
 బలముకొన్ను. గడుపుతెగలోకొనిపోవు నట్టివాస్తవ
 మీరెట్లన్ని దినములు లోలోనవలెందియుందియుండిరో
 నా-ఇప్పుడు! దొరకంపించు; తెలియంబి యనితెలుం,
 అప్పుడపుట్టు- తెలపెట్టుతొంగును” అనికొంటెలు-
 “అద్వైతపాదులన్ని అన్నా ! నీ కేమిచాంటియు; మిగిలె
 పిల్ల, నేనీ ప్రాప్తి నేను, వారునయ్యును. విడిచిబో
 గ్గును ప్రశంసలు కొలయును. అట్లుమి”నని కొం
 అబోధించి. విడిచిబోవుము నభూవగులు.అంత ను
 న్నవారు నేప్పుడునేయున్నారు. క్రమక్రమముగా ను
 భాత్రువులు ఆనందాత్రువులుగా మారినవి.

గృహప్రవేశములకు లచ్చిత్రో మాల్గిదండ్రులు
 పట్టిరి. గౌరవో పేమినుచునున్నదిను. ఈమలు
 గౌరవముచేటి వినియోగము చేయుచును నొకటికెంత విని
 మలు వ్యవధానములోఁ జేరుకొంటివి. గౌరవ యొక్కనాల్
 టిరాత్రి యర్తనాలయింటనుండఁగానే నాప్రక్కలో
 నున్ననాగి "అయ్యో మాన్! ఈవ్యవధానము కష్టముగాను
 మనయేదురువునుగాని, మాపెండ్లిలో విారండులు సంరగా
 నేర్చినారుగదా- కొంతకొంత యూహించుకొంటివి
 గాని పూర్వముగాఁ దెలిసికొనుచున్న చునన్నునో కాంత
 మునుదురుకొనదు- జరగివచ్చుతంతము వినుచులయునుని

పాపమును జేయుచున్నాను. కాని నీ లింగమును దోచుకొని
 ఎవరిచేతిలో ఇటులాదును. ఎవరైనను దోచుట నాచేయరాదు.
 లకు సంబంధముగలది చెప్పవలసివచ్చినది. తప్పినదిగాదు.
 అప్పుడునుకొంటిని. "ఎవరి తోచినది యిది! ఇది నాదగును
 కొను నాటి నాటిమాటలన్నియును బదులుల మధనలోనికి
 చెచ్చినది. నడుమనడుమ నవ్వయము కురుగునిమాటలు
 వినినవారందఱును. నా మాటలు చెప్పుచున్నయిందు
 కొన్నాఁ! ఇది యిచ్చెచ్చివచ్చును. ఇచ్చెచ్చి, బచ్చి,
 యేనాళ్లు పంచిపెట్టబడిన మాయము మొదలనా
 గూరిలోనికి బోయియున్న సమయమున, ఇనవుగలది
 కావున నొంటిపాటున లక్ష్మీనారాయణుని యడిగి
 తెలిసికొన్నదట. దానికి దీనికి గలయంతరమిట్టిది!
 మఱియు నొక్కసారిచేతే దేవులను. "చెప్పితి మౌనముగా
 ఇనుమలో విడిచిపెట్టినది. ముగిసినది. ఇందులకు సేరను
 లోపమును బోగొట్టుదురుగదా" యనుకొంటిని.

ఇట్టి స్వచారిత్రమువలన పిమ్మకాం ప్రేమచేసికో
యమలకులకు "కను మలమల" అని పిలుచుదురు; కేరియియ
మనమేలే కిరితో? బురియేమి?" యను సుహృదులారును.
"అహ! అవును కిరువెల్లి యదుకొనకున్న మనగక
దేవేనుయియమలమల!" అయ్యున్నా! పావని మలమలవా
దేవునిప్రాయమే యనుటకే నిమ్మలయెగురు బిగిన
వారిని పొంగితిమి. పిక్ పావనో అని పిలుచు. మిగిలెనుక
కేమలలో బురియ మలమల అట్టివలె మల మలయియునుమె!
పద మిగిలెనుకలలో యట్టియగునని నమ్మియుండు
వారి!" అని యనుచుకొనెను మ. దుర్యోధను. పిమ్మకాం విశ్వా
యు మలమల. మలమల అట్టివలె పావనియ మలమల.
"మనసొమ్మిమ్మి మలమల అట్టివలె పావని. మలమల
అత్త మనమనధనయలోనుండి వ్యయము చేయలేదు.
ఎవ్వరిలెక్కవారికిఁ దెండ్లిలో నలుపురయెదుటఁ జదివి
వినిపించివారు." అని వాయనగారిపై దేవునియందువరి
ధక్తి, గంధముపూసినట్లు, కవచము తొడిగికొనినట్లు,
అయనశరీరమును గొంగిలించుకొనుచు వినువకుండువారు.
పిమ్మకాం ప్రేమచేయును. "అమ్మ! పిమ్మకాం ప్రేమగల!"
మందురు. "విారింకను చుట్టచేయఁగూడదు. పనులు బా
గుగా నేర్చికొనుండునకు, పనిచేసిన సొదలువంతును; కొంద
అనుకొనినట్లు. కేరీవవార్డు మనువకు మనివారు. నందిన,

అన్యపదేశపద్యములు

పురాణం మార్కనారాయణ పీఠము గారు

ముం నమోదమరొదారవిదబ్బంద-మందు దీనములు గడపతి ఎయ్యో! తుదకు
కుండకుసుముమ్మపై ప్రాలు గోత్రక పా! నే మనుభవిత మని దానిపై మరి లేదు?

తే. పలువురా ముదిట గోటి పలువు మూడి-మూడిమునుడి వే స్థము వోచె నపుర!
వర్గితుకు బోయి మూడి యథార్థ మయ్య-నన్న సేమిటి కది వట్టి మన్న సుమ్ము.

తే. కాకమాని మృదే శునకమ్ము ముక్త-గోచె మదియును తుదకు కేకూటదామ;
కర్క-సుం కలు విధ యుప-గోర్కి చట్ట-కటకలా! నేమి చేసె నెటు పలిమ?

క. పలుమలయు వకమ్ములయును-విలాసమును పాలియ-నగు వివేకులు నీకు
గో పైస సేమగదపు-విలా ముకతేటిచే వివేచించు జమీ!

క. మోదగురూ నవ ప్రాయ-మోదముమయి దేటి చిలుకముక్కున-క క్కె
గాదిలి నేరెనుం పది మోడ్లమెయి దావి బట్ట నదియు దలంచెన్.

తే. గోల మై యెప్పుడొక కళిక విడిచి-భృంగిమో! సీపు పయి ...రంగు మాని
శాల్మలీపుష్పము ప్రాలు దాల్చి నవచి వీ! లజనుమందు నీ పిత సీపు లేచె?

తే. పిత నామె యుడిగ నేమి నేగ-మొగిలిపు పునకు గూరియుగ-దొలంగు
నీకు నామెలనిధిమ్ము కేకగోగ-మగమునిగను దాదామ్ము పేమ జమ్ము.

గీ. కేమి పవళిములు ముత్య-మిక్కి-వృత్తి-మనురాజుపై విహరించు నీకు
అనిమోపునయి ప్రా వానవోపమ-నకల! తుమ్మద, సేకర్చి వికృతగజికి

తే. పుట్టి బాదగా నమరభూపహపుష్పములందు విష్ణునా
పట్టలుగా విరి కరివికరిము నెత్తురు తే-వనేష్క-మై
కట్టె కొండలపై నుండు పది యుండగు దాదతేనె నీ
కట్టలు లభ్య పాను మది విందుకదేని దలంక నయ్యెయో!

పితృ సూక్ష్మకాకరావుగారు

౧

నాముఖమందలము వాడియున్న వన్న
నాభార్య సహించలేదు. ఎప్పటివలె
మధ్యాహ్నము మూడుగంటలకు నేను మిక్కిలి
భోజనమును విశ్రమించియుంటిని. రుక్మిణి
(నాభార్య) కాళ్లగజ్జియులు మ్రోయించుచు,
నేను నొకతొలి స్పృంతమును పట్టికొని, తన
పెనుక నొక పరిచారిక పొడవైనపుష్పమును
నొకచేత నుంచుకొని నేత్రాకల పొడిచుచు
అనుడకముగొలిచా, నేనున్నచోటకు కుళు
లొడుచునచ్చినది. నేను పర్వతముపై మే
ల్కొనినచో నుండి యుంటిని. కాని నాభార్య
మాడలము కృశించియున్నది. కళావిహీన
మగు నాముఖమును రుక్మిణిచూచి పొం
లేదని తెచ్చికోలు వికాసముతో నుంటిని.
రుక్మిణి నానిట్లు కనిపెట్టికది. తన మోము
వాల్చినది. ఉపకారము జక్కన జెప్పించి పది
చాకను పెదలిపా ననుజ్ఞించుచున్నది. పరి
చారిక పెదలిపోయినది. రుక్మిణి చలించవలె
నని, "రుక్మిణీ! నేను మిక్కిలి ఆకలి గొని
యున్నాను. ఏవీ వినుచు!" అంటిని. రుక్మి
ణివ్యవస్థ. ఇందులకే కాబోలు నాముఖము
కస్పియున్నది తెలిపినది. కాని నాభార్యయు

అగు తీవ్రాలోచనలచే నాముఖము కందిన
న్ననంగలి దానికి తెలియదు. నట్టివేద.
పట్టుకొని నేను నాభార్యముగ నుంటిని.
దానికి కానరావలసింది. దానిమీదను నుండేవా
పూరితమయినది కాదు: లోనల నొకచేతము,
పై నొకచేతము శరించుచున్నానని దానికి
తెలియదు. అది పరిశ్రమార్థమున పర్వతము
ము క్రమించుచుంటి: నేను కులమార్గమున

"రుక్మిణీ!....."

మోక్షమును పొందగోరువాడు, వాడుక, దుష్కిణి నత్యనంధురాలని చెప్పక లేడు.

విద్యను కనుచునున్నది. నువ్వు నావల్ల
మున్నది. లేనికనువు చెప్పకొని నేను చిట్లు
వల్లనవ్వెను. కలకలముని వల్లనవల్లము,
విద్వంసి చతుర్ముఖ కోటిలో నీరు చెలువను
ప్రక్కకొని వల్లనాపుకొన్నది. పురుషులు
మెరుపు దానికేటు వల్లకూడనని దానికి
స్పృహించును. ఏమో వరములు అందును.
వంటక మెట్లున్నదని వన్ను ప్రశ్నించినది.
“వట్టున్నది; వట్టున్నది చెప్పరా!” అని మా
రాము చెప్పెను. అక్కడలోనున్న నావల్లమున
మునిగి మునిమటచే ఏకభేదముగాని,
సాకభేదముగాని నాకు తెలియుటలేదు. మా
మూలు వంటకములే కదా యని “చాలా
బాగా ఉన్నవి” అంటిని. మావంటలక్క
చాలా సేర్పరి యని నాకు తెలియును. ఆమె
చేసిన వంటకములు నవ్యముగాని నాకు తెలి
యును అందుచే నవ్యతనతె రుచికరములుగా
నున్నవని యంటిని. రుక్మిణి కడుపు చెక్క
అనునట్టి వల్ల నామొకటికదా. ఉచ్చాస్యము
స్వాస్థ్యములు కూడ అమటలేదు. ఈ విధి
తమ మంటిని.

[illegible][illegible]

వత్ససంభతకు, నిర్మూచితైమునకును, వాదవ్యభావమునకు పోలిక నేపికొని స్థితి ముందుకైదు వాదను. కాని వాదవ్యభావమందు మార్కముగలుగ గలదా? దుష్టతము, దుష్టతము. రుక్మిణీ వివరకర్తతో నన్నుకొట్టి, "రాత్రి నా చేతివంట ఆరగింతును గాని మామ" నని వక్రున నవ్వి, కొంతసేపు ఆవివరమున తాళవ్యంతముతో వినిరి, నాయనమును త్రొగుటకు చేతి కదలించి, మరల వచ్చెనని వెడో పోయను.

రుక్మిణీ నాచెంత నున్నంతవరకును నాకు నిర్మూలభావవీచికలే ప్రవరించుచుండును. అది కాలు బయటపెట్టగానే నాదృష్టిభావములు మానన పీహానము నధిష్ఠించును.

రుక్మిణీ మరలవచ్చినది. కలకల నవ్వివది. ఆముఖమున స్వర్ణతీజస్సు మూర్తీభవించి నల్లు నాకుతోచినది. పెద్దగానవ్వచు, "అన్న గారికుమారు నింకొకసారి మెత్తకొందునగాని లేడు." అన్నది. మరల నవ్వివది.

నాబడలు కంపించినది. కాని పైకి ఏమాత్రమును నేను చలించనట్లయ్యుండెను. నోటి మాట "సాతోషమే" యుండెను. "నేను అక్కయ్యచేత పువ్వులుపెట్టి జడి నేయించుకొనలేను." అని చంటిల్లువలె గారాబపు కలుకుల నుచ్చరించినది. పోయిరావలసినదని సంజ్ఞ చేసితిని. రుక్మిణీ వెకలిపోయినది. నేనును దానివెనుక రుక్మిణీ భవనము విడిచిపోతిని.

౨

నాప్రత్యేక మందిరమునకు బోతిని. నేను రుక్మిణీవలె సరళభావము, ఋజుమార్గము అను

స్థితిగల నేమో యని యోచించితిని. అందుము అభ్యమవియు, అనననరమనియు తోచినది. స్త్రీకిమాత్రమే సరళమార్గము తగునుగాని పురుషులు కెంతమాత్రము తగదనియు, అందులో కీ స్త్రీయులగు నానాభివారి కనుచితమనియు, పైగా రాజ్యకాంక్ష గలిగినవారికి లాభిగా తగదనియు నిర్ణయించితిని. రాజ్యభావనకొకకే కాదు: పురుషులు చేయు ప్రతిప్రయత్నము కొలుకును, అనేక మార్గములు ప్రక్రియలయియుండును. కాగ్య సాగ్యముకొలకు సాధనోపాయము లనేకములు నెవకచుండున్నవి. కాగ్యసాగ్యత నొకరించుకొనుబాధ్యత పురుషులదిగాన వారి కొక్క మార్గముచాలదు. ఆకారణమున వారికి సరళమార్గము అననుకూలము. పురుషులు వెక్కుదాముల తొక్కనవ్వవ. అది వ్యభావము. అందులో కీ స్త్రీయార్థము, దానిలో రాజనీతి మహోదారము లయినవి. మార్గము సాంప్రద్యకములు. సరళమార్గము రుక్మిణీకే కాని నాకు దినదినము, నేను ప్రక్రు మార్గములు సరళమహోదార పీఠములనియు నిశ్చయించితిని.

నా సోదరు డగు రామరాజు రాజ్యపాలన చేయుచుండెను. నేమిమిపురమే సోదరులము, నేను చక్రవర్తి సోదరుడ నన్ను విసుదాత్తవ అన్యమున ఆధికారి సాధనప్రయత్నలేమియు నాకులేవు. రాజబాంధవములు, మర్యాదలు, గౌరవములు, అధికారములు సమస్తమును రామరాజునే యాశ్రయించియున్నవి. ఆయన భార్య కాంతాదేవి.

రాజ్యములో రామరాజునకు పలుకుబడి తక్కువ. శత్రురాజ్యమున అతడు శత్రుత్వజన్మించిన సదుపాయముకంటే తక్కువపలు బుముసలేమి, రాజ్యము విస్తరించుటయందేమి, పరిపాలనమునందేమి, దక్షుడుకాడు.

రామరాజుకు రంగరాజు సర్వవిధముల సమర్థుడగు చక్రవర్తి కాగల డని నేనా నోట నానోట కల్లుకల్లుగా వినుచుంటిని. దేశ పునరిపాద్యం శత్రురాజుల వలన గూత్రం నది కట్టటకు రామరాజునకు సమర్థతలేమిమాట తప్పుము. దేశములో అల్లరిమూకలు పెను కల్లలోము లడుచుట కంతకుట శక్తిలేని మాట నిశ్చయము. ప్రజల కాతనియందు విశ్వాసము లేదన్నమాట నిజము.

కాని చిరంగరాజు (నేను) ఏమిచేయ గలను. నిత్యము గోపరాజు (నా మిత్రుడు) నాచెవిపట్టి ఇల్లుకట్టకొని వాపోవుచున్నాడు దేశకార్యములను జక్కపఱుగలేనిది. అట్లే నిశ్చయించితిని.

సరే, నా అన్నగారికి సర్వవిధముల తోడ్పడగలను. అల్లరిమూకల నణగివేయ గలను. శత్రురాజుల పీచ మడంపగలను. దేశ హితకార్యము లనేకములు ప్రవేశపెట్టగలను. నాకు చక్రవర్తిత్వము అవసరములేకనే అల్లరిమూకలు చేయగలను కాని నాకంతరాయము లనేకములు. ప్రధానమూత్రయగు అట్లొకాడని, ఇట్లు చేయుమని నా కతడు ననుమతి ఇచ్చియుండుట, రామరాజు తలచుమాపుట నేను సహింపరాని విషయములు. అందుచే రాజ్య పాలనాసాధనమున కావంతయేనియు నేను

నాయకుడు నడకాకము నట్టిపోయితిని. రామ రాజునకు నామాటయన్న తృణభావము. అట్లొకాడని మాటయందు గౌరవభావము. ఇక రాచకాగ్యము లెక్కడ చక్కబడునో నాకు తోచలేదు.

అప్పటినుండియే నాకు సంకల్పము ఉదయించినది. ప్రజాశక్తియుకొఱకు, రాజ్యగౌరవముకొఱకు, దేశవిమక్తకొఱకు, భగవంతుని మెప్పుమనియత్తము చేర్చివేయచేయు నిశ్చయించితిని. రామరాజును సింహాసనమునుండి తొలగించి నేనేసింహాసన మధిస్థింపనిశ్చయించితిని. న్యాయంత్రిరహితం డగు చిరంగరాజును రాజు ప్రభావ్యముననే మహాకార్య మొనరింపజాలడు. చాలాకాలము తర్కవిత్తర్కములకు లోనయి, వాదోపవాదముల కొనసాగించి, చివర కేర్పయము చేసితిని. నేను చక్రవర్తిని కాకతప్పని నిశ్చయించితిని. ఇది నావస్త్ర సంకల్పము. దీనికి వలనము కలుగరాదు. ఇందు న్యాయం రహితమయియులేదు. ఇట్టిది త్రిత్రియ అతాము. పీఠపురమోచిత కృత్యము. ఇందు తప్పేమియు లేదని నా అంతరాత్మ ఎలుగెత్తి చాటుచున్నది. సమర్థత కలిగియుండియు ఇట్టి కంటి పూనుకొనకక పోలేతిని, నాత్రిత్రియ జన్మ మాటకలిసిపోయిన నాకు తోచినది. ఈమహాకార్యమున కట్టి అటంకములున్నను తొలగించుటకు సంసిద్ధుడను.

అప్పటికే రామరాజు సింహాసనమూడు దుగడ! ఆయనకన్నకి దాండ్లియోగము కలుగలేదు. అప్పటికి నారహస్య త్రియత్నము రామరాజును చాటుచాటుగా కత్తికి బలి

యిచ్చి సేంహాననామాధుడను కావలెనను తలంపు అప్పటిది. దేశవిముక్తికొరకు సోదరుని ప్రాణము త్యజేకరింపదగినది నాయంత రాత్రి జోధించినది. సంకల్పము కలిగినదికాని సోదరుని మరణమన్న నాగుండె లావులించినవి. ప్రియాభ్యములయినను విడిచివేయ న దుష్ట ను గాని, తీవ్రదృక్పథమును సంపాదించుట దుష్టతమను వేదాంతవిచారము స్పృశించినవి. ఆస్తియాన్నము విముచయిది. ఆయనకు వినాహమయినది. శుష్కాలాప మూకుట రాజ్యకారవము ప్రధానమని భోజనము. గోదరిమదనమును కష్టాలాపవలెనని తలచుచుండగానే అతని కొకకొడుకు జనించినాడు. నాకార్యము భవించుచున్నది. పుట్టి పోవుతనము కవశ్యేచలని యున్నది. నా సోదరుని నేను విడిచి మోటులు విడిచుకొంటిని. ఇప్పుడేకదా నానుక్మిశీకర్మ చెప్పిపోయినది, "అన్నగారి కుమారు నికొక్కని ఎత్తుకొనవలసియున్న"దని నావదినె శాంతాదేవి మోటు గొట్టినది యందుముదిసోపు. నాయుడును తీయిస్తాను అనది కాదని భోజించి. నేనిష్టపడెనును కార్యమునకు బూతుకొనవలెను. ఈయుద్యమమున నాకు గోపరాజు దొక్క గోపరాజు మార్తమే.

ఈ ఆలోచనలలో మునిగి తేలుచుంటిని. గోపరాజు అక్కడ కేటించెను. రామరాజు భార్య గర్భవతియని ఊదతిది. గోపరాజు నా ఉపేక్షకునాలుక కలచుకొనెను. ఒక శీవునితో నదిపోవు నని ఒకరికిష్టము, ఇద్దరుకు ముగ్గురిను చేరికొని నిండినచెను.

నేను చాలా నొచ్చుకొంటిని. నా అలసతయే రాజ్యవినాశమునకు కారణమని నేనూహించితిని. ఎరకజయినను సోద, రంగరాజు చక్రవర్తి కాబోవుమార్గమున ప్రతిబంధకులు లగుదలు హతులుకాక తప్పదని నిశ్చయించితిని.

ఈ యుద్యమమున నాకు గోపరాజు సంపూర్ణ సహాయము కాగలడు. పునః పునః ఈ సంస్కృములే నేను దృఢమునకొనుచుంటిని. నామనము కవశ్యే నిశ్చయించితిని అతని చిన్నకుమారునికూడ కత్తికి నొప్పగించుటకు నిశ్చయించితిని. పుట్టబోవు శిశువు బాలికయైన యెడల ప్రమాదము లేదు. పురుషశిశువే యయినచో ప్రమాదము సంభవించును. ప్రమాదమేమి? అశిశువు తీవ్రకణములు నిలువజాలవు. ఇది నా దృఢప్రతిజ్ఞ.

ఈ ప్రయత్నముందు నే నహోరాత్రములు నాశక్తిసంతయు ధారపోయుచుంటిని అనేకములు మోటువికారములకు లోనయితిని. నాకు నాసంస్కృతే దృఢతమములు. దనియు, అవశ్యాచరణేయమయిన దనియునిశ్చయించితిని.

గోపరాజు నాచెవిలో రహస్యము నూది వెడలిపోయెను. నా ముఖవికాసహృదీ "సర్వోత్తమమని" తెలిపితిని.

3

రెండు దినములు గడచినవి. మాకోట యందు రోదనములు పెచ్చుపెరిగినవి. శాంతాదేవి నిలువదగినది. దుష్టిని ఆమెచాక ఆమెబాలుని ఒడిలో బెట్టుకొని రోదనము

చేయుచున్నాడు. శాంతాదేవి స్వర్ణకరస్థితి

రామరాజు మరణించినాడు. అరణ్యమున రామరాజు పేటకు జోయిననాడు గోపరాజు అడవిలో పొంచియుండి ఒక్కవ్రేటున కడలేర్చి ఘాతుకమృగముచే ముడిసెనని వదలి కలుగజేసినాడు. అది కథ.

నివోయెను. ఆ రాజధూసరిగమగు నామె కన్నులు మూసి వాటిని కిందపెట్టెను. ఇట్లుగా నిద్రపించి చేయుచుండెను. రాక్షసి లేతమామనకుండు కన్నీటిధారలచే మలినమయి దీనమయి చూడట్టచున్నది. చుట్టను పరిచారికా సమూహము పెద్ద గొంతెత్తి “మహారాజా! రామరాజా! మీరా, ఈ కావ్యము!” అని వేదికముల వినిపించసాగిరి.

శాంతాదేవి కటులయిన నప్పటికెప్పుడెంతైనా నిద్రపరిచారికాచే శైశ్వోచారములు చేయుచుచుండెను. పరిచారికలు వివర్ణవదనలై ఏమేమో జరిపించుచుండిరి. “ఎన్నఁకును రామరాజు చేసినది మహారాజా? ఇదిమహారాజు చేసినది, మహారాజు చేసినది వాతః వనాసిన కర్మమున్నది గనుక, రామచక్రవర్తి కరుణారాము ప్రాపించెనని వారు చూచుకొను మార్గిరి.

గుడ్డికూడ పేటకతముననే రామరాజు నివోయెనని విశ్వసించినది. కాని రామరాజునుబంపిన ఘాతుకమృగము చిరకాలము నుండి పొంచిపొంచి, కోటలో నసినననుదినము చివర కీచించేసినది దానికి తెలియదు.

ఒక్కనెల దినములయినది. ఈనెలదినములందును నీ శక్తినికొనియున్నావో అడవి పరమేశ్వరునికి దక్క నన్యుకు వెలియవలె నైయును. రామరాజుచేతి కిట్లు ప్రభుత్వం ఇక ఉండబోదని నాకు తోచినది. అతని కన్నులు, అతని శాంతిభావము, అతని వికారవదనము పెక్కండ్రకు ఉల్లాసము కలిగించెడివని నాకుతోచినది.

శాంతాదేవి మహాయిల్లులు. రామరాజు చేన్న ముదిరినమునుబట్టి నా పదతియెల్లు ముంచముపట్టి మరణించుచున్నదో నేనుచూచుచున్నాను. పరిచారికలు నాచేతికి వచ్చి గురించిరి. చిలుకా గోరువంకలవలె నున్న మిథునము పాలిట నేనొక కాలసర్పమునై జనించినని స్పష్టమైనది. పట్టి నామహారాజునుబంపిన నేనుగనుకగా అతని స్వప్నము నెడబాడబాలనని స్పష్టపడినది. రామరాజు చేసినది ప్రేమించుచు నాకొట్టిన ప్రాణములు భారవములకు నిచ్చివచ్చాయి. నన్నుదో యెల్లు గురించిన శాంతాదేవియు, ఈనెలదినముల నుండి, ప్రభువత్వముచే నానివలసిన కుంఠమును ఒక్కకట్టికొని ఏక

బాపి, ఒకనిని శాశ్వత మూర్తికృతునిగ జేసి,
రెండవనానిని శాశ్వతమృతజీవిగా నొనరించిన
నామహాపాపమునకు మిక్కిలి దూఱించితివి.

వెనుదిరిగి చూచితిని. మొదట నాకీ
యొలోచన తొలుకు తోడవడిచి ప్రక్షిప్తం
చుకొంటివి. కానుకలను దుర్భరముపాత్ర
యుట కేమియు పరిహారకరమునది పైకి
మంటలు చెప్పకొనినే వాని, యథామతి
స్వార్థమే లక్ష్యమే చేసితివి, వాటిలోచనలో
లేనమము, అలోచనలకు ప్రాణభూతమము,
నాకిన్నుండు పోలికలు కన్పించెడి. ఆకారణమున
అంతయు నన్ను మనుకొంటివి. స్వార్థమే ఆత
రని తేలుచుండదని ఇప్పుడు నాకుకొంటివి.
స్వార్థము నన్ను మోసగించిన వనుకొంటివి.
నాలోయు, నీలోయుకయు ఆకార్యమొనరించిత
ననుట స్పష్టము.

౪

రుక్మిణీభవనమునకు వేను బోవుచుంటివి.
పూర్వపు కళకాంతలు లేవు. రుక్మిణీమోమున
చింతలవ్వ తొలగియుండు లేదు. మాత్రం
భాగము నన్నిటికిని వర్షింపు ప్రసాదించెడి.
ఆకాశ మెన్నడును న్వచ్ఛముగ నుండుట
లేదు. ఎల్లప్పుడును వడములు నీభావకీర్తన
ములే, కళావిహీనములే, రోమనంత
ములే. రుక్మిణీ నడక చంద్రుడు మేఘమండల
ములో నలాగిపోయెను. ఇది నాకు దుర్భర
ముగా నుండెను.

శాంతాదేవి పూర్వము రుక్మిణీ మోమున
మోసి గూతుకొనుచుండుటలేక మంభావ

నములన్నియు నహస్రకీర్ణతాపాదో వెలు
గొందుచుండెడివి. అవికానమును, అవిలాస
మునుగని తీనానందించెను వాడెను. నేనో
గ్నిహోగముములన్నియు పామనజీ యున్నవి.
ప్రతిభానిధిమూలము శ్రేతస్థామము లెను
చున్నట్లు నున్నదితివి. శుక్రతాగ్నిని నీయు
కొల్పిన దీరంగరాజే!

ఒకనాడు రుక్మిణీభవనమున నుండుగా
రుక్మిణీ నాచెంతకు వచ్చినది. నన్నుచూచి
వచ్చినది. నాతో చెప్పమెంటి మార్పిడి
లేదు. ముగ్ధభావము నహించెడి. రుక్మిణీమోము
మనదే వామృత్యమునకు భాగములును నన్ను
శిక్షించుచున్నాడని తలచితిని. పరిచారిక
ఒక్కతె వరుగెత్తుకొని వచ్చి, “అమ్మా!
శాంతాదేవిగారి సంగతి మాహరి” అన్నది.
రుక్మిణీ ఆశ్రమమో, నాగో బయటకుండ
గిడి, వెళుచోయినది. దాని మొగింపు మంత్ర
మంబుకు నుచ్చరించెయ్యుచును: “శాంతా
దేవి అనుకు ఏమిటలే మంత్ర మేమిటే”
అని.

నాచక్రవర్తి పదివికి రాజబాట పర్వశి
నది. రాజమంటనమునకు బోతిని. నన్ను
చూచి అంతయును నాచోదమనిన దుర్భరమునకు కై
తెనుగింపుచున్నట్లు తొలి దీనావృతమొడిది.
జరిగినది జరుగగా నేను చక్రవర్తినయి పరి
పాలన మొనరించుట కెంతయు తగినవాడ
నని కొని నుంటిది. ఏమో! వీరికి చక్రవర్తి
వినిపించెదని నొనరించెడిది. ప్రధానామిన్య
నకు అన్నామిన్య తేది, “అనుకు, నాకు

రాజును భూతాంశమ్ముగము నుపసాది. అది మె
పును మృగమే యయియుండునమ్మును. జరిగి
నది జరిగిపోయినదిగాని, రామస్మృతు మే

కవాలిల్లు జనించినట్లు తెలిసినది. ఇద్దఱును
మగిగిగువురే!

౫

మీరుగా, ఆయన విష్ణును భూతాంశమ్ముగము
వాత పడకుండు కాపాడవలెను." అని శూల
మీరుంటి వెలుకు. నచ్చురిచినాడు. నాకు
ముచ్చుమంటు పట్టావి. కీటర ధైర్యమును
డనే, ప్రతాపశాలినే, బక్కవానిమాటల
వ్యవహారం దీక్షబాజినీ యని దిగిపోయితివి.
లక్ష్మణసింగు ప్రకటించిన పుత్రపరిహరణమ్ముగ
ము నేనే. నే నీసరిగి గుర్తించితివి: నేనుకటి
ప్రతాపశాలియును, ముగ్ధశిష్యునియగు
కర్మపుష్పులచే నాప్రతాపము ధిగ్గిరి ముడి
పోయినది. చక్ర-మూర్తి యయినను, ఆయన
పక్క నది అవ్యతిరేకమగుటచే, దానికర్మ
కారణం కలుగక, నిజాటకముగా, స్వేచ్ఛగా
బయటికివచ్చి విజృంభించకలిగినది.

నేను వట్టి ఆమాయకునికలె నాటకమున
విభావం విడిచి వెంటిపోతిని. శాంతా వేదికి

కావలెనుగాని, అపహరించు పుష్కరించుటతో
నది. నా ఉపేక్ష నన్నెంతటికీ తెచ్చిపో
యచి వెగడితిని.

గోపరాజు వచ్చినాడు; శిశువుల మార
ణోపాయమును నాకు బోధింపుచున్నాడు.
లక్ష్మణమంత్రిపై నాకు మత్సరిము రిగిల్చా
న్నది. ఆయన కారణముగూ రామరాజుశి
వులపైకూడ ఈర్ష్య జనించినది. రామరాజు
పెట్టకమునునాకు మూపివేసినాడమ్ము. గోప
రాజును, నేనును మూలలోచనాతో కాటము
గవలెము. ఏమో! జరిగినది జరిగిపోయినది;
నేనెవరి కొలకును విచారము పెట్టకొనరా
నిది నిశ్చయంబు. ఏమో! నన్ను ఏమోనిం
తెను మనోవ్యసన పొందట ప్రమామని
చేసినది. మనోవైకల్యము పొందకూడకు
విస్మయించుకొనక. గోప రాజును మనసూరిత
కార్యక్రమమునకు పనియొసాచితిను.

కోటలో మరొకొక ములుపు పోలింది. శాంతా
దేవి మరణశయ్య వశపడినదని తెలిసికొ-
టిని. ఆమె చెంతకు బోటిని. పరిచారికలు తమ
తమ యువచామలను విమర్శించు యు-
రే. ఒక్కొక్కరూ శాంతాదేవి, కన్నామమ్మ
చేతన తెల్పడమై నవ్వుచుంటుంటే. శాంతా
దేవి మాటిమాటికినీ పట్టుకొనివుంచుకొ-
నమ్మూ సేపిరించుచుంటుంది. దిక్కిలి శాంత
శయ్యకొక్క కుటుంబంకీ, వాల్మీకి నవనమిత్ర
కుండ నల్ల వివశయం యున్నది.

శాంతా దేవినిన్ను చూచి, కన్నుల నీరు
నించినది. రామరాజును చంపినది నేనే యని
శాంతా దేవినికూడ అనినది. దేవునిచూచును
స్తుతించును. అందువలననే దేవుని, శాంతా
దేవి దుర్గదేవిచారింపుర్రమున తానుకూడ
మునియి, నాతో విశేష ప్రతిభకు రాముని
యది.

శాంతా దేవి నన్ను చూచినది. అప్పుడు

నాహ్మికము ముగిసినదో వి
యునా? వజ్రతుల్య మె
కొంటిని! నాకార్యము నెరవేర
వలెను; అప్పుడు వెనుదిరిగి
మావనలెను. అట్టిదిగో ను
న్నాను. “మహావ్రభు! బిడ్డలు,
రుక్మిణి, మీరు,” అన్నది. శాంతి:
తన బిడ్డల పోషించుభారము
నాది, రుక్మిణిదియు నని చెప్పినది.

ఒక్కనిముసము నా మనో
వజ్రమునకు భిన్నత్వము ప్రాప్తి
చేసితి. అయ్యో! గుర్రవాడు
నాగుర్రును కలత్రోవను; గిరి

నా శిశువును ను ఆశ్రయించుకొనినది గాననే కేయిక్కునా
 పరిగెనగాయించును. అంతయును చూచి, నా శిశువు
 పుగిలించినది, శాంతాదేవి. ఎంత దయామ
 యియ్యో, ఎంతబుద్ధిమంతురాలో యని యాశ్చ
 ర్యమొంది, చకితుడ నయితిని.

మెటనే నాకార్యసంక్షేమము స్ఫురణకు
వచ్చినది. మానసికపరిణామము లిరిగి పాపాణ
నర్హమైనది. ఈమహాత్ముని ప్రవృత్తి
కోటలోని దీక్షము లారిపోవుచున్నవి. అన్ని
నుండి రక్షణము ప్రవించుచున్నది. కవలశిశు
ప్రతిదీక్షములో పాపమునా లోని
తన భర్తృసదాక్షములకు లేచిపోయినది.
కోటలోను కోటములో నిలిచిపోయిన.
నామనస్సు చలింపలేదు. నేను వజ్రతుల్యు
డనుగానే యుంటిని. అక్కడనుండి లేచిపోతిని.

నా ఆలోచనాగారము ప్రవేశించితిని. గోప
రాజు ప్రవేశించినాడు. శాన్త్యచరణమును
దన్నాడు. రామరాజు స్వేచ్ఛకుమాడనిది.

"మన ప్రభు! దేవుడు గొప్పది నిజం" అన్నది కాం.

నాకుక్కిగో! పర్వతముపై శయించియున్నది. దానిపక్కన క్షిములు వహిస్తోన్నట్లునై నాకు గోచరించుచున్నది. నిక్కరహస్యములు అనేకములు చూపిస్తున్నవి. కష్టిని పార్వతి భాగమున తలెత్తి మెలియు చేబాకులు పర్వత ప్రకాశించుచున్నవి. తన చేతి నొకదాని ను క్రింద జేర్చికొని, కేతాకచేతిని కనాబిల్లుపై నునిచి, నిదురపోవుచున్నది.

నాకు ముచ్చెమటలు పట్టివవి. నాలుక తడబడుచున్నది. కన్నులు మిలుమిట్లు గోను చున్నవి. ఆప్రాసాదప్రాంగణమున క్రింద చది కిల బడితిని.

అదిగో! గోపరాజు నిద్రించుచున్న రుక్మిణీ శిశువులవైపు పొంచిపొంచి చూచు చున్నాడు. మాకోట గడియారము రాత్రి ఒంటిగుంట యని ఒక్కగుంట కొట్టికది. కోట కావలివార్షి నిదరించియున్నాడు. చరా చరస్పృష్టి నిడురించు చున్నది. రంగరాజు ఘాతుకమృగ మొక్కటే శిశువుల వేలకొను కనిపెట్టికొని యున్నది.

అదిగో, గోపరాజు పొంచిపొంచి శిశువులదగ్గర చేరుచు న్నాడు. అది నోటిలో విద్రావకముపోసిన పాత్రయున్నది. “అయ్యా! గోపరాజా! ఆగ వోయీ, ఆ ప్రయత్నము మానుకొంటి నోయీ!” అన జోతిని. ఈ మాటలు నా కంఠ లిలమునుండి వెలువడలేదు. గోప

రాజు శిశువుల నోటిలో విద్రావకము పోయు చున్నాడు. వైమాటలు దృశ్యరూపమున క్రింద యున్నవని చెప్పింది. డా, డా, డా యని వెన్న మూలుగు మూలకొనింది. నాకు జరిగిచున్నది గోచరించుచున్నది నాని నానోటిమాటలు పూడిపోయినవి.

“అయ్యా! అయ్యా!” యాచింది. మాతన దృశ్యము చూచింది. కూచునుకొని పాత్రులు పై కట్టింది. అక్కడనుండి నోరు తెరిచింది. ఓ, ఓ, ఓ యని మూలుగుచుదుటయే కాని నానోటనుండి మాటరాదాయెను.

గోపరాజు శిశువుల నోటిలో విద్రావకము పోసి తన పింజుముక్కిరివ్వనోచి, తన మొల బాకుతీసి కజక్కున నొక్కపోటుచే గోప రాజు వక్షమును చీల్చి నేల బడవైచింది.

ఆ యుత్తరక్షణముననే రుక్మిణీ శిశువుల నొట్టిలో తన కొనవైపు కొని తీసుకొనింది.

‘నోవుల న శిశువుల నోటములో విద్రావకము పోయుచున్నాడు’

నాకు స్పృతివచ్చినదా? ఏమో!
ఒక దృశ్యము చూచితిని. రుక్మిణి
నభాలున మంచముపైనుండి నేల
గూలినది.

నేను పిచ్చివానివలె ప్రాసాద
విహంగమునుండి క్రిందకు జూగుచు
కొనిపోవుచు యిదిచదివినచో యిది
చారకులు గూతులు వీరి కోటకా
వలివాండు గుంపులుగాజేరిరి. రా
మరాజుశిశువులు మృతులగుటలె
లిసికొనరి. రుక్మిణి శిశువులనోటి

గోపరాజునకు వ్రాసిన లేఖ యది.

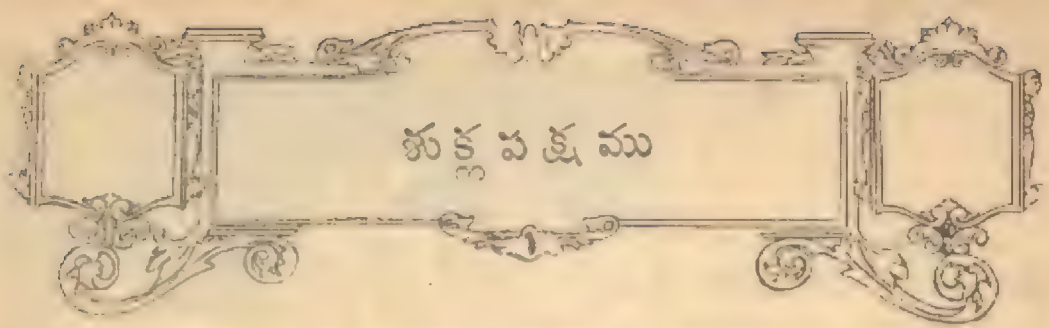
“జేవా! కృతఘ్నా!” అంటిని.
నన్నిండులకాశుర క్తనముద్రము
లో దిగిపెట్టెను. నాలోనుండి
పశ్చాత్తత్తరుధిరము స్రవింపుచు
న్నది. శిశువులు భగ్గిని మునిపో
వుచున్నది. నేనును శిశువులవడ
నములు చుంబించి చుంబించి,
రుక్మిణి ఆమృతరసము ముద్దు
పెట్టుకొని, నారుక్మిణిచెంత బరుం
ది శాశ్వతంబు చెందగోజితిని.

లోని విషముగ్రోలుటచే మొగము
నెల్లినలు, ప్రాణనాయువు వెగిరి
పోయి క్రిందపడిపోయినది.

ఇంతవరకును తెలియును. గోప
రాజు రక్తనముద్రములో మునిగి
యే పోయినాడు. “నారుక్మిణి!”
అంటిని. చూచియున్న గోపరాజు
జేబులో నొకచీటిదొరకినది. అది
దిట్టమైనది: “ఈ రాత్రియే రంగ
రాజునుగూడ పరిమార్చుము.
నేవు గోపరాజు చక్రవర్తి కావ
లెను.” అని గోపరాజు మిక్రడు

నా ప్రాస హరిదము—నా ప్రాస దాసము

విన్నకోట వెంకటరత్నశర్మ గారు

రాజ్యమా! సర్వమునా నావలూజ్యమయ్యె
ప్రభుమా! నైదిహస్తిగతమయిపోయె
నమ్ములా! కట్టబెట్టకుం దట్టినామి
పాండుసుతుని దుఃఖము జెప్పం దరంబె?

పాండునరపాలపుత్రు ఆఖండలాభ!
రాజ్యలక్ష్మీ పోవుట విచారంబునూని
క్రంగిపోవగానెల? అర్ధాంగలక్ష్మీ
కలుదు; తెలియించి యెడ్డెగొడవొచ్చెనె!

అనుచు శకునియుఁ గైతవంబున వచింప
ముందు వెన్నల నరయఁగాఁ బోక వనరి
కనలి పోనమ్ము కరణం జేయుచుపోక
పూవుబోడిని నొడ్డి కోల్పోయె నపుడ
కవలిలో పొంగిపడెడు భంగములగముల
భంగి జీవితంబున నిట్లు పరగుచుండు
నొనరఁ జేకూరునపుడు భీరోత్తముండు
నువ్వుగొడవొడి క్రంగియునుండఁబోడు
ఒక్కొకరి కిట్లుగాఁ గల్గుకుండునేని
అననినమ్ము నీలమ్ము తెల్లరయవచ్చు?
అనుభవజ్ఞుల మెట్లు నైకొనఁగవచ్చు?
దివ్యవిధముల నెట్లు సాధింపవచ్చు?

అపుడు దుష్టాననుచు క్రోధాన్యుఁ జనుచు
సాస్వి పొంచాలి కేళి పోకములు నట్టి
యొడ్డి సభలోనికిఁ దెచ్చె నెల్లవార
లాను గాదనలేక అల్లాడుచుండ.

అంతతోఁబోక యాదుర్మదాంధుఁడౌ ర
జస్వలాకాంత మేనవస్త్రమ్ము లొలువ
నానె కృష్ణ! లక్ష్మీమనోహరి! యనాభ
వాభ! నవాస్మ! వేదవచన్నాచనన్న!
సకలభువనసంతతుల బాజును ధరించి
పెంచి రూపుమాయించు విచిత్రచరిత!
తరుణమునఁ గోరువారి చింతలను బాఁ
అడ్డెనడు యోధాపుత్ర! అడ్డెనడ!
ఒకడు విలువిద్యనో మేటి ఒకడు గునుని
బాణారాజురంబు బాణిసేసి
నొకరి కేదిగా రాదు మృత్యువు భూచూర
నొకడు పూజ్యుడు సర్వగుణోత్తముడు.

కాల్పనావీరి సామర్థ్యగరిమలెల్లఁ
గల్పనావీరిక్తి గంగాజలాన
నిల్పనా విరమవిచిత్రనియతి; నకట!
యిందునొకరైన నన్ను నాలోపరాదు.

దిక్కుగలవారికిని లేని దీనతరికిఁ
 బాకుకుఁ బామనులకును భక్తులకును
 యక్ష గంధర్వ సర ఖచరామలకును
 నీవకా శరణ్యము! నవనీరజాక్ష!

నర్మపాశచిహ్నము మర్మములు గలది
 నీర్మద్రావణమేని గాంచెడివసుదా?
 తలఁగఁగఁగోవు పోది శీర్మముగనె?
 అయిదాని మొఱాఁలిం వా మహాశ్మ!

అనుచు నొకకేలను దుకూలుముచు శిరిం
 వరతఁ బెరకేలునెత్తె నభంతరాళ
 మునకుఁ దీరని పరిభవంబునఁ బాకాలి
 కలుగదా మ న దీము శ్రీకనుపకాశం?
 అప్పుడు వైకుంఠనగరము దలిచతురతఁ
 గమలజాతాయతాక్షి పాల్కడలి పట్టి
 టి నజవాఘనిక ద్యూతకోకి దేవు
 చుక ప్రాచుపుత్రి ముక్తి విచుచుక పడిచె.

నాథ! సంతతానంద! అనాదిపురుష
 ఓయివార్యచరిత్ర! కుయ్యా! యటంచు
 ప్రాచీనభూపాలతఁ య కం దొరలనీని
 గార్చ నూరకున్నా రేమిగాఁ దలంచి?
 గిరినిగేలన్ ధరించి రక్షింప లేచె?
 తోలుచు నోప్రాణములను దూదముకు కట్టి
 అలజలంబుల మకరిచే నలసియున్న
 కరినిఁ గాపాడవే నాడు కరుణతోడఁ
 దోలుత చే గాల నాకు లెదురును ననల?
 ఏందుల కుపేక్షఁజేసెద వీనమయము?
 బాలికలుగదే? అదీనురాలిపైని
 భక్తనర్మముపెల్లగా వో ప్రాణనాథ!
 అనుచు శ్రీవిష్ణుఁడపె కట్టనుఁ అతొది!

వివ్వజైవ నచ్చ మై నచ్చజైవ
 నన్యచింతలు వీడి నాయందు నచ్చ
 మైన బత్తిని ప్రార్థించినట్టులైన
 వీడుదునె వారలెవరైన పెట్టిదాన!

శ్లో. అనన్యా శ్చింతయంతో మాం
 యేజనాః పర్యుపాసతే;
 తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం
 యోగక్షేమా నహమ్మహానః."

నమ్మ యాజగత్సముల నాధారముగఁ ద
 లంచి పరిపూర్ణ విశ్వాస ముంచలేక
 అన్యాయ నాహాయ్యమృతం నదియు
 నరులు బలహీనులౌదు రోసరనిజాక్షి!

‘అన్యథా శరణంనాస్తి’ యని యెవండు
 హృత్కిమలమున నన్ను ధర్మపాపు నుడు
 నట్టి అభిమానరహితంజై యలరు వాని
 నేన చేపట్టుదుగదా! నవేందువదన!
 అనుచు వచియుంచులోపల నచట దుష్ట
 శాసనులమేటి దుష్ట దుశ్శాసనుడు
 పట్టి బలవంతమున హ్యో బట్టి యాహ్వా
 నాయను కరంబుజాచ్చి ‘అయ్యో’ యటంచు
 కరియుగళముక మొగిల్చి స్ఫుర మనంబు
 నూచ్చి శ్రీకృష్ణభగవానుఁగూర్చి కూర్చె
 నేదుపు నినాదము నాలకించె నావి
 కర్ణం దొక్కయి జానభం గవికరాన!
 అచ్చిలో నోడి ద్యూతసంగ్రామ భూమి
 నర్వముక గోలబోయి కపాడి నామ
 మృతక రోమదాప్తాక్షిఁడై మహాస్త్రిఁ
 దగుదు వివర బాచక అక్షయ మ్మటంచు
 నమ్మి ననుకం ప నన్న వనీరజాక్షి!

జాన్తననరత్నక కళాకముచు
 సఖలదుర్మార్గలోక సంహారచముచు
 వైరి లక్ష్యం సమయనల్గు లిచ్చె
 ౧. అంత భానుమతి మొదలైనకలలలావిన
 వస్త్రములు విప్పించి తమ శరీరములు
 ధరించి పొంత ముచ్చటలై నింట విడిచి.
 అంత కాతావమూహమ్ము లులులేని
 గర్వియుల రాజకీర్తిలు గొతు విడిచి
 బంధివులు క్రోధవియు సభవాన గాంచు
 నల్లు బాహుదీప్తి పాథాగ్ర భూమి
 లీల చిరునవ్వు వెన్నెల నగున గట్టి
 అయి నాచ్యారముల హాహాహి యొచ్చి
 కుంతికోపలు పగ్గన గుండునల్లు

నూపురధ్వని కీసి నిశులు నీలాల్లు!
 క్రాంతిగతి హృదయము నల్ల కల్లు
 జలకుంభ గిరిమెత్తి ఆచార్య జూచె
 కృష్ణ చీరలు మూడుమయ్యను! వివక్త
 లైకంబుపేరా యిటు చచ్చితిముగి
 పట్టుల నేని మొదలైన నప్పుకేత్ర
 అపుడు చెప్పరావట్టి సిగ్గులు గాత్ర
 ముల విహంగులబుడార్చు జోయి రాత్ర
 మున మహామృతచిన్మ లయ్యనము భాత్ర
 ప్తే అవమంశమందైన నట్టి సొక
 టమ్ము లందైన నెవమయమ్ము లందు
 వైవ శ్రీకృష్ణభగవాను నాకృలోన
 సచ్చలబట్టి గొప్ప దానవియ రాజు?

క ను లు

వివిధవిధ పరిటరాపు గారు, పి. పి. పి. యల్.

౧

తల దాల్చుకొని వచ్చుచున్న దొక ములనాగ
 పోలముగట్టి కంచ్చుకీలుకల యొకమోపు
 బుచ్చగా గట్టికొని, బుచ్చనా బుచ్చకొని;
 అలపులోనే ములపు గలబాచుచు, తలు.

౨

గడ్డిపోచలు నల్లముగురులు, గలిసిపో
 పడ్డిపాటవి నొకటి చెమ్మటలు జాజీపో
 గజకలపపుటకుంక దిగిజా, దిగిజా
 దానికనులో మునుకుమనుకుమని బుట్టిపోతలు

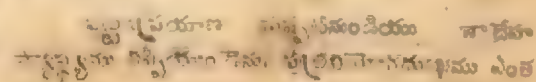
౩

నవమనట్టిగట్టు లునునవలపు... అం
 నిగివిబెటిగన నగివి—నిగివియున్న వీ నాగు

ఈనీక్క నానీక్క- పంలేనెల కలసివా—
 మోపుచుచుక సినచు మూనులెడు మక మణలు
 మోపునెక్కికపోవముచిత కెడలే చేసెన.
 గొడవ పుచ్చుకుంక దిగిజా, దిగిజా
 దానికనులో మునుకుమనుకుమని బుట్టిపోతలు
 నెత్తుచుండిన తెప్ప యట్టి కనుమను ద్రిప్ప
 దానికనుపాళలో నల్లకుమని విడిచి గా, తలు.

౪

మృతకాన చే పిల్లి గానియ్యమని చెప్ప
 ముప్పదను నెవ్వారో చేమటని యెవరకు?
 అయినరచప్ప క వెలియకుండులెట్లు... అం
 నుడిలేక సడిలేక నును తెప్ప లచ్చార్చి
 దాని కనులచ్చితే తలది తలమెచ్చుగా
 మక ముట్టిగొనిడున-మనము ప్రియోక మక, తలు

యూదుకొన్నను బోబోవనే బాధించుచు నాశీరకుష్టులతో క్రొత్తును దోతె యున్నాను. వివక్షించు వివక్షి విలుగుడు! ఆదినమలలో వాసంరక్షణ చేయుమను, నాకు సర్వపాపములు జరుపుదును, నాభార్య లెవ బాధనొకంక ముడిచిపోయెను. ఇది యిటులుండగా మాయూరని యావలీతీథుని విశేషగమనము పలికి నచ్చిన పిన్నవాడొకఁడు గలఁడు. వాని నొకవాఁడు పిలిపించిరి. ఇంట్లాడు ప్రాచూనపురుగుఁడును కొన్ని వాసాలవఱకు పిలిపించిరి. మాకవి యెట్లొంది యిదియః “దిగి నీ మిగుల విచారించుచున్నావేమి? మీవాఁడు పోయినా విచారించుచున్నాను. నీవిపోయిరాని యువకునిమొగమునానఁగూడదు! అక్కడను బోయినా పిన్న పుంగులు తెలియును! ఎంతజ్ఞానము సంపాదించవచ్చును! మీ వాఁడు ఏకో పెద్దపక్షినిచ్చి చంటానీ యింటికి వచ్చును.” అని మాకు ధైర్యము చెప్పెను.

కుఘుగ గమ్మస్థానముచేరిక తంత్రివార్త కొన్ని దినములకు మానానియొద్దనుండి వచ్చెను. ఇఁకఁగొన్ని గోజులకు పెద్దజాలు వచ్చెను. తాను జాచిన చిత్రవిచిత్రములు నాగరత్నము నర్పించి చెప్పెను. అది మరల మరల చదువుకొని నా భార్య నీచజేతెను. ఇప్పుడామి కుఘునుండి దుఃఖకళంకము లొలగిపోయెను. తరువాతవారము పచ్చినయొత్తయను మిల్లకాఁ జింకఁ కొన్ని విశేషములు తెలుపుచు నీరుజేరిన పిదప తాను దీయించుకొనిన భాయాపటము సంపెను. అప్పటి నుండియు వారము వారము మాకు సరిగా వాని కేసుసమాచారములు తెలియుచుండెను. వానికి మేమును క్రమముగ శిక్షలు ప్రాసముచుంటిమి. ఇట్లు మేము ఇంటివిచారమును బయటి సమాచారములలో బడి ముడిచి పోయితిమి!

పూర్వపు మెట్లి సమాచారము

కలిగినమేరకు దివి గుట్టుగ గాపురము చేయుచుండు మేముక మావాని విదేశపు నిర్మలకై నిరివిగ సొమ్ము పెట్టుకొట్టితిమి. అట్లు మావానిని కష్టపెట్టినాతి కము. అబ్బాయి భూమిమీద అనుక పెట్టుటయె రడవుగ మాయుని పట్టుచున్నాను! వాని భోగములను, గోగములకు, నగలకు, నాకెములకు వేసిన కష్టయములు, మిగిలేను. వాని యక్షణభాగ్యంబునకును దీరగల పలు

మునాని కంపజీవి బుగివేసి పేనులకు అన్న వృత్తు వానములు చేసితిమి. అటువందలకలకు బానాడు కర్షు అయ్యెను. వాని నుదయవేయఁ బోయియెడగానే, బంధువులతో నీ పెట్టాబులకును పోయెడినిమి! మా కోమిల్లుతో మేనమామలు విధాయకమైన గూచారము. మిల్ల పియవని పులుల పేనమానుమను, చేసికొని వెను పేనల్లులకు పిలిపూడినఁక! ఇది కన్నకొమ్మవారి భుజిమైన తానెము. నాభాగ్యకొక యన్నగలఁడు. అన్న నీ చుట్టిన పచ్చిపక్షి చేసిన కష్టమనుదులెను. ఎన్నఁకను మాకుచ్చుమగ్రోక్క మామె మా వానమొంది ఒకఁడుమీగ నెవము ప్రార్థనచే “శివాయనమహాయంతిరీతే నే, శివవామనిక కొమార్తెని మాపుతునికీ కేసికొమ్మనను! వేమనన యీ లగవుల మాదిలో దీక్షానుట కష్టములేక నొంకొకరు యామిమి పెట్టి గూకాంబు కష్ట పోయితిని. అప్పుడెవరేమిటో ఇంటికి రమ్మనువార్త వచ్చెను. ఏమి మూఁడునో యని యింటిమొగము కాఁగా ఊరిలో సగముమంది మాపిథినే మాది యుండెడి! ఇంకొకజులకు నెముకోన్నము చేయునటమలెవరా యని విచారించగా వివాదములు పడు భోగ్యమును, భావము నాకుఁ బ్రక్కకు చెరి! స్వభావముగనే కొండెముగానీ వాగిగొంతుకలు, వానమువల ముచ్చెయొసఁగలకై విజృంభించియుండెను. కులము మన గాన చొప్పునఁ గూఁతు నిచ్చెదనని యన్న లగవు. చిన్ననాట నుండియుఁ దన మొగము మామని యన్న నుంబుల పుట్టెట్లు తెలిసి సోమన సమాధానము. వినిగోము ప్రేరేపించుచున్న ను నా కులములో కలమూర్ఖులకు చేనియ్యకొనలేదు. విలుగులకన్నుల బడగనీ, నీలమూ బాల్కమునుండియన నాకములు మొకలు గ్రమ్మును; కావున వివాదములందీపును తెరవాకెవర నరుల మూలనే బలిబలపెడియుంటిని.

అనాఁ డెప్పటికి, ఏకిరిని, ఈతగవు లెగనో నాకు జ్ఞాపిలేదు. మూఁడుజాముల పచ్చిపులుసు మెదుములు సంజనుంటి మనమాక్రిను నానల్లులవఁకు! వచ్చినన్న మామొక మావానిమిగె అన్న కెండ్లి జేంపు లగవులగా గారనామని మాయాడువాండ్ర కలంపు. రచ్చకెక్కుకుండ దీని కేల తానొడవఁడఁగూడవని మెల్లఁగనెనంటిని. తన విషయుంటి బ్రహ్మచారిగ కుండినను దనకు ముట్టగితు కాని మోకరిక మేమును, చికిరికన్నులనొనును డరనామని

“நீங்கள் என்ன நினைக்கிறீர்கள், நான் உங்களைப் பற்றி என்ன நினைக்கிறேன்?”

మొదటి—“దానిని నుడిచియేకా యాకండు గోవా
లును పప్పుబిడారులో మనవారు చిగ్గివేస్తున్నారు!
కొడుకును వలినేలేన చాలునని కొంచెమును, అంప
మును ప్రాచీనకృష్ణుని కాయలను మునుపటి
కట్టకడనని కొంచెమును అనుకొనుదున్నారు. పిల్లల
నితీ ప్రాయశ్చిత్తును చాలునని శిష్యాకుమారులు
వేస్తున్నామని ఒకటి కట్ట నును: ముగ్ధుని ను
పెద్దగోమటిపని గట్టిగ పట్టించెదను!”

[illegible]

తొలసి కాముని దురవస్థ

ఇదివఱకు చదివినవచ్చు చాలనియు, దీనిమీద మా
మృత్యువుమీద కలంకెత్తి మానాల్సినదయు ఈ కవి
పఠించి, గాని భాగవత్తు మృతకు వామాట నచ్చలేదు!
ఇంతవఱకు కష్టమింక నేమిచేయవలెనని ప్రశ్నించి,
చివ్వు మినినీమీ! ననుభవ జ్ఞానముంట్లే. ఇంతవఱకు
దీని జాడ మాడఁగోరుమందురు; చదివినకొలదిని చదువ
నలెననియే యుండును.

[illegible]

చదువు పాఠము గా లేదు. నిష్ఠాయును విశిష్టముగా
మానసి యాగృహస్థులంత ముకుందవృత్తిగలకై యుం
దిరియున్నాము అని చెప్పిరి. అట్టి కుల కను వాడు సులభముగా
కష్టముగపెట్టె క్షేత్రని వారెంతి గంతితిరి. కాని యొక
వారముగల్గిన జాబున మహారుని శక్తియున నెలయనయని
లేలిన పాఠు లిహకహపతిరి. ముఖవారపు శ్రేణులో,
పామ్మని చెప్పుడు చెప్పెననియు, తరువాత వారమున
వెలలు పొగయొడలో బడులందేటుదువనియు విన్న
వారు ప్రాసాదము. అది యిదే పాఠుల పాఠము
వాయునని వారు భయపండిరి! ఎటులో ప్రయాసమతో
వాని నిలు చేర్తిరి.

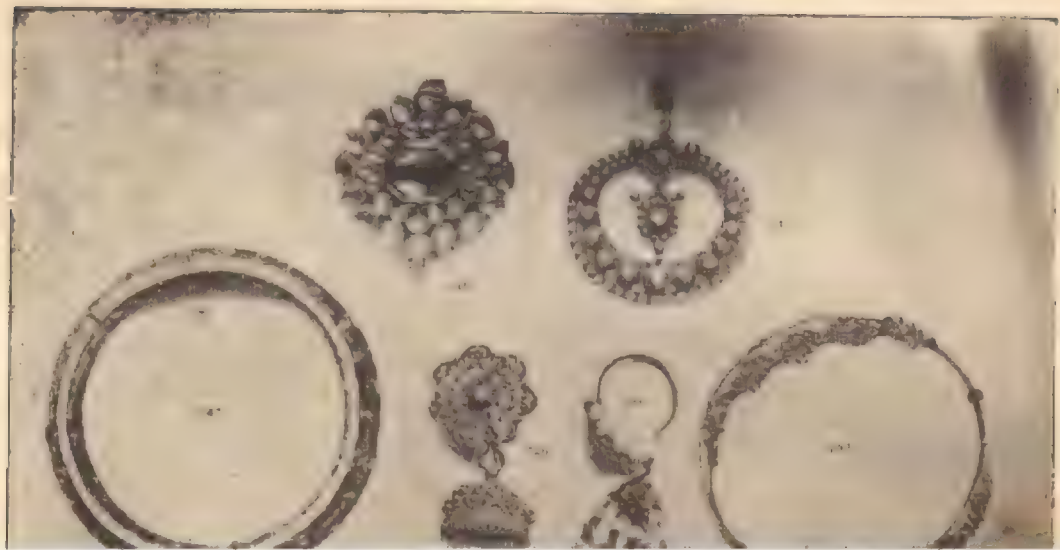
ఇపు డాతని నేనే మాడఁబోయితిని. ఆ దీప
కుటుంబికులను కాచి మిగుల విచారపఁడేతిని. పిల్లనాడడు
మంకమునఁబడి మాంబునందుండెను. అతఁడు విక్కిలి
విక్కిలముండెను. కన్నులు పొడిచి నీనాలు, పిదప
నీనానీనానీ నుల కెక్కినీ నీనానీ నెలకొనెను. అతఁడు ముచ్చట
నీ మాడఁబడిన అపరాధమునందు, తానెవ్వఁడు ను
ననఁజెల్లి, ముచ్చటను ముచ్చటల కలఁగిన ప్రతిభ
నొందెను.

మరల కొన్ని దినములకు నే వానిని మావఱ్ఱోయి
 పడెను. కనులు కాంతివంతము లయ్యెను. మందము
 వలన వాడు నువ్వనపిచిలో నుద్బుంఁడెను. నేనిచ్చిన
 కొన్ని మందవోసమున నాకు మందము లర్పించెను. తొల
 కుడు వాకులెల్ల ప్రశ్న ములకు సమాధానము లిచ్చి, నగు
 మొగముతో నాయభిషేకమును లండుకొనెను.

ఇంగ్లండులోని హిందూయువకులు

అనునీరాము వ్యవస్థిత్తముగ బాధింకానట్లు గల
 మనము ననుచున్నది. అందుచేత, బాధింకానట్లు
 మనము ననుచున్నది. అందుచేత, బాధింకానట్లు

అ-౨ చిత్రము

[illegible][illegible][illegible]

మన్నాడు. చాకబాదుగ యని నేమయ్యాడు నీతఁడీ
కొట్టిలో నివసించి, సలవుతు త్తయమొదలుగ నీతఁడు
నాతఁడగుచున్నాడు. తనవంక జమ్మలేక పీఠులో నిం
కొని పుట్టి పోయి! నితనికొక్కయిది కలదు
అయినా. చాకబాదు నే నిమనాయా చాకబాదు నిమనాయ
ప్రభువని నీతఁడు నమ్మి నాతఁడు నమ్మియున్నాడు! నాతఁడు
మామవనండు, అంగ్లేయలేక నివసించుచు వెంటను తన
సంగతి జ్ఞప్తికివచ్చి, కంట నీరుపెట్టుకొనెను.

ఇంకొకపరి యాతడు నారో మాటాడుచు,
 “మిత్రములు కొందఱును, మిత్రులు మిత్రులైన కొందఱును,
 మిత్రులు మిత్రులైన కొందఱును మిత్రులు మిత్రులు!” అని
 వాదించెను. ఇది యెలులరి తే వాక్పర్యవదంగా, ఆతడు
 ప్రతిచోదమున “అట్లేమి తిడు అవధి” అని
 వాదించెను. ఇందుల ముందులను! ఇట్లాడెను.
 యముల దుదెముఁగి కొందఱును, రంగుముఱులు కొం
 దిండుకొని, తమలికభవలు నడచికొందులును, (ప్రతి)కొం
 దెమును నదిలి కొందులును, ఆదేశమున మనకొందఱు
 మిలిలేనివెలల కొందునున్నరు! మన దేశకారములను,
 అట్టివానిని బోధింపడు. తేను.

[illegible]

బుధునియల శృంగారోన్మేషం గ్రహించి, మరల ముందు లడు పోనపోవుచున్నాను!"

ప్రణయ పరిణయములు

నే నింటికి వచ్చినపుడు, ఏలయోకాని, కులసి రాముడు పేర్కొనిన సీమలోని 'ప్రణయ' సమాచారములు నామనకునకు మరలమరల ములుగులవలె చెప్పుచుండెను! అంతటి కన్నాను ప్రేమతోనుండగానే నాగరత్నము మాననవాడులకు గోలుపోవుచుండుటలేదుగదా! చిన్నవాడే వానికి వివాహముచేసిన నిట్టి ప్రమాదములు ప్రాప్తించియే యుండవు! నీ కు నుం ది వాంఛించు వచ్చినతరువాతనునైన వాని వివాహవిషయము మా మునుల పట్టుకే! నాగరత్నమును, పట్టుకొనను, నాగరత్నమును రెనుచులలో కేయలవాడు నీకు సుమలరాజకమలములు నా కన్నులను గన్పట్టుచుండెను! ఈసమయమున నెందునో పతిమేమి సామయకేయలము?

నే పట్టుకొననున్నట్టికి నీకు నామ వచ్చియుండెను. నాగరత్నము నాకున్నానని పెద్ద యుత్తరము చువుచు నేనట్టే మాడ్చుంటిని. అంతటి సమాచారముల మీద నాగరత్నము నాకున్నానని వినిన నాక, పండ్రికండ్రిక సమయ ప్రాయని వాని ప్రేమసమాచారము గోమమనుచున్నటు లుండెను. అశంకులేపు చదివినను, అంతటి సంగతి యొక్కటియు నాకుల కెక్కలేదు. భార్య పండుకొని యుండిన గదిలోని కాయుత్తరము కొనిపోయితిని. అమె కుండుడ తనయుడు పెద్దకమ్మ వాడెను. లేఖ చువు కొనుచు నామ నారాక గ్రహించి, ఏలయో కాని నా కన్నులబుడకుండ దానిని పటుపుక్రింద బుడచెను! పటుపుమీద నాకొకని త్తరువు గానించెను. అంతొక తులసి పూజించింబు గూర్చుండి మండుకొనను నేను చుండెను. ఇది యొక్కడివని నే నడుగగా, నాలుకరిడ బడి నామ నెలయోకని ముద్దులు! అట్టాయినండి నాయని యడుగగా, బొనని రెల్లెడ్డి, కావని నోటనుచ్చరించెను! నాసందియములు పొచ్చినను ఆయలకు లొం దినవలెనని నాభిము లేదని గ్రహించి ముగ్ధునియనునట్లెన్ని వాని కిల్ల వాడువ్రాసిన నామము నుని న్నెనుగదానని మీ నిందితిని, ఈమా రా లేఖలోని విషయములు నాకు పోగ

పడివరి కాని, యలదేమియు విశేషములు గానివింప లేదు. "నామమాడ నిలులె వాడువ్రాసె"నని యామరిత పలికి "ఇంకేకో యొకటిరెండు విశేషములు మాత్రము ఉన్నవి రెండి!" అని చెప్పి అని యేకో పేర్కొన నందే కొంచెను.

"కమ్మకేమిగాని ఈజామ్మ ఎవరిది, మహాలక్ష్మి" అని నే నడిగితిని. "అదా! దానికి, మనవానికి ఏమీ సంబంధము లేకుంటే!" అని నామ్మి తొక్కినదియుండెను. ఆమెకువ మొగమునిండ చిటులెనుటలు పట్టెను. విషయము మాట్టివై వినగాని యలజడినై తిన్నవి సమాధాన మీగుడతి యొనగదని నేనెంచి, "బోలే, మహాలక్ష్మి! ఇంక ఏకటియును నీకు నేడు పేలవోయోయింది. తిరిగివడవమ్మను నుమి!" యని యోదాద్దుమాట లంటిని. "ఒక్కతెను గూర్చుంటే అన్నము లోనికొకటి, మీరు వచ్చినదాక వేదీయుంటిని. కొంచెము పైర్లెముగా మాడ నున్నది! ఇదే భోజనముచేదాము!" అని పలికి యా యంగన భోజనప్రయత్నమునకై నంటుంటి భోనికే భోదెను.

స్నానము చేయవంత పీఠము కోపముతో నేను, "బొన, పైర్లెము నీకే కాదు, నామకునాభిమతి! ఒక్కకొడుకును రెనుచునని పరచేకొంటి, అక్కడ వాని చేత అలలాడించుచున్నదే యాయామని!" అని నే నుచకున వనుకొంటిని. ఇప్పుడు నాకంటబుగిన యాని త్తరువు అరగాని యేలకుత్తెకోకదా!

ప్రేమసమయమునకుయెను నాకొకప్పుడుంబు నల్లారక, మానమూనియె యుంటిని. నన్ను ముడింప నెలల మహాలక్ష్మి, పట్టుకొనలోని కొంత యుక్తమౌవు ప్రకంప గానించెను. ఎట్టుకేల కానన్నలాడి, రెనకుకుండు సీమలోని సక్కుటుంబముల వారలతో నే న్నము సలుపుచున్నాననియును, సత్సాగర్యమున కభిము లునికి సమహార గలవనియును నేల్చెను! చిత్రయలోని స్త్రీ యెవరని నే నడుగగా, అట్టి కుటుంబములలోని కన్యయే యని యాకలికి పలికెను! మిత్రభాషిత్యమున నన్నవరును మించజాలరు; ఆగ్రహపరవశత్యమున మాత్రము నాగోటి కట్టుకెను! అంత నే నిట్లుంటిని: "మహాలక్ష్మి

నిజానికి గొంటురినమును నీచిట్లు కప్పిపుచ్చరాదు!
వాని ప్రజ్ఞునిచేసినదవు మహి!"

సతీపతుల కంట సుకునిగుడించి వివాదము జరి
గెను. నిజానికి వాని మాటలలో నిజమే, కామయ్యకుం
కము వన్నె వాపుయన్నాడని పెనిమిటి పలకకము! చాచ
చిరిగినను చువరంతె యుండుననియును, నీతినియనుచున
దనయడకు లెండ్రికే దీరిపోడనియును, సతి సమాధా
నము! ఆడుదానిరాకడ్డ భాగ్యుగ లేదని కోకించి,
యన్నియు వగ్గఱనుండి నేసంత లేనిపోయినది. కామయ్యని
వానిని నీచును నీచులు చేసి గాని పట్టుచున్నాడని
గృహిణి భూషించెను!

కులదీరాముని! భూపముచేసిన మావానిగుట్టు
బహుశా పాపమును పాపమునకు, మునునాని ప్రాప్తిని
వానిని కులరంజానిని. మార్గమున సరి చెందినమును
చలపోసినకాలమున నామనము బహించుకొని పోయెను!
పెనిమిటి వన్నె వానిని పోషించునని ప్రార్థన, ప్రయత్న
భార్యకముగ నేల యాజ్ఞా వానిని వెలి కేదవల
యును? తన తనయునివలె నరే డెన్నడును, అట్లరాని
విశేషాంగనల చెటసెంటి కాలము గడుపలేకులే!

కులరంజాము చెప్పినవానిని బట్టి, ఇటీవల
మృత్యు వానినొక సమయమున నీచుచూపినదెందు!
వివను వానియాదార్యనితరములే వాని లెగాచెను.
ఏది యెటులున్నను, నాగరత్నమును సేపుడు నేరువ్యా
ధిచూపించుచున్నది, నీ గొనము వానినిగొన్న వ్యవహ
రచేరదు!

ఇటీవలందరి హాస్యముగ నేగొనిపోయిన నిన్నటి
వామాపటము నంత తేలుచోనుండి తీరియాపగా కులసీ
రాము నొప్పు "ఇతర వాకవచ్చుచుండు కులమును నీ
గప్పిపుచ్చునో! నాగరత్నము నన్నొకసాడు తీరికొని
పోయి తన యాప్రేయసిని బాపించెను. వారి వివా
హము ముగిసిన కులము యుండుననియు, వ్యతిరేక కాల
ములో వివాహము భార్యలై భార్యతో స్వదేశము రా
గొంటు. కులమును నుండు కోపదైవమును నా ము
నంపకము లందుకొనుడు" అని పలికెను.

మాటుమాటాడక, నే నింటకట్టె వచ్చిరి. సతితో
దీనినిగుడించి ప్రస్తావింపలేదు. కులరంజాముని నాచేరు

లలో నీచు కులము ప్రాయశ్చిత్తము. నీచు మునియులు
నీచునికేర వచ్చుచున్నో నున్న ప్రజ్ఞులైయు లేట్లు
నీచునుచేసి పోయిన కులమును కులసీరా ముచే తుది
కన్ను వానిని ప్రాయించిరి. నాగరత్న మిపుడు భాగ్య
నికటిరెండునంగు లాలోచించుకొనవలయును. అతని
కడఁ గానలసినవారు మామాజాగయా, ఆ జన్మమును
అధికానురాగమునఁ దెంచిన జనినిజనములో కన్నురెండ్ర
కాలము వారిలో తలయెత్తి తిరుగవలెనని కొమరునికి
గోరికొనినది. అట్లు నేరంగన మామమునుండి మును
నిమించుచుకొని ప్రార్థనముచేసికో నొప్పించుచు
రెండ్రది చెనుదీయడం!

న్యాయవాది నాగరత్నము

న్యాయవాది నాగరత్నమును తన భా
వకునా! నీచు వివాహమునుగుడించి తనయు లనయు
దును మొదటిమందెయు మనకు నిట్టవలెనుకొనినది
నా యువనామ! తన కేమిగాన నాచు నొట్టిమియ
దేమునీ మన, కొమరుని నొకనాడు కొల్లగొట్టి పెట్టిన
చతురను గజించియే నాయశ్చర్యము.

కొన్ని కలలోనే న్యాయవాదికట్టాచేసిన నాగ
రత్నము నొకేమియను నొప్పు. కొంతకాలమునుండి నా
నొకరి ప్రార్థన ప్రాప్తియు లేదు. వివను రెండ్రది నేనొకరి
యనుచుండే నొప్పు. నీచును నీచును పురముననుపరి
యెలాటి బంధుగానో ప్రసేపనీల! రెల్ల కొదినాన
మాడఁ గొని వచ్చుచుండును నా యుండునో! తొట్టె
ను, నల్లదెనును కులంగనకాని కోమలి కులబయె యని
సిండుకొనినది! నామాప్రయచలించినది! కులము
వారిలకు మావాని కమోషినినీయును నెచ్చుచుండునై.
కాని నా కులమును నొకరి ప్రార్థన ప్రాప్తియు లేదు. వివను
నీచుని నామను బూరించుచుండునో, ఇప్పుటికిని నీచు
వందినకు నెత్తుకొనలేదు!

ఇతర నాగరత్నము మొగము చూడనని నీ నొట్టు
కట్టుకొంటిని. నాచు ప్రాయము చేసినవాని సారించు
నాచురెల్లను రాకపోకలు నొప్పినను, నీచు నొకరియు
కట్టినది మునునొట్టుకొని యింబి నీచునికొనియం
పిని. నాయనాచు ముపుడు "నాయనా!" యను మాట
వివచిది "ఎవ"రని నీ ముగుంపు తీసిచూడఁగా నుమా

[illegible]

ఇప్పుటికి వాగర్పేయి వేళములేని వాయిదా లేని
యొక అవకాశము వచ్చినది. మన ప్రాంతమునకు
గతాంతమునకు ముఖ్యమంత్రిగారి కుమారుడు
మొదటి కుమారుడు వేళములేని వాయిదా లేని
సంజీయున్నారు. కాని, అత్యయమువలనను స్వరంగ
తయం దిప్పుడు! ఇప్పుడు నిట్లుకొనుచు, అగ్ర కమరుగ
నింబు సుచ్చంపేయున్నాడు! అను పట్లయెనగా
సూర్యయంపదా యని నే మనస్సు కొంతమాధాన
యెనుచున్నది. మన ప్రాంతమునకు ముఖ్యమంత్రి
కుమారుడు వేళములేని వాయిదా లేని వాయిదా లేని
వాయిదా లేని వాయిదా లేని వాయిదా లేని వాయిదా లేని
వాయిదా లేని వాయిదా లేని వాయిదా లేని వాయిదా లేని
వాయిదా లేని వాయిదా లేని వాయిదా లేని వాయిదా లేని

[illegible]

సూర్యోదయము

జి. బాపిరావణి గారు

మునుగొట్టించి లోకముచేదు పీడిండు, పక్షి కూర్చుని మెచ్చు పండ్లతండు
 నీరదలును వెయు గారడవివాడు, పడకన్నయను పొంబెనువిలుండు
 కలచకన్నలుమగాని గారడవిబట్టి, విష్ణుబట్టిలు వాల్చు నీనుకాడు
 మరలించి జన్మించు నరమున్న ముగ్ధుగాడు, మిట్టను బ్రతుకు మేటిరాజు
 కాలుదించి గగనబాసాల్చును, స్రామియకులను గాచి పాపముబాటు
 పాపపుష్పం పాపముకయంకమునకు నెక్కి, కేర వోగాడ నలుస్తాడు పిల్లవాడు.

ఆంధ్రయూనివర్సిటీ పట్టుదలలు

భనుడిపాటి కామేశ్వరరావు గారు

[6-8-27] ಹೆಚ್. ಎಲ್. ವಿ. ಡಬ್. ಕೆ.ಎಸ್. ಸಿಂಧ್ಯಾ ಅವರಿಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಗಳು, ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತೇವೆ.

నవ్వించడం అనే మొదటి పాఠము, ఏమి,
దెబ్బలు తియ్యడం అనే ఉద్దేశం ఉంటూనే ఉం
టుంది. కాని, అది హృదయంలేని ఉద్దేశం. నవ్వించడం
అంటే, కొన్ని రోజులు కనపరచడం అనికొనిపడుంది ఉద్దేశం
కాని, అది చివరకులేని వైఖరి ఉద్దేశం. నవ్వించడం
అంటే బిగ్గర్ బాధించడం అని కొనిపి ఉద్దేశం కాని,
అది సానుభూతి సుపం లేని ఉద్దేశం. కొన్ని నిమిషాల
పాటు అంచనా, ఒకే విషయం, సరదాగా, ఆలోచిం
చుకోవడం ఉద్దేశం ఉన్నది. ఇది మన హృదయం
లోలేదు. ఆంధ్రులకంటే! సామాన్యమైన విషయం
“ఆంధ్రాయోనీవచ్చితి” గనుక ఆమాటలే వాటింప అను
చుంటారు. ఆంధ్రులకంటే మనం. మనకోసంనే ఉద్దేశము
ప్రయత్నాలు గొప్పవి. ఇప్పుడు ముచ్చటించేది, ఏకద్వి
షయం ఈమధ్య యావన్యండ్ల కనపరచిన పట్టుపాలు
వ్యతిరేక.

అంగ-ర-ఆంగ్ల; అనేపది చిరకాలమిది
అమలులో ఉంది. ఆంగ్లప్రతిక, ఆంగ్లసహజననధ, ఆం
గ్లమహానధ, ఆంగ్లసవరత్ లాంటివి—అన్నట్లు మన
ఆంగ్లసాహిత్యపరివర్తు లాంటివి అవిచ్ఛిన్నమిది అందోళన
చేసింతువాత—ఇంకా చెప్పడానికి అందరినన్న
ఇతర సంస్థలు: అభినవాంగ్లమహాకోమల ప్రత్యేక
సమితి, ఆంగ్లసహ-ప్రతివాగ్-అద్వితీయసంధ-మొద
లైనవి అర్హులు జరిపి ఆంగ్లసవ్యక్తి ఆంగ్లసరదాభా
తనపరిచిన తరువాత, ఇన్నాల్గ్, ఆంగ్లాయోగినివర్తిత్వ
(దీనికోసం ఆదినిరూపించినవారు కొంచెం ఎక్కువగా ఒత్తి
గిల్లిన తరువాత) అవతారమెత్తింది. ముందుసూచనలు
చేంది అంతా అనంతంగా రాను. ఇంకా పుస్తకాలకి

నది అవసరం ఉండోలేదో చూడమని ప్రెహరు మొదలు
ఒకమిడిని వీర్చినారు. "ఆ కమిటీలో మాదా హానిగా
వాన్-అండ్రూస్ కి బాధ్యత?" అని కొందరు అండ్రూసు
పైకి వచ్చినవనిపించు "అండ్రూస్ ప్రాజెక్టు"లో హాని
పడ్డారు. ఆ కమిటీలో వజ్జి అండ్రూలేకాక, అవక ముని
వచ్చినందు ఎవరోయి వారెందునివచ్చి, వారంతాకాక,
అది పులిలేకాని కిలులేనని దీన్ని అండ్రూసులోనే
పట్టాలని, అండ్రూలకి అండ్రూభూమియంగుండి అధికార
పులిలేకాక వారందానికీ కొలుసులేవని వజ్జిని విలేనామ
ఉదాహరణలతో నిర్మూలనచేతగా కేంద్రమనాడు.
ఆ కమిటీలోనే ఇతరులు లేకుండా అంతా శత్రుం
గ్రులే అయి ఉంటే, ప్రతిహతూ చేరమనివాడే
అయినా, చేరే ప్రతిహతూయింట్లోనూ ఎంతో భద్రత
ఉన్నా, ఏ భద్రతకీ పట్టించక, అప్పుడే నిర్మూలనలో
లోకి దిగి, మొదటి తీర్మానం— "ఇది తగ్గుంకానాలి
కాని, ఈ అండ్రూయూనివచ్చిలో అండ్రూలూలోవచ్చి
మహానాట పెడితేకాని మావాళ్ళు వచ్చి ఉన్నారు. మాకు
గతీ, మామబాకా, మారెగరు" అనిచేసి ఉండేవారు. ఆ
అవసరం ఉన్నంతా, మాకు కమిటీలో "అండ్రూ
సరిగా ఫలానా గ్రామంలోపెట్టాలి" అని నిర్దేశించి,
అండ్రూలలో వచ్చి బిగాడం చేయించి అండ్రూల
నయి. ఎంతోమంది, అండ్రూలయి చేపట్ట బిగాడం
మారా బాబూ అనిపించే కాననం బిగ్గి-బిగ్గి-బిగ్గి
అనమని తిరిపాననిస్తామని అండ్రూకు, నిక్కి-
గర్మలూ వచ్చి రాయి అతగానికి నిక్షేపారే-అనగా
బాంబేవారు! అండ్రూకాక, కమిటీలో హాని చేత్రాలు
బాదిలేకాక, కాటి వొప్ప బిగ్గిలు చేశామని, అండ్రూ

లేవని ధస్త్ర అనడు. ఒకవేళ ఏదేనాకేరు చెప్పడానికి
 సమయము ఇట్లుకలిగితే, అప్పుడాకాదు అని దిట్టగా
 ప్రాదు, ఎందుకొచ్చింది, అనుకుని చీరుకుంటాడు. పోనీ
 అవకల అతనే "ఫలానా మీవాడు గొప్ప వాడంటారే!"
 అంటే, "అవును, కానీ ముందుగా, నావద్ద ఉన్న, నా
 కేవలము" అంటాడు. అందుకుని 'కూన్యం' అనగా లేని
 దారి యందుండే ముక్కున అంధ్రుడికి 'ఒకటి' అనగా
 ఉన్నదనియందు లేదు. అనగా అతడు అనవచ్చాడు.
 అనగా, అందులో ఏమిటో? అని అన్నది కలిగి ఉన్నది
 అంటుంది. కానీ అది సమయము వాళ్ళే కలిగి ఉంటా
 యిస్తే కడంవాళ్ళ నోట్లో కరకాల్-యేనా, వాళ్ళకి
 కూత్రం కడుపు మండదా? అందుకుని ఈకారేదీ ఉట్టి
 నూనె, కానీ అది నూనె, అది కలిగి ఉన్నది
 కునిగనా చెప్పారు. కునిగనా అంటే 'కుని' లోపెట్టు
 మనికాదు, మధ్యస్థంగా అన్నమాట, మొదట తిరస్కరించిన
 చోటన్నమాట, అంటే మనం తిరస్కరిస్తూన్నది
 మనకు కుదిరితే సరికొస్తాయన్నమాట. ఇకలం తిప్ప
 దానికి అనేక విద్యలూ, రాజకీయం, సాంస్కృతికం, లోక
 జ్ఞానం ఇది గలవార్ని నాకుకరణం చేశారు. స్వయం
 సభాల్లోనిచ్చేవానిని నుండు మాదాని. ఎన్నికలు, విద్యా
 విషయం లేనిచోట్ల పని చేసేవట్టు విద్యావిషయంలో
 అందు చేశాడో అది కొంతమంది భయం. అందుకు
 చిన్ననీ చూయించే సభ కయూ రవదాని? ఎన్నికలు కానీ
 నున్నారు. అయినట్లే విద్యలు కొంతమందికి లేతారు,
 మునిగి పోతున్న వాళ్ళని కావలసిన వాళ్ళు వచ్చి అడ్డం
 పడి గట్టిగా నానాడు. అక్కణ్ణి అనుకోకుండా అప్పుడు
 ఉత్తరాలు ప్రతీ బహుళానూ పరికాయ అనేకమందికి!
 ఇట్లాంటి అంశంతో—

ప్రథమవోటు తమది సారవేయమనాకు
 రక్తిసటివోటు రమరి మనకు
 జోలుకట్టినట్లు దొక్క బట్టు చేసి
 పంపుడయ్యనిపై కూట లేల.
 చెప్పుటకును సిగ్గు చెప్పకుంటే చిక్కు
 చెప్పవలసి వచ్చి చెప్పమంటి
 వట్టివాడికిచ్చి మట్టిచేయక జోలు
 గట్టివాడనమ్మ గట్టుకొనుడు.

ఆ ఎన్నికల విషయం కొంతమంది, కేరుగొప్ప చొప్పు
 న కొంతమంది కలుపుకుని సభదీర్ఘదశమేకాక అంత స్పష్ట
 లుమాడా పరికాయ. కొంతమంది సామగ్రికి విద్యాభివృద్ధి,
 ఉపన్యాసాలూ సభలూ! ఎక్కడం లోపల ఉన్న
 ఇష్టం లేదుట. విద్యాభివృద్ధి కొంత ముగియవడడం
 ఇతరులకి తెలిసినంత దిట్టంగా మేష్టర్లకి తెలియదు.
 పైగా, విద్యావిషయం ఏమీ తెలియకపోలేగాక కానీ
 సభల్లో వాదించి చొరవమాపే కొందరికి కుర్లే చొరవ
 మావకుండా, పీరు, అనేక విషయాల్లో భయపడి లేచి
 వెళ్ళిపోయారు. అందుకు అది సామగ్రిగా అనేక
 ఉపయోగిస్తారేమో అనే దిరులు చొప్పునట. కానీ,
 క్రమం లంకారాలకక్కడకి? సభావ్యవహారంలో! రాక
 పూర్వం కొంచెం వెళ్ళిపోతారా?

కారేలేమోనా లేదానియి, కలేరీలేనా లేకపో
 డం భూంం అని అన్నరునిగనా మాకాం. కానీ, డరిమె
 లాని, ఏమైందో కలేరీలు ఇప్పుడు మరి ఉండనే ఉన్నా
 యిందా, కలేరీలున్నచోట కారేలేలేకపోడం కోసిన
 యంతదా, నామగ్నాకదా! అందుకుని అక్కడే అన్ని
 టికంటే గొప్పకారేలే పెట్టదా అనే అప్రీప్రాయం
 వచ్చింది వల్లం. అదిలే మాడల్లా నాలుగై యానివ
 ర్నిచీ నాలుగు పంభాటలు అనుకోంది. ఎక్కడున్నా
 బలమంతాకలిసి ఒకటే అనలు నాలుగు చోట్లు అవడం
 కోటే ప్రతీచోటా బలం తగ్గింది అన్నమాటేగా!
 ఇందులో, అది సామగ్రిగా, విద్యాభివృద్ధి:

"పల్లెటూళ్ళ పట్టుచలులు" జ్ఞాపకంవస్తున్నాయి.
 ఒక పల్లెటూరి సభలో ప్రభువులంటూలం ఇవ్వడం
 ఎవరికీ అని ప్రశ్నించచ్చింది. కూన్యంగారి కిన్యాలని
 ఒకాయనా, కాదు పూర్ణంగారి కిన్యాలని ఉంటుందని
 మరొకాయనా కు స్తీపట్టునున్నారట.

మొదటివారు—కూన్యంగారు గొప్పవాడు.
 రెండోవారు—పూర్ణంగారు నానాగొప్పవాడే
 మొ—కూన్యంగారు వృద్ధు. పూర్ణంగాడేమిటి,
 చాలా!
 రెం—పూర్ణంగారు అతివృద్ధు. కూన్యంగాడేమి
 టి, చచ్చా!

యింకా... "మా అవకట్ట వంటెనే కింద లెండి, అగంతి
 మని." "మాకు రైల్వరీ ఉం... పోనీ లెండి అగంతి."
 కొందరు కొందరు "అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి కాని,
 అంతరుకారం, ఫలావా ఉడు దాటింది యూనివర్సిటీ
 పెడికే మీ పూమామూచెళ్ళే, మమ్మన్ని మట్టుగోకండి,
 పల్ల" అని నువ్వున్నారు. 'మారం' అంటే, మారం
 ఎవరికి? ఉక్కో ఉక్కో సముదాయ సపరివారంగా బయట
 చేతారా ఏమిటి చెప్పాల్సిందగులు, అంద్రాయూనివర్
 స్విటీ డిగ్రీలో! ప్రపంచం మొత్తాన్నించి జవాన్ని లాక్కో
 వలసిన యూనివర్సిటీకి మారం చేమిటి? విచ్చకి మారం
 బస్సారేడు. ఎంతోంటే, అవి మనస్సుని, మనోవేగం
 అందరూ ఎదురున్న చే! సంగతి చెబుతూ, "16 గంటలరై
 ల్ ప్రయాణం పట్టి మారం ఓమారమావిచ్చకి" అని ఒక
 జ్ఞాని తమస్సునే అన్నాడు. కొందరి ఉహా, యూనివ
 స్విటీ ఓపెర్ల పల్లగంప అనీనీ, ఏజిల్లో పెడతారో
 ఆజిల్లో వాళ్లంతా ఎగిడి చేరికందివంతుట్టుకు (నాగవల్లి
 పివరలు లాక్కొన్నట్టు) రలోలో చపాయించేస్తారేమో,
 మారాన్ని ఉన్న వాడి గతేమిటి అనిగావును. ప్రస్తు
 తం ఆజిల్లో ఉంటూన్న వాళ్లందరినీ ఆ బాం గోపా
 లంకా తంటాలానికి పిచ్చి రలో డిగ్రీ ఫల్గవదానం
 ఇవ్వరు. కాని, ఏమిటో ఉరికే భయం! "వాళ్ళ
 ఉల్లో ఉంటే ఒక్కరే న్నూలు, వాళ్లందరూ
 న్నూలు, యూనివర్సిటీ! పనసపండు తెచ్చి పల్లంలో
 పెడికే తిన్నేని బాహ్యకు దిక్కుదిక్కు చూశాట్ట. విచ్చకి
 అన్న రేకుందారి, యోగంతురాలి. మాఉల్లో పెర్ల
 సామాగ్రి కాలేనే ఉంది. ఇక్కడగనక యూనివర్సిటీ
 పెడికే, మహారాజాలాగ ఉంటుంది" అని ఒకరు. "మా
 ఉల్లో వెనక మహారాజాకారు రాజరాజే రాజ్యంనే
 కాదు" అని ఒకరు. మాఉల్లోనే చెలికే విజయమాకే
 ఉందాలి" అని ఒకరు. "విజయమే మాఉల్" అని ఒ
 కరు. "మాఉల్లో పెట్టదాని! అనంతోటి కారణాలు
 వ్నాయి" అని ఒకరు. "మహాప్రభా! మహానంద్యు, మ
 హాప్రభా! మహాప్రభా! మహాప్రభా! మహాప్రభా!
 మాయనా, పెట్టేల్ల పయ. ఇదేం నామ్మలనోం కాదు
 డిగ్రీలో చూసుకుని వాల్లాడించి పారెయ్యదాని!! "

[illegible]

[illegible]

[illegible]

అందుకే వేర్వేరు వర్గాల ప్రజలను, ముఖ్యముగా ఇంగ్లీషులను ఈ కార్యక్రమము నుండి వేరుచేసినది.

“అవినీతిని తగ్గించుటకు ప్రభుత్వము చేస్తున్న చర్యలు”-
ఆవి కవి.

....." *Handwritten text, mostly illegible.*

రాట కిరాటకీచముల కమ్మ త్రికుడిగ నమ్మ భారతీ!"
అనే పోలన్న బంధకపాఠశాల-అని జానెదరు.

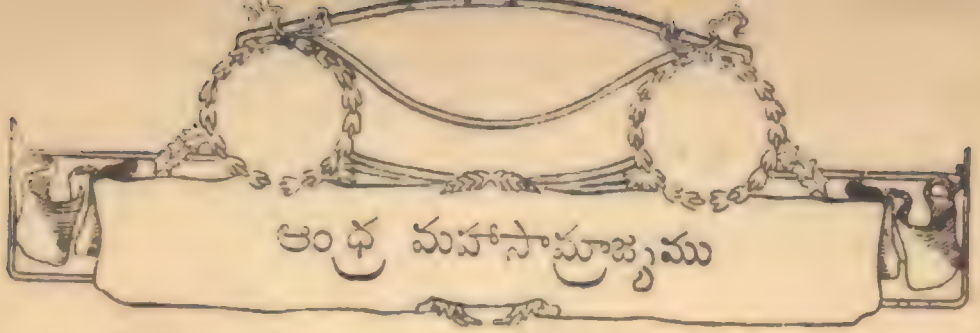
ఇట్టి హస్తరుగా యా! వైష్ణవమత్య హోరెత్తిపో
నోంది. హోరెత్తి నీవెత్తిరమ్మ! అనే మన్నన. మహా
వన్నీ కలగలకాదు వ్యయంగా అన్నీ కలగలకాదు
ర్యంగా ఇవ్వాలా, వద్దా! ఇట్లే, గొప్పవాళ్ల చేత రాయం
చాలా, గట్టివాళ్ల చేతా! లేకపోతే గొప్పవాళ్లకే
ఎల్లాకో అల్లా మాటలపోగు చెయ్యమందామా! అని
కాక, అచ్చుచేసుకోగల రెడీ ఉండి ఇతరపనిలేని తెల్లది
గలవాళ్లే రాయమందామా ఏకంగా! పోనీ చాలామందిని
రాసి పంపమని, కొందరికే స్వీకరించి తక్కిన అబ్బా
యిన్ని రోడ్డుమ్మగోమంఁడివా! మనం తీరా ఏడేవా
పుడ్రంగం నియమిస్తే, మొన్నాడు దాని తారలంటిది
వచ్చితివేదే ఏమిటి చెయ్యమి? భాషాంతర్యంగా అన్న
టప్పా పనికాయగదా, ఎన్ని ఏళ్లు పడుతుందో! లెక్కి
లేక్కి అక్కడ పెడితే గ్రంథకాలు రయారుకావా!
అక్కయభాషానిగలు కావాలి. ఎవరు! ఒక్కగ్రంథం
సామాన్యగ్రంథం అని మనమ తెలిసీమాడా అచ్చెయ్యడ
మేవా! లేకపోతే భాషాంతర్యం వచ్చి వచ్చివచ్చి
భాష లేలేవరమా అగాలా!-అనే చర్చలూమాడా సభ
వా రున్నారు. "గ్రామాంతర్యపత్యాసాలు" వర్తరా
తోలేమి ఇది సామాన్యం వచ్చింది. మనం అని, అచ్చె
మామామ్మల కచ్చెయ్యకా! ఉదయ ఏడవమయిన్నా! రో
మా! చివరి! వదం.

ఇంగ్లీషు గంధంలేని ఆల్ఫుంబి! "ఆల్ఫుంబూ"
 "బ్లూ" అని అంటారు. అది ఆల్ఫుంబికి ఏమి వ్యత్యాసముగా
 తెలియజేయుదును. "ఇంజం, హిషని బాగుండి, ఓ నుంచి
 బాక్స్ కు బాగున్ను" అని ఆల్ఫుంబికి గుర్తింపుగా వారి
 స్త్రీ పాఠకులు పేర్కొనినది. నిరంకుశము. ఆల్ఫుంబికి
 ముందు తగినంత జాంచనములు, ఇది, ఇంటింటికి (రతి

ఆంధ్ర మహాసామ్రాజ్యము

మల్లంపల్లి సామశేఖర శర్మ గారు

(వెనుకటి పండిత చరువాయి)

ఆంధ్రులు: సాతవాహనులు

హిందూ దేశమున ఆకోకచక్రవర్తి నాటి నుండి వేలువేలు రాజవంశములలోని రాజులు శాసనము లనేకములు కలిపి వ్రాసినవి. శాసనము లందు గానవచ్చిన వేల రాజులును నూటి బాగులు దిగ్విజయమువార మని చెప్పకొని యుంటే తదు. కాని శాసనములలో గనిపించు కొనుటకు రాజులపేర్లు సరిగా ఆంధ్రవంశములోని రాజుల పేర్లు. ఆరాజులుకాము సాతవాహనులు మని చెప్పకొనియున్నాడు కాని దిగ్విజయమునకు వచ్చుచున్నప్పుడొని యుండలేదు. అట్టి రాజులెన్నో రున్న:

౧. సిముఖుడు
౨. కృష్ణుడు
౩. సాతకర్ణి
౪. గౌతమీపుత్రసాతకర్ణి
౫. వాసిష్ఠీపుత్ర శ్రీపురుషాది
౬. శ్రీ శివమాకసాతకర్ణి
౭. గౌతమీపుత్రయశ్వి శ్రీసాతకర్ణి
౮. వాసిష్ఠీపుత్ర శ్రీన(సి)కసాతకర్ణి
౯. పులుమాది

వీరు గాక వాసిష్ఠీ పుత్ర చరణ

పన(శివమంజుష్ట) సాతకర్ణి, శక్తిశ్రీ, శేషిశ్రీ, సాతకర్ణి-వీరి శాసనములును గలబడినవి. ఈ జైయోవ్యునిగారు రాజులలో మొదటి యిరువురు రాజులు వేయించిన దానశాసనములు కలబడివున్నవారికరులు మూర్తియు శిథిలములైన విగ్రహములక్రింద ప్రాయబడినవి. ఇందు వంద నావిగ్రహములు గ్రాయికముగ నాయి పువ్వురాజులవిమై యుండునని చరిత్రకారుల నుగాహ. వారివిగ్రహములును వారితరువాతి యర్థము రాజులశాసనములును భాంబాయి రాజధానిలోని నాసిక, నానా ఘట్టము, కాడ్ల గుహలలో గానవచ్చినవి. మిగిలిన రాజుల శాసనములు కాడ్ల, కడ్డరిగుహ లలో భాంబాయిరాజధానిలోను, అమరావతి, చిన్న (కృష్ణావల్లి), కొత్తకోలు (మహబూబ్ నగర్), మైదోని (బళ్లారిజిల్లా) గ్రామము లలో నాంధ్ర దేశమునను కానవచ్చినవి. చాలవలె శాసనములన్నియు వర్ణన గుహలలోనివే: వాగ్ధర్మముధులగు తేయబడిన దానములును చెబుటలే. కొన్ని శాసనములు వాగ్ధర్మములను కన్నవస్త్ర దానాదికములకై

చేయబడిన దేవులను నెలుపుచు; మా
కొన్ని నన్ని కాలమున బాధభిక్షువులు పడెడి
చుట్టకై తొలిపింపబడిన గుహలు వారికి
దానములంగబడినట్లు నెలుపునది. ఈ శాసన
ములవలన నెలియవచ్చిన రాజులందఱును
తమది సాతవాహనవంశ మనియే శాసనము
లలో జెప్పకొనియున్నారు. ఇవియే సాత
వాహనుల శాసనములు.

ఈ సాతవాహన నృపతుల నాణెములు
కూడ గొన్ని దొరికినవి. ఆ నాణెముల
మీద రాజుల పేర్లు కలవు. వాటిని
బట్టి యవి గౌతమీపుత్ర సాతకర్ణి నుండి
తరువాత రాజువే కాని యంతకు పూర్వపు
రాజులది కావని నెలియ నగును. కేవ
లము పశ్చిమమున దొరికినవి ఒక్కగౌతమీ
పుత్ర సాతకర్ణి నాణెములే. మిగిలిన రాజులు
నాణెములు మౌర్యుల ఆంధ్ర దేశమునను, పశ్చి
మమున మహారాష్ట్రమునను కూడ దొరికి
నవి. సాతవాహనుల నాణకప్రశస్తి యిది.

ఈ సాతవాహన వంశజుల శాసనము
లన్నియు శ్రీస్తుతకమునకు పూర్వపువికొన్ని,
తరువాతివి కొన్నియని ఆ శాసనములందలి లిపి
ననుసరించుచు, సంవత్సరభాషననుసరించియు శా
సనాదిశోధకులు నిర్ణయముచేసియున్నారు. శా
సన కాలమును నిశ్చయింపబట్టి దెలిసికొనటకు హిందూ
యక్ష భాషనుబట్టియు—సరిమిత శాసనము
లకుమాత్రమే - ఇంచుమించు గ నిర్ణ
యింపవచ్చును. అనగా, ఏ శాసనమునందు
ప్రాకృతభాష కలదో అట్టివానికి మాత్రమే
లూనియము, ఇంతవఱకు హిందూదేశము

లో మొత్తముమీద గానబట్టిన శాసనము
లన్నిటిని శోధించినూడగా ప్రాకృతముతో
నున్న శాసనములు శ్రీస్తుతకము నుంచుమీ
మూడువందల ముప్పాదములకు పూర్వమే
కాని తరువాత కానరావు. ఈనిర్ణయమింత
నజుకు దొరికిన శాసనమునుబట్టియే చేయ
బడినది.

ప్రాకృతభాషలోని శాసనము లన్నియు
'బ్రాహ్మీ' లిపి, 'ఖరోష్ఠీ' లిపిలను రెండు లిపులు
లోనూబడినవి. 'ఖరోష్ఠీ' లిపి క్షాత్తర్, గా
ధారము, పెషావరు మొదలగు ప్రాంతములవచ్చిమో
త్తిరపునదిగణాల ప్రాంతముల వాడుకలో నుం
డెను. దానిని కుశీవైపునుండి మొదలుపెట్టుకు
నైయునను. పెషావరు మొదల 'బ్రాహ్మీ'
లిపి నేతువు మొదలు శీతాచలమువఱకు వ్యా
పకములో నుండెను. హిందూదేశములోని
దక్షిణాంతరావళిముల లిపులకన్నిటికి నదియే
మాతృకయని తర్జున యభిప్రాయము.

ప్రాకృతభాషా శాసనములన్నియు శ్రీస్తు
తకము నాలుగవశతాబ్దికి పూర్వపువి గనుక
'బ్రాహ్మీ', 'ఖరోష్ఠీ' లిపులలోని శాసనము
లన్నియు శ్రీస్తుతకము నాలుగవశతాబ్దికిపూర్వ
పునే. అందువలన నెట్లట్లైన 'బ్రాహ్మీ' లిపి
లో శాసనము దొరికినన్న అది ప్రాచీన
ముగ ప్రాకృతభాషాశాసనమై యుండును;
శ్రీస్తుతకము మూడువందలకు బూర్వపునై
యుండును. ఇట్లని శ్రీస్తుతకము మూడువంద
లకు పూర్వము సంస్కృతభాషా శాసనములు
లేవని తలంపరాదు. అట్టివి యున్నవి కాని
చాలాయరుదు : ప్రాకృత భాషాశాసనములే
సౌచ్చుగాగలవు.

సాతనాహాస పంకపురాజుల శాసనము
 అన్నియు 'బ్రహ్మ'నిబో మన్నియ: బ్రహ్మము
 ప్రాకృతమున వచ్చెను. అందుచును భావా
 త్తలముక్కయు, కవి శాస్త్రవేత్తలయిక్క
 యు నిభవయము ప్రకారిము సానాహామ
 తానవములన్నియు శ్రీస్తుతము మూడుపద
 లకు బూర్విపుతే: లినిగా భావములలోని
 వినిలయ్యెను, భావములయి నానాహా
 సము శ్రీస్తుతము మూడుపదములనున్న
 ములనెరికుమింత్రియే యుచును బట్టియును
 వలసియుండును.

[illegible]

సాతవాహనవంశజుల పేర్లను, అంధ్ర
రాజుల పేర్లను సరిగా ఒక్కటియగుటయే
కాక ఇట్లు సరిగా సరిపోయిన యుభయవం
శములను యొక క్రమముకూడ వురాగాము
లలోని వారిని, వారిని మూలలోని వారిని
సరిగా సరిపోవుచున్నది. ఎట్లనః

కాననములను బట్టి సారవాహన సంకల్పరాజులు

౧. నియమము
౨. కృష్ణమయము
౩. పాదకర్తి
౪. పాదకర్తి
౫. వాస్తవీ పుస్త్రీ పుస్త్రీ
౬. శ్రీనివాస పాదకర్తి
౭. పాదకర్తి
౮. వాస్తవీ పుస్త్రీ పుస్త్రీ
౯. పుస్త్రీ

పురాణములను 243 ఆంధ్రమునకు పురాణములు

౧. శివమ
౨. కాశ్య
౩. గాత్రాపుష్పము
౪. పురామది
౫. శివ శ్రీ పురామది
౬. యజ్ఞ శ్రీ కాశ్య
౭. చంద శ్రీ కాశ్య
౮. పురామది

[illegible]

ఆంధ్రవంశములోని మొదటిరాజుడగు వినుకుడు. ఈవ్యత్యాసమునకు చరిత్రకావకీసినది సమాధానమిచ్చిరి: “పురాణముల ననుసరించి మైనను ఆంధ్రవంశములోని మొదటివేరు నరిగా తెలియవచ్చుటలేదు. ఈమొదటి పేరును ఒక్కొక్కపురాణము ఒక్కొక్కతీని పాలు పుచ్చునది. సాతవాహనవంశము మిగిలిన వేర్లన్నియు ఆంధ్రరాజులకు నరిగిపోవుట నొకట. ఈమొదటిపేరుకూడ నరిగిపోయియుండును. శాతవాహనులకు ఈపేరు సిముఖుడని తెలియుటనెలవ ఇదియే నరిమైన పేరుగ నంగీకరింపదగును.” ఇట్లే యుధయవంశములోని మిగిలిన వేర్లన్నియు నరిపోవుచున్నవి కొన్ని సాతవాహనులలోని ఆటవరాజుని శ్రీనివాసాకావ్యము ఆంధ్రరాజులలోని విశ్వక్సేనులలోనియు, వాల్మీకిపుత్ర చండనాథకర్ణి, చండశ్రీశాంతకర్ణియు కావగూనికొందఱు బూహించుచున్నారు.

పురాణములవలన తెలియవచ్చు ఆంధ్రవంశపురాణము శాతవాహనుల వంశమునకు దొరికక పోవుటవలనను, పై నుడివివర యుధయవంశములోని రాజులపేర్లను స్వయంవ్యత్యాసముతో నొక్కటి యగుటవలనను, వేర్లకలసిపోవటకు పురాణసాహిత్యమును శాతవాహనుల నుక్రమమునగూడ నరిగిపోవుటవలనను, సాతవాహనవంశమును మఱియొకరి పురాణాంతవంశపు వృషభములతోను ముడిపెట్టి సమన్వయముచేయుటకు వీలులేక పోవుటవలనను సాతవాహనవంశమే పురాణములు వర్ణించిన యాంధ్రవంశమనియు, సాతవాహ

నులే యాంధ్రులయని చరిత్రకారులు నిశ్చయించిరి. సాతవాహనులు ఆంధ్రులనుటకు గల కారణము ఏమిటి. ఈనిష్ణయము నిర్ణయదేయనివిశ్వమనుచో సాతవాహనవంశము క్రీస్తుశకము మూడువందలకు పూర్వమే యంతరించెను గాన ఆంధ్రవంశము క్రీస్తుశకము మూడువందలకు పూర్వమే అంతరించెనని చెప్పవలసియుండును.

నేలునెలువారములు

పురాణములందు చెప్పబడిన ఆంధ్రులు సాతవాహనులే యని వైచారికగ్రన్థియము కలదు. కావున ఆంధ్రులచరిత్రకొఱకు సాతవాహనవంశము శాతవాహనుల బడినట్లొకటి జాలును; కొని యిచ్చట గడ్డైన ఒక్కొక్కటి కలదు ముందు దానినిగుఱించి యోచించవలసియుండును. ఈసాతవాహనులను గుఱించియు, ఆంధ్రులను గుఱించియు వ్యతిరేకవాదములు చేయుచున్న చరిత్రకారులు కొందఱు కలరు. ఆవాదములను ముందు మనము తర్కించి యిది దెంతవఱకునర్థముకొందో చూడఁదలసియుండును.

ఈవిధమైన వాదములకు ముందుగ పునాదివేసినవారు శ్రీమూర్తి పి. టి. శ్రీనివాస అయ్యంగారు. వారు ౧౯౦౩ వసంపత్సంవత్సరములో ‘ఇండియన్ ఆర్కియాలజికల్ సర్వేయింగ్’ ఆంధ్రులగుఱించిన కొన్ని పోలికలు అభిప్రాయములు’ అనుకీర్తికతో నొకవ్యాసమును ప్రకటింపిరి. దాని యొక్క సారాంశ మేమనగా:—

౧. ఆంధ్రులు వింశత్యంత్రపు దేశలలోని వారు.

౨. వారు మొదట పశ్చిమసింహదేశమును పాలించిరి.

౩. వారు ప్రాకృతమును మాటాడిరి కాని ఇప్పటి ఆంధ్రులవలె తెలుగు మాటాడి యుండలేదు.

౪. ఆంధ్రులరాజ్యము పశ్చిమమునందే మాత్రమే పశ్చిమ కృష్ణా గోదావరి నదుల లోయభూముల వ్యాపించినది.

౫. పశ్చిమమున వారిరాజ్యాధికారము క్షీణించినపుడు ఆంధ్రముండల మనుకేరు వారిరాజ్యములోని భూభాగములను తమ రాజ్యమునకు జేర్చుకొనిరి. ఇట్లు పశ్చిమ ఆంధ్రమునకు, తమిళనాడునకు, విజయనగరమునకు పరిపాలనమున నావ్రదేశమునకు మాధవై నిలిగి పోయెను.

౬. ఆంధ్రపదము మొదట జాతివాచకము. తరువాత అది పశ్చిమమున బలిపొందిన యొక రాజ వంశమునకు కేరయ్యెను. అందువలన ఆంధ్రమునకు పశ్చిమమునందే రాజ్యము కలిగియున్నది అనియు, ప్రాకృతమునందే ఆంధ్రమునకు రాజ్యము వున్నది అనియు పరిణామము వలెనది యొక భావము కేరయ్యెను.

ఇది శ్రీనివాసఆయ్యంగారి వాదము. వీరు తేల్చిన విషయమునుబట్టి మాడిగా వీరి యుద్దేశము ప్రకారము సాతవాహనులను, ఆంధ్రులను ఒకరేయని గోచరించును కాని అసలు ఆంధ్రులయొక్క ఆదిమనివాసము ఇంక నున్నది అనుకొనుటకు కృష్ణా గోదావరి నదుల మధ్యకాదని తేలుచున్నది. అంతేకాదు; వీరి తమవ్యాసమున మహామేధుల; విషయమును గూడ తెప్పియున్నది. అదిచేతనే 'ఆంధ్ర' రాజులును, ఆంధ్రజాతులును శ్రీమృతము మూడవశతాబ్దమున ఆనవాల్లే లేకుండ అంతరించినవారికి అని.

ఈ విధమున శ్రీనివాసఆయ్యంగారు

చేసిన విధానమును అంగీకరించుకొని మనము మొదలైన విషయములను విశ్లేషించుచు ఆంధ్రులను, సాతవాహనులను వీరి సత్యత నొందిక మునుమిడిచి కరికెక్కినవలె చేర్చిరి అని గాంచిరి. ఇట్టివారిలో ప్రముఖులు డాక్టర్ వి. యస్. సుబ్బంకరుగారు. వీరు 'అన్నల్స్ ఆఫ్ ది హిస్టరీ ఆఫ్ డెల్టాట్రాట్' అను పత్రికకు ఒకవ్యాసము వ్రాచియున్నాడు. సాతవాహనులు ఆంధ్రులుకాదు; ఇతరులుగానై తెలియరమ్మ సాతవాహుల నొక ముఠము, పురాణములను తెలియరమ్మ ఆంధ్రరాజుల వంశములకును ఏమియు సంబంధము లేదు. సాతవాహనులు ఆంధ్రులునుండియు, వారి మాదిమనివాసము ఇప్పటి ఆంధ్ర దేశమును బియు పోయినట్లు ఇది సున్నితముగాని వాదముయొక్క సాతవాహము. ఈవిధమైన వాదమును చాచివేరిరిమిగాని ప్రత్యేకపెట్టిన వారిలో వీరే మొదటివాడు. అంతవలెను సాతవాహనులు ఆంధ్రులుకాదని నిరూపించిన వారే లేరు. ముక్తకవిగారు తమనాదమునకు బలముగ శిష్యకారణము లివి:

౧. ఇంతవఱకు కనబడిన (తమరము ఇరుచి వారు) ముగ్ధులు, సాతవాహుల వంశములలో ములలో వేరిలోను వారి ఆంధ్రులతో సంబంధముల దని చెప్పుటకు రెగినమాత్రమేలేయు గానరావు. ఆకాశ నమలలోవారు సాతవాహులని మాత్రమే కల్పన బడియున్నారు.

౨. సాతవాహుల వంశజులకు సమకాలీనములైన హాళింఘా, గిర్నారు, కలగండమొదలగు కానవములు

వారి సాతవాహనులయే శక్తిమనుషుని కాని యెప్పుడును, ఎక్కడను ఆంధ్రులని శక్తిమనుల లేదు.

3. భారవేలుడను కరింగాధిపతి తాను సాతకర్ణికి కిమిదనియింపి పశ్చిమసంహారమున కిచ్చి పశ్చిమమును దానియొక యెప్పుడున్నాడు. సాతవాహనులు నిజముగా ఆంధ్రులయే, ఆంధ్రులయనియినవానము నేటి ఆంధ్రదేశమే నున్నందుననే భారవేలుడు కరింగాధిపతిని ఆంధ్రదేశమున కిచ్చి పశ్చిమమును దానియొక యెప్పుడున్నాడు. సాతవాహనులు నిజముగా ఆంధ్రులయే, ఆంధ్రులయనియినవానము నేటి ఆంధ్రదేశమే నున్నందుననే భారవేలుడు కరింగాధిపతిని ఆంధ్రదేశమున కిచ్చి పశ్చిమమును దానియొక యెప్పుడున్నాడు.

4. నానాపతి సాతవాహనుల కానములయొక్కయు (నాసికసమీపమున) పశ్చిమసంహారదేశములోనే దొరకనది: కడవటి నలుగురు సాతవాహనభూపాలుర కానములు మాత్రమే ఆంధ్రదేశమున గనబడినవి.

5. కొండెమిందుమిందుగ వారి నానెయిల్లియు పశ్చిమసంహారదేశముననే దొరకనది.

6. వారి కానములయొక్కయు ప్రాకృతభాషలో నున్నవి. ద్రవిడభాషాపటంబునకును సంబంధించిన భాషలో (అనగా ఆంధ్రభాషలో) వ్రాయబడిన కానము సాతవాహనుల దేవీయు ఇంతవఱకు గానరా లేదు.

ఈపై కారణములనుబట్టి ముల్లంకడగాడు సాతవాహనులు ఉత్తరముకొరనియు, వానికి పీఠికి ఏవిధమైన సంబంధమును లేనదియు వాడుచుచున్నాడు. సాతవాహనులును, ఉత్తరమున వేలూరినుక వారిని ఉత్తరమున కిచ్చి పశ్చిమమున యెప్పుడును లేవని ముల్లంకడగారి తీర్మానము. పీఠి నుండి ప్రాచీన ప్రాంతమున బ్రాంతి ముంకలను సాతవాహనులు పరిపాలనావాస స్థానము. ఇట్లనుటకు వాడు హిరహాడగల్లిలో, మ్యాకదోనిశానములను ప్రమాణముగా జూపుచున్నాడు. అవి యేవన:

బల్లారిమండములోని హిరహాడగల్లిలో బల్లారిమండములోని హిరహాడగల్లిలో

ప్రాకృతభాషలోనున్న తామ్రశాసనముకంటి దొరికినది. కాంచీపురపు బల్లారిమండమున ఇవ నున్నదనగల్గి తనకు పూర్వము పరిపాలించిన మహానాథుని బుద్ధివ్యాధి అదనముకు బ్రహ్మమునుచేసి సాతవాహనియ్యము (సాతవాహన రాష్ట్రము)లోని 'చిల్ల దిశకొనుంక' గ్రామవాసమును స్థాపించి, ఉత్తరప్రాంతముకు అదనముగ మఱికొంత దానమునుచేసెను. ఈవిషయమును యెప్పుడునో హిరహాడగల్లి తామ్రశాసనము: ఇందు సాతవాహనియ్యము శక్తిమనుని పేరు: 'చిల్ల దిశకొనుంక' గ్రామ మెచ్చట నున్నదో తెలియరా లేదు. కాని మహాతామ్రశాసనము బల్లారిమండమున దొరకుటనాన ఆ శాసనము: యెప్పుడునో గ్రామమును, తామ్రమునుగూడ అమలములోననే మైయుండునని కొందఱు యెత్త కాదు లూహించెదరు.

బల్లారిమండమునందలి అదవాని తాలూకాలోని మ్యాకదోనిగ్రామమునకును చిన్న గడవూరు గ్రామమునకును నడుమ ఒకతాటి బండమీద బ్రహ్మలిలిలో వ్రాయబడి ప్రాకృత భాషలోనున్న ముకపురాతన భాషన మొకటి కనబడినది. అది సాతవాహనరాజు పుళుమవిరెడిక్క పిరిమిదన రాజ్యసంకల్పరము నాటిది. సాతవాహనిహారమునకు పై పురక గ్రామవాసము: గృహాంతి యొకడు చుంబి, శ్రీవీరచాని మహాశాసనము ముంపుచున్నది. పైపురకగ్రామ మెచ్చటనున్నదో, పైపురక నాకు చుట్టి వేగ్రామమునకు పరిపాలనా హరియరాక పోయియున్నదికి ఆ లింశాసనము బల్లారిమండములోని దగుటనాన ఆభావన

మున దెలుపబడిన సాతవాహనిహారము బల్లారి
 మండలము (ఆదవాని తాలూకా) లోని దని
 యూహించుట సమంజసము కాకపోదు. సాత
 వాహనిరాష్ట్రము, సాతవాహనిహారము—
 ఇవి రెండును బల్లారిమండలములోనినే యని
 తేలుచున్నది. రాష్ట్రమునలెక హారముకుండ
 ఒకదేశవిభాగమునకు పేర్పడెన యట్లు పైశాస
 నములనాన విరియగలదు. అయితే రాష్ట్ర
 ము పెద్దదేశవిభాగమనియు, హారమరుచి
 రాష్ట్రముకంటె చిన్నివిభాగమనియు, ప్రా
 కముగ నిది విషయము లేక నాడుమొడివిధా
 గమై యుండుననియు సూహించనవచ్చును.

ఈపై శాసనముల యాధారమున సుక్తిం
 కయగు సాతవాహనుల యాదిమనివాసము
 బల్లారిమండలమై యుండుననియు, ఆయాతెగ
 లనుబట్టి వాని నివసించిన ప్రదేశములకు పేరు
 వచ్చినట్లే సాతవాహనులనుబట్టి ఆస్థానము
 వారికి నివాసస్థలమగుటయున దానికి సాత
 వాహనిరాష్ట్రమని పేరు వచ్చియుండుననియు
 చెప్పెదను; కాని ఆంధ్ర రాజుల పెట్టన, సాత
 వాహనిరాజుల పేర్లును ఒక్కొక్కటియుగిటు
 మెట్లు సంభవించినది అను సందేహమువారికి
 తట్టకపోలేదు. అందులనుచే నాడు దానిని
 సమవ్యయింపటకై తుదకు సాతవాహనులు
 ఆంధ్రుల తెగకు సంబంధించినవాడై యుండ
 నవచ్చుననియు, ఆంధ్రజాతిలోని యీసాతవా
 హనిశాఖ(కోదానతి కృష్ణానతి ప్రాచీనపు కృష్ణపు
 ప్రదేశమును కిరనివాసము చేసికొన్న) అనియు
 ఆంధ్రసంఘమునుండి కిముఖము, శానికర్ణి
 మొదలుగువారికి పూర్వము చాలకాలము

క్రితమే విడిపోయి వచ్చిమమున కిరనివాసము
 చేసికొనెననియు సమాధానము చేసికొనియు
 న్నారు.

పైవాదిగువురు పోయిన త్రోవనే పోయి,
 టి. యల్. సుబ్రహ్మణ్యముగానికూడ ఈవిష
 యమును 'సాతవాహనుల యాదిమనివాస
 స్థలము' అను నొకవ్యాసమున చెప్పించి
 యున్నారు. సాతవాహనులు ఆంధ్రులలోనొక
 శాఖవా రనియు, కిముఖునకు సాతకర్ణికి
 చాలకాలము పూర్వమే ఆంధ్రులలోనుండి
 విడిపోయి వచ్చిమమునకు వెళ్లిరనియు, సాత
 వాహనుల యాదిమనివాసస్థలము బల్లారిమం
 డలమనియు సుక్తింకయగుగారు తెలిపిన విషయ
 ములు సరియైనవి కావని వీరివాదము. వీరి
 కారణము లివి:

౧. సాతవాహని శాఖ ఆంధ్రులలోనుండి
 విడి అంతటి పూర్వకాలముననే వచ్చిమమున
 కు పోయినట్లు యూహించుట కాధారములు లేవు.
 మహాక యస్వమ మహారాజ్యముగ నుండె
 నేకాని జను నివాసమునకు దగిన ప్రదేశము
 గి నుండలేదు. ఆయారాజ్య ప్రదేశము పూర్తిగ
 మూలపునికి వలెయి రానేలేదు; ఇట్లని మన
 కప్పటి సరిహద్దుస్థితిగములమీద నీ భావము
 నున్నది. ఇట్టి సరిహద్దులలో క్రీస్తుపూర్వము
 అయినది తొట్టో బల్లారి మండలమునుండి
 యొక పొకనెలకు మహారాష్ట్రమునకుమీస
 పోయెనని యూహించుట ఉచితము కాదు.

౨. బల్లారిమండలమునకు సాతవాహని
 రాష్ట్రమును పేరు క్రీస్తుశకము మూడవతా

బ్రతుకీయే వచ్చింది. సాతవాహనులు శత్రు ముముక (మహా కాష్టమును) కనుకాశ్యమును పోగొట్టికొనిన పక్షం శత్రువులమునుండి సూక్ష్మ నకు వచ్చుచు కమక్రమోపశాంతిని దేవులను జూయించిరి. అట్లు జూయించిన బద్ధులను పోయినకు, వోపాలును కలగు వారినలెనే, తమపేర సాతవాహనరాష్ట్రముని పేరిడి. ఈ పేరు కవఃటి సాతవాహనభూవాలుక వారి నుండియే కలిగినది.

వారివర్చులన జేరిని పారాంత విడి:

౧. సాతవాహనులను ఆంధ్రులను ఎట్టి సంబంధమును లేదు. వారువేలు: ఏరు వేలు.

౨. సాతవాహనుల యాదిమనివాసస్థలము పశ్చిమ హిందూదేశమే.

౩. సాతవాహనులభాష ప్రాకృతము. తూర్పు దిశకు వచ్చునప్పుడు వారాశ్వాను కనుకొహడ దీని కొలువైతి. అయితరతే ఆంధ్రులకనుక గానవచ్చిన కవఃటి సాతవాహనుల కాసవములును, వారి యనంతర హిందూవర్షము వారికిన మొదటి శత్రువుల కాసవములును ప్రాకృతముననే యున్నవి.

౪. గోదావరి నదిమీది ప్రతిష్ఠానమే (పైతాళ) కాలివాహ (కారవాహ)నుని రాజధానియని తై నగాథలు నడుపుచున్నవి. టాలెమియను యవనభూగోళ శాస్త్రజ్ఞునిచే పులిపాయముక్క రాజధాని ప్రాంత (పైతాళ) అనియే చెప్పుచున్నాడు. అందువలన కడుప్రాచీనకాలమునుండియు సాతవాహనుల రాజధాని ప్రతిష్ఠానమే.

ఇది సుబ్రహ్మణ్యము గారి వాదము యొక్క సారాంశము. ఈవిధమున ఆంధ్రులకును సాతవాహనులకును ఏమాత్రమును సంబంధమే లేనియెడల సాతవాహన రాజులు పట్లను, పురాణములనలి ఆంధ్ర రాజులపేర్లు

నొక్కటియగుట మెట్లు సంభవించినది అన్న సాతవాహను సుబ్రహ్మణ్యము గారికిని తట్టిక పోలేదు. ఈసంబంధము తట్టటచేతనే కాజోలు, సుబ్రహ్మణ్యముగాని ఈక్రింది చెప్పుయు వ్వాస:-

“సాతవాహనుల కాలమున ప్రస్తుతము గలరం నుండి పారిందిరని యిదిమహా సమూహాన విచ్చి తున్నాము. అట్లుగనే మనకు తెలిసిన ఆంధ్రరాజుల నిర్వ రునులేరు. అందువలన ఆంధ్రులు కారవాహనులకు సామం తముగ నున్నవే సేకాశ్యమును నిర్మించునట్లు. ప్రస్తు తమున మామహాకాష్టమునకు కుకాశ్యమును గ్రాయ బడినవని మనకు తెలియును. పురాణకారులకు కారవా హనులను గురించి భాగన తెలియును. కారవాహనుల ఆంధ్రులను పారిందిరి కనుక పురాణాంతరలు వారిపే రులైనవని జిక్కవచ్చును.”

ఈవిధమైన వాదములు ఇంకను గలవు కాని మనకిట్టల నెరుంగుచున్నంతవఱకు ఈపై నుడివికవియే ముఖ్యమైనవి. ఈపై గీతని సాత వాహనులకు జన్మించుగిల సంబంధమును గురించిన విచిత్రమైనవాడు అనేకులు తమకు గల యాధారములతో తమ బుద్ధిశక్తిలమును జూచి సత్యావ్యవస్థలములకు గివంగి తమకు తోచినరీతిని తొలయుక కల్పితమును శేయు చున్నారు. ఇదిగోవాద్యప్రత్యో సిద్ధివయమును ముగించుకొనిది, అట్లు సత్యవ్యవస్థలము ఇం కను గోచరింపకున్నను, ఒక్కొక్కరి బుద్ధి కులెంతనుబట్టి వివాదములైన విశేషము జూపూర్వమైనవి పట్లగి యగుచున్నవి. సత్యము సంకేత వ్యక్తముయిచ్చి చేయు పరిశోధనలవలన దేవుల విద్వజులు మన యభిప్రాయమున కెంత విరుద్ధములుగ నుండినను వానిని శౌర వింది గూడరింపవలసియే యుండును. అట్టి

వానిని గుఱిచి యింకను నెమోలోచనము చేసి సత్వోద్వహమును-మనబుట్టికి చోచిన ప్రకారము-గనుగొనుటకు అశ్వేషణమును పెరిగించియునుట యుక్తము. అందువలన నీ పై వాదములలోని సారాంశమును పరిశీలించుము. అదియేదన:

౧. 'సాతవాహనులు ఆంధ్రులేకాని ఆంధ్రుల మాదిమనివాళ్లు' అని యిట్టి ఆంధ్రులేకమునాద. ఆంధ్రులు పశ్చిమమునుండి తూర్పు దిశకు వెళ్ళిరి. అని శ్రీనివాస అయ్యగారి వాదము.

౨. 'శాతవాహనులు ఆంధ్రులకాని ఆంధ్రుల యుగ శాఖవారు కాని వాహు ప్రస్తుత కాలము కు వెళ్ళు-వారు సాంకేతికము'కు పార్యవేదిక ఆంధ్రులలో కుడి విడిపోయి పశ్చిమమునకు వెళ్లి యెక్కట పోయిరి. వారికి బల్లారి మండలమే ఆదిమనివాసము. (వారి భాష, వారి పరిపాలన, వారి నాణెములు, వారి శాసనములు ఆంధ్రదేశమునకు నాలుగుదశవి కాకపోవుటవలన) ఆంధ్రులకు సాతవాహనులకు సంబంధమేమియ్యియు లేదు. అని సుక్తింకరుగారి వాదము.

౩. 'సాతవాహనులు ఆంధ్రులలోనివారే కాదు: వారికి వీరికి ఏమియ్యియు సంబంధము లేదు. వారి ఆదిమనివాసము బల్లారి మండలము కాదు: పశ్చిమహిందూ దేశము (మహా రాష్ట్రము). సాతవాహనులు ఆంధ్రుల హనుమనకొనుటకును, సాతవాహన రాజులు యొక్కయు, ఆంధ్రరాజులు యొక్కయు పేర్లు

ఒక్కటి యగుటకును శ్రీ. పి. నూనవతతాస్త్రిగారి రచియించిన పురాణములే కారణము. అప్పటికి సాతవాహను లాంధ్రులను పాలించుచుండిరి కావున పురాణకర్తలు వారితో ఆంధ్రరాజులవలె అని పుల్లహృష్టికగారి వాదము.

సమన్వయసమాధానము

ఈపై వాదములలో మనము గమనించవలసిన విషయము ఒక్కటి కలదు. ఈవిధమైన వాదములు చేయువారి కనుక పురాణములలోని ఆంధ్ర రాజులకును, శాసనములలోని సాతవాహన రాజులకును సమతానుసార్యము జవాబు చెప్పి రచనలైన ఒకవ్యాసపుట్టునకు పరిమించినది. 'సాతవాహనులు ఆంధ్రులుకాదు. వారికి వీరికి ఏమియ్యియు లేదు' అని యిదివాదించినను ఈనామనా మ్యమునకును మా యుగకిరమనా సమోధానమియ్యక తప్పని సరియగుచున్నది. అందువలన ఆంధ్రులకును సాతవాహనులకును ఏమియ్యి యుగ విధమైన సంబంధము—ఆదిపురాణకర్తలు కల్పించిన సంబంధమైనదేను, మఱి నేనువలె సంబంధమైనదేను—గలవనుటకుకేళిచే సంశయములొని రాజుపేర్లను ఒక్కటియగుటచే బలమైన ప్రమాణముగనున్నది.

శ్రీనివాస అయ్యగారి వాదమునందు సాతవాహనులు ఆంధ్రులుకాని వారు విషయమేదయు లేదు. సాతవాహనులు, ఆంధ్రులు ఒక్కేయను అభిప్రాయమును భారతమునకునినా నాని లేదు వాదమును నిర్మించిరి. సుక్తింకరుగారి వాదము ప్రకారము

సాతవాహనులు వేలు, అష్టమిశేలు అని
 పైకి కనబడుచున్నను వారు కూడ మొదట
 సాతవాహనవంశము - ప్రధానాంశము
 నుండి వచ్చును విశేషమును - అమరావతి
 నుండి యొక శాఖయేయని తేల్చియున్నా
 రు. అంతవఱకు పురాణములుందు వర్ణించిన
 శూద్రరాజవంశమును, శాసనములుందు గాన
 నగు సాతవాహన వంశమును ఒక్కటియే
 యని యంగీకరించవలెను. ఒక్కటి కాదను
 చో ఉభయవంశములలోని రాజులపేర్లు నొ
 క్కటియగుట ముట్లు సంగమించెను అను విష
 యమునకు జవాబు చెప్పవలసియుండును.
 ఇక సుప్రహృష్ట్యముగారి వాగము ప్రకారము
 మాత్రము ఆంధ్రమువేలు, సాతవాహనులు
 వేలు. వేలుని వాదించు వీరు నామసామ్యము
 నకు సమాధానమిచ్చియున్నారు. కాని మా
 సమాధానము అంగీకరించవలసిన శ్రీశ్రుతక
 ము మూవశతాబ్దిలో రచియింపబడిన పురా
 ణములే యునామసామ్యమునకు కారణము
 లనియు, అప్పుడు ఆంధ్రముకు సాతవాహనులే
 రాజులుగ నుండిరి గనుక వారినే పురాణ
 కర్తలు అంశ్రరాజుని చెప్పరనియు సుప్రహృ
 ణ్యముగారు నుపసరమిన్నాదు. అనగా నామసా
 మ్యమునకు సమాధానమిచ్చుటకై వారు పురా
 ణములను బట్టికొనిరి. పురాణములన్నియు
 సరిగా మూవశతాబ్దిలో రచియింపబడిన
 ననుటకు అనుష్ఠానములే చెప్పవలసిన ఉదాహ
 రణములేవనియు లేవు. మొట్టమొదట
 ఒక్క పురాణమే యుండెననియు, అదికాల
 క్రమమున పెక్కు పురాణములైనవిరిగి

మిగిలెననియు, అప్పుడే వారు గుడిచిన
 కొలదీ క్షీణకంఠ్యులైరిగి వర్ణించుచున్న
 ననియు, పురాణములలోని వేలువేలు క్షగ
 ములు వేలువేలు కాలుములలో రచియింపబడి
 వాటిలో జీర్ణబడినవనియు పురాణవిశ్లేష
 కుల యభిప్రాయము. అందువలన మనము
 ఏదోకాగమముల ఎప్పుడు రచియింపబడినవో,
 అవి పురాణములైనవిగాకే ఈవిషయ
 ములను నిర్ధారణ చేసలేము. అందు ప్రతి
 పురాణమునుదలి భవిష్యకథనమును ఒక్క
 సారిగ ఒకే కాలమున రచియింపబడినది కాద
 నియు, అంతటి ఆచారాడవంశములను గుఱిం
 చిన కథనము వేలువేలు కాలముల రచియిం
 పబడి యందు జీర్ణబడుచువచ్చెననియు ఎల్లరు
 సంగీకరించి యేయున్నారు. ఇట్లనుటకు పురాణ
 ములే సాక్ష్యమియ్యగలవు. ఈకారణముల
 ననుసరించి ఏదోపురాణములు ఎప్పుడు రచి
 యింపబడినవో, అవి పురాణముల యొక్క
 ప్రాథమిక స్వరూపమేదో, ఏదోభాగములు
 ఏదో కాలముల పురాణములలో జేమిచునచ్చి
 నవో ఈసాక్ష్యముల ఇదమర్థమని నిర్ణయిం
 చుటకు దగిన సమాధానము బలమైనదేదయు
 లేదు. అందువలన పురాణ రచనాకాలమును
 గుఱించి మనకు విష్ణుస్థముగ నెలియనప్పడు,
 దానినే మనము గర్హితమూలముగ నైకా
 నుట యుక్తముకాదు. అయితే పురాణములు
 శ్రీశ్రుతకము మూడువారుగలతాబ్దిలో రచి
 యింపబడినవను నొక సాధారణాభిప్రాయము
 పురాణ విశ్లేషక ముడివిలో వ్యాపించి
 యుండకపోలేదు. కాని యది మనము గొప్ప

ప్రమాణముగ ప్రహించి దారియార వా
వాదము నున్నచు నిధారిము చేరికొన కలిగి
బలీయమైన హేతువు కాదు. ఒకటి పురాణ
మును క్రీస్తునకు మూడవ శతాబ్దాల్లోనే పరి
యోజించినది వాదమునకు అంతరితము.
అప్పుడు అప్పుడు సాతవాహన రాజులు పరి
సరించుచుండిరి. దక్షిణాపకమున సాతవా
హన ప్రభువులు క్రీస్తునకు కలువకొనెను.
విద్యవేద్యములకు నక్షిణమున క్రీస్తునకు
మున గొప్ప సామ్రాజ్యమును విజ్ఞించిన వారు
సాతవాహనులే. సాతవాహనులు బౌద్ధభిక్షు
వులు మొదలుగానికి చేసిన దానికొకటిగాను
లోకవిఖ్యాతము లయ్యెను. దృష్టాంతమును,
శిష్టరక్షణమును, వజ్రాస్త్రమునకు పరివేశము
నుజేసి సాతవాహనులు అజరామరమైన జేరు
నందాదించిరి. సాతవాహనరాజులపేరు క్రీస్తు
శతాబ్దమున వాటియు చేసెను. అట్టిది సాత
వాహన భూమియు క్రీస్తు. ఆ కాలమున
వారి నెఱుగిరివా చెప్పవ? సాతవాహన భూ
తుల క్రీస్తు నిని చీనా దేశమునుండి రాచు బా
రులుకూడ వారి నుద్ధామమునకు వచ్చి బోవు
చుండిరి. అట్టి మహాసామ్రాజ్యమును, మహా
క్రీస్తునకు మూడవ శతాబ్దాల్లో పురాణకర్త
లకు చెలియకుచున్నా? ఈమహారాజులను
వారెఱుగుదురు. ఈ మహామహాను నారెఱు
గుదురు. వారి కిష్టకాన్యములను వారెఱుగు
దురు. ఇన్ని మహాన సాతవాహన మహామహ
లను—వారు అప్పుడు సరించు చుండిరి
గనుక—పురాణకర్తలు అంత్ర రాజులను

ననుకొనముగ నెక్కువకు. సాతవాహనరాజులు
నిని భూమియుతో రాజుల సాతవాహనుల
మని చెప్పకొనది. వారి సమకాలీనుల వారి
సాతవాహనులు కేక్కొనది. సాతవాహన
చరిత్రమునకు సాతవాహన రామమునకు గాని
క్రీస్తు కేర్పవలయు నది. ఇట్టి సందర్భము
లలో వారు అప్పుడు పరివారించు చుండి
గనుక పురాణకర్తలు వారి మహాను ను
వారి కిష్టకాన్యములను—పరివారించు—వానిని
అప్పుడరాజవంశముల పురాణములలో న్నాని
అని చెప్పట అతిసంగతముగ కాన్యించు. క్రీ
స్తువారి పుత్ర మౌరవపులను సరించుచున్నా
కావున వారిని మౌరవరాజవంశముల సార
సామంతుల నెక్కువకు చెప్పవ. అట్లు చెప్పెక
రచుట సంగతము. అందుచేత నిధయ
వంశములకుని రాజుల కేర్పలోగలు సామ్యము
పురాణకర్తలు కన్పించినది ముక్తవాక్యము
గాను చెప్పవలయు నది మౌరవిగ కన్పింతు.
ఈనామనే వ్యయము పట్టు కలిగినచో మహాయుగ
కిది వివరించి చెప్పటకు సాగ్యమగుటలేదు
కావున ఆయుధయవంశములకు ఒక్కరేయని
యంగీకరించుట సమచరము. అనామసామ్య
మును మహాయుగ కిది సహజములచే చెప్పట
కేర్పిన నది కాకమున్నచో ఆయుధయవంశ
ముల ఒక్కరేయని వాదమును నడువకొన
వచ్చును. అట్టి దని కాకము కేర్పించుటకు
అప్పుడు సాతవాహనులు ఒక్కరేయవలయు.
అయితే ఆయుధయవంశములకు ఒక్కరే
యనుటకు నిధానిక మైన యాధారము కాకపో
వచ్చును కాని ఈనామసామ్యమెట్లు కలిగి నన్న

౮-వ చిత్రము

రాజులయియు, సాతవాహనులయి జేసె. కిందిపట్టి
'సాత' అనునదమును జాతినానకముగ కీరి
కొనినచో అదము కీరిట నొక గ్రామమును
కొన్ని గ్రామ ప్రాంతముల చూపుచున్నది.

సాతాపత్తిని	సాతాకాకా
సాతాపత్తిని	సాతాకాకా
సాతా	సాతా
సాతాపత్తిని	సాతాకాకా
సాతా	సాతా

ఇవి యన్నియు సాతవాహనులవృత్తుల
వివరించినవటకు ప్రమాణములు చెప్పినవి.
యన్నవి. బట్లొకటి అదనాది తాలూకా
లోని సాతనూరు, చిత్తూరుజిల్లా చింత్రాపూరి
తాలూకాలోని సాతంబాపట్ల, గుంటూరు
జిల్లా వచ్చారావుపేటతాలూకాలోని సాను
లూరు, కృష్ణాజిల్లా బురగుడ తాలూకాలోని
సానులూరు. ఇవి యన్నియు కూడ సజ్జీగి.

ఇట్లు అక్షరపదాంతములైన గ్రామనామ
ములు కానవచ్చుచోట సాతవాహనుల కదా
చిత్తూరులైన యూరిపేగులు కనబడుట కూడ
పురాణప్రమాణమును బలపఱచి, అక్షరమును
సాతవాహనులును ఒక్కచేయను నిష్ఠియము
నకు సహకారి యగుచున్నది.

అంధ్రుల పూర్వపు పాతనాలో సాతవా
హనుల జాడలు కనబడినట్లు సాతవాహనులు
పాలించినట్టియు, వారిశాసనములు కావించు
నట్టియు ప్రదేశములలో అంధ్రుల జాడలు కన
బడుచున్నవి.

బ్రిటీషు మ్యూజియములోనున్న వీరి
సత్త్వశీలదేవుని తామ్రశాసనములో దాన

మీయబడిన గ్రామమునుకూడ సాతవాహనుల
నొకటిగా 'అంధ్ర' (అంధ్ర) అనునట్టి
మొకటి కలదు. ఇతరములు
తెల్లకొండగ్రామమునకు కమియము వాయవ్య
మూలమునకును పొరుగుననున్నది. ఈగ్రామము
సాతవాహనులు పాలించిన కలదు. ఇందు
రాష్ట్ర దేవులలో 'మి' అనునది గ్రామమునకు
పాతానియైన 'మి' అనునది మియము
నున్నది. దాతలైన వీరినత్యాగ్రయును అంధ్రులు
చాళుక్యవిక్రమచక్రవర్తియైనది. దీనినా
రాష్ట్రమునునుండి పరివృత్తము అంధ్రనామా
నిన మెట్లయ్యెను? ఈమె చివర అంధ్రులు
బట్టియే కలిసియుండలేదు. కాని పరివృత్త
చాళుక్యచక్రవర్తులకు పూర్వము పురాణములు
నలి అంధ్ర పరివృత్తరాజులతో నానసామ్యము
గల సాతవాహనసంశ్లేషరాజులు తక్కు ముడి
యే యిది అంధ్ర పరివృత్తరాజులు మహా
రాష్ట్రమును విడిచిపెట్టి కాని పాలించెట్లు
కాని నెలియరాదు. అట్లయినచో అంధ్రరాజుని
(అంధ్రుని) అనునది పట్టి పచ్చియునును?
ఇట్టి పాతనామముల ప్రాంతము 'అంధ్ర'లోయ
అనునది నొకటియ కలదు. నీవిట్టియే పట్టి
పచ్చియునును? సాతవాహనులు అంధ్రు
లయియు, వారు మహారాష్ట్రమున పాలించి
రయియు, విడిచిచెరియి కెప్పుడనే వీటికి తృప్తి
కరమగు సమాధానము రాగలదు. ఇట్ల శాసన
నాధానమున సాతవాహనరాష్ట్ర మని యన
బడదనిన బట్లొకటి అదనాదితాలూకాలో
'అంధ్ర' అనునది కరబరగు అంధ్రనామా
చిత గ్రామమునకును. ఈవిధమున ప్రాచీన

ప్రతి వలసలలో సాతివాహనులకు నొబంధి
యైన మూడవవలును, 'సాతివాహన దేశము'ని
ఆంధ్ర నామాలితమైన పేరులును కనబడును
న్నవి. ఈ కారణమునుబట్టియు, ఆధ్యయనశిల్ప
లొబలు సాహసావ్యమును బట్టియు ఆంధ్ర
లును, సాతివాహనులును ఒక్క కేయని మూ
హించినను, ఈమూహనర్థమైనది కావచ్చు
ననుటకు మనశిశోక యాధారము లేదు.

దక్షిణమహారాష్ట్ర దేశము కుంతలముని
చెప్పవగును. అజంతాగుహలుకూడ కుంతల
దేశములోనివే యని అజంతాలోని యొక
శాసనమువలన తెలియుచున్నది. బొంబాయి
రాజధానిలోని కట్టాటకామామడలము లన్ని
యు కుంతలములోనివి కాగలవు. దక్షిణ
హిమాలయదేశమున పూర్వము పరిపాలనము
నెరవిన నాకాటకవంశజులు తాము కుంతలుల
మని చెప్పుకొనియున్నది. నాకాటక రాజ్యము
మధ్యకరగణాలలోని నాగపుర ప్రాంతమున
నే కెల్సిది. అందువలన ఆ ప్రాంతమును
కుంతలమే.

(2) ప్రాచీనాంధ్రుల వలసలలో సాతవాహన వంశమువారి జాడలు కాన్పించుచున్నవి.

(3) సాతవాహనులు విజయనగరమును, వాటినిరనున్నయు మహారాష్ట్రను ఆంధ్రులజాడలు కానవచ్చుచున్నవి.

(4) సాతవాహనులకు ముఖ్యముగా ప్రాచీనమున ఆంధ్రనామముగలదియై గ్రామములు కనబడును.

(5) ఆంధ్రులు పశ్చిమాంధ్రమున రాష్ట్రమునుండి నాగార్జునరామేశ్వరములుగా పారి, పశ్చిమాంధ్రమున మహారాష్ట్రమున పశ్చిమాంధ్రమున దేవరమున గామమున వ్యాపారమునకు అవకాశము కలదు.

(6) హిందూ (పురాణములనుబట్టి) ఆంధ్రమున పురాణము, ప్రాచీన వాక్యమునుబట్టి సాతవాహనవంశపు రాజునియుకూడ తెలుచున్నది.

(7) హిందూ కథానాయకుడుగ రచించిన హిందూ ప్రాచీనకావ్యమున ఆంధ్ర దేశమును విస్తారముగా వర్ణించి, పశ్చిమాంధ్రమున గల వివిధ దేశములను వివరించుచున్నది.

(8) ఆంధ్రులు ప్రాచ్యజనపదములలో ఆంధ్రుల బహుళమునందును, పశ్చిమాంధ్రమున కొంతగానుండుటచే (మహారాష్ట్రము) ను విజయనగరమున పురాణములు తెలుపుచున్నవి.

(9) శాతవాహనుల సాతవాహనులును, పురాణముల ననుసరించి ఆంధ్రులును కుంతలానుభవో విక్రమ విజయముగలవారని తెలియుచున్నది.

బలిష్ఠ ప్రమాణములైనను శాతవాహనులను బట్టి మహారాష్ట్రమున సాతవాహనులును, సాతవాహనులును ఒక్కొక్కరియు, లేక మహారాష్ట్రమున కొంతగానుండుటచే, వారిలోని కొంతగాను సముద్ర తీరమునకు వెళ్ళి ఆంధ్రదేశమునకు వెళ్ళి రియు, మహారాష్ట్రమున మహారాష్ట్రమునకు వెళ్ళి రియు నొకటగాను.

అయితే మహారాష్ట్రము మహారాష్ట్రమునకు నొకటిమరి నొకటియును. ప్రాచీనాంధ్రులు విజయనగరమున ప్రాచీనములలో సాత (వాహన) దానియందులైన గ్రామములు మును కాన్పించుటచే ఆంధ్రులును, సాతవాహనులును ఒక్కొక్కరియు నొకటియును దానిలోకానగలదు. ప్రాచీనము ఇచ్చట వారి చిక్కుమాటయు లేక వాతము. వారి సాతవాహన ప్రాచీనులు గలదు, విశాఖపట్టణమునందునుండి మహారాష్ట్ర దేశమున ఆంధ్రుల మాదిరి గలవియు, సాతవాహనుల గలది నట్టియు గ్రామములున్నది. హిందూ దానియందులైన గ్రామములు గానవచ్చుచున్నవి.

అంధ్ర	అంధ్ర
శాతవాహన	శాతవాహన
కొల్లం	కొల్లం
కాళింగము	కాళింగము
కాళింగము	కాళింగము
తెలియాపట్టి	తెలియాపట్టి
తెలుగు (తెలుగు)	తెలుగు

దీనిని బట్టి ఆగ్రామములు ఒకప్పుడు కనుపాముల కాయముల ఆగ్రామములకు లేక కాయలకు నివాసస్థలములుగ లేక వలసలుగ నుండుటవలన వారిపేరిట ఆగ్రామములకట్టినామములు కలిగినవని తలంచదగును. ఇందువలన ఆంధ్రులు, సాతవాహనులు, తెలుగులు ఒక్కరా యను సందియము కలుగక మానదు. అందఱును ఒక్కటే జాతివారు; ఒక్కోయే న్నయేడల తెలుగు సాతవాహన తెగలపేర్లతోగూడ ఎందువలన గ్రామము లేర్పడవలసిన యవసరము సంభవించినది? అందును ఆంధ్రులపేర్లు మొదట ఒక్క ఆంధ్రుడనాచిత గ్రామనామములే యుండవలెను. వివిధజాతుల మునిగినవశస్థాయమును కలుగజేయు ఇతరనామాలిత గ్రామము లేందులగు కలిగినవి?

దీని కొక్కటే సమాధానము కలదు.
అసలు అగ్రజ్ఞులును, సాతివాహనులును, పైలు
గులును ఒకే జాతిలోని వేరువేరుశాఖలని
యు, వీరిననుసరించి కాలక్రమమున నభివృద్ధి
గొని అగ్రజాతి యుకలేర్పడెననియు, అ
గ్రజ్ఞులును, సాతివాహనులును, పైలుగులును
భేదముల వారుకాక ఒకే జాతిలోని అంశ
శాఖలువాసుమాత్రమేయనియు.* సమన్వయము

[illegible]

మహానాథులకు గుఱుచును. ఇంతకు ముందు మా
ధానము కునురదు. ఎట్లయిన నేమి, వైవిధ్య
యమాల గాని నిర్దిష్టము. ఇప్పుడును, సాత
వాహనులును ఒక్క రేయని చెప్పటయే
యుక్తము. ఇప్పుడును సాతవాహనులును
ఒక్క రనుటకు ఇంతకంటె ప్రమాదము
లేవియు గానరావు.

సాతశాహనులును ఆంధ్రులును ఒక్కరు
 కాదు వ్యతిరేకవాదము కును, ఒక్కోయను
 సవస్థయవాదమునకును గల సాధారణములు
 వివరముగ నిరవతకు చెలుపబడినవి. ఇరిగీల
 వాదశక్తిలై ఇరిశోధకు కేవలయమును నిజమే
 చి యింకను ఇరిశోధించుట లెస్స.

ఈ పైవిధమున ఆంధ్రులును, సాతవాహనులును ఒక్కచేయనిచు, ఆంధ్రులలో కొంతమంది శూన్యపైపున కృష్ణానోవాపడినట్లొనగాముగాను మఱి కొంతమంది సర్పిముముగ ముఱి రాష్ట్రమునకు వ్యాపించినచు, సర్పిముముగకు నోమున ఆంధ్రులలోనుండినో ఆంధ్రరాజుసామంతుల (సాతవాహనుల)వలెనే పేర్కొనెనియు సమస్యయినది కామిదియ నిర్ణయము అంగీకర్యమైనచో ఒక్క భాషానియందును నక్కటొకటిను అన్నివిధయములలోను వ్యతిరేకవాదులకు సమాధాన మిచ్చినట్లగును.

(10)

అదివి బాపిరాజు గారు, బి. డి.

కన్నులు మూసి నీటి
మన్నులు మూసి మేలులున్నాయి
తిన్నగా వచ్చింది బిడికే

అదివి బాపి,
అదివి బాపిరాజు
గంతులేనది.

కన్నులు మూసి
అన్నా
దిక్కులేకన్నా.

చెదిరిపోయిన చింపిశున్నా
నుదురూపైనా నాన్యాలాహ
మెరిసిపోయే వల్ల పాదం
కన్నులు మూసి
గానా
చెదిరిచూసేది

పాతముతా చుక్కల్లో
పాతముతా, పాతముతా
మురికి పేలిక మురికిచుక్క
మురికి చుక్క,
మురికి చుక్క
మురికి చుక్క

నిన్నులేవును వచ్చేవులు
కాళ్ళ కన్నులూ చే పిల్లలు
కదలిస్తాగే నావేళ్ళతో
కల్లమునీ దాగులింతల

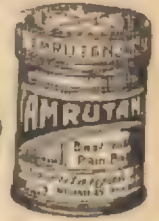

చిలికొనలు కన్నులు మూసి
చిలికొనల్లో మూసి మూసి
చిలికొనల్లో మూసి మూసి

అదివి బాపి,
అదివి బాపిరాజు
గంతులేనది.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు సంజీవివంటిది

అన్ని మందుల దుకాణములలోను దొరకును

చక్కని పబ్లిష్మెంట్ నహా పీసా 1-కి అణాలు 10 మాత్రమే

అభయ మిచ్చెడు గాక యమృతాంజనము మీకుఁ
బాటదోలును పార్శ్వభారములను

మృదువైన యీమహామృత మెల్లనొప్పుల
కును వృశ్చికాదులు కుట్టునపుడు

తాండవమాడుచు తహతహ పడువారి
కిని దివ్యసంజీవియనగ నిదియె

జైనులకుఁ గలియుగంబున జనించిన కల్ప
తరువుగాని యిది యితర మనంగ

నగునె? పెక్కుచోట్ల నన్ని యంగళులందు
నిక్రయింపబడును వింత! సూక్ష్మ

మృగము మోక్షమన నమూల్యమయ్యును మూల్య

మది యధికముగాను పదియణాలు తా. చ. రావు.

అమృతాంజనం డిపో, మద్రాసు-బొంబాయి

వెనుకటి సంవత్సరమునకు నెట్లు విజయము నుత్కృష్టమైనది. వర్షానికి సుందరమైన ప్రభవమునున్నది.

అంతఃసరిహితము లగునొకటి యగు లక్షణము వ్యాసరాజులతో జన్మించుచున్నది. విషయ విభజనము గావించి వ్యాసరాజులకు ముగ్ధులునున్నట్లు ముద్రపఱచును. మూలముల చిత్రములున్నవి. గౌరవి జాతీయ సభకు సంబంధించినవియును, ఇతిరాజ్యకళ సంఘములయు, మహాదేవలయు, వ్యాసకర్తలయు, చిత్రములును విస్తరించి వెలువడుచున్నవి.

ఇంత వ్యాసము లెల్లవియుల నాంధ్రుల విజ్ఞానాన్నిక కళాకళలగును. క్రీస్తుపూర్వమును విషయము క్రమశిక్షా సంబంధిక విలువను గావించును. అంతఃసరిహితము లెల్లవియు నొకటిను స్వీకరించి కీచిలుల ప్రయోజనమును జనయదగుదురు.

అంతఃసరిహితము లెల్లవియుల నాంధ్రుల విజ్ఞానాన్నిక కళాకళలగును. క్రీస్తుపూర్వమును విషయము క్రమశిక్షా సంబంధిక విలువను గావించును. అంతఃసరిహితము లెల్లవియు నొకటిను స్వీకరించి కీచిలుల ప్రయోజనమును జనయదగుదురు.

ప్రభవము సంబంధముల వి. రి. గా సంబంధము సంభవించుచున్నాము. అక్కడనే సంభావనలు మాకు వెలువడి విలువగలుగుచున్నాము. అంతఃసరిహితము లెల్లవియు నొకటిను స్వీకరించి కీచిలుల ప్రయోజనమును జనయదగుదురు.

విషయానుక్రమణిక

విషయానుక్రమణిక, చిత్రానుక్రమణిక, చిత్రవివరణము, సంచారము, ప్రస్తావన, సమాలోచనము—క్రీ. వేంకటపాద్యతీర్థకవులు (2)

గ. రాజకీయము.—ర.గ.-వ భారతజాతీయ మహాసభ-సాహితీ, మొకవిలీయుక్తసిద్ధాంతములు—వి. బాలరాజు గారు, విహారవిహారము—జంభ్యా శివన్న శాస్త్రిగారు (2), చీనా న్యాయశాస్త్రసంబంధము—జయంతి వెంకటకీశీరావు గారు, అవహాయోద్యమ ప్రచారకుని యనుభవములు—ఇంద్రకూటి సుబ్రహ్మణ్యశర్మ గారు.

2. సారస్వతము—కావ్యము—యశ. శ్రీకవిశాస్త్రిగారు, ఆశాతాండవము—పెనుమర్తి వెంకటరత్నముగారు (2), ప్రభవ—పెమ్మరాజు లక్ష్మీనాథగారు (2), కవి-ప్రకృతి కాంక్ష—పా. విజయరాఘవరావు గారు (2), ప్రభవసంబంధము—కావ్యశాస్త్ర పరిశుషాటి చినాబరశాస్త్రి గారు (2), తిరుగుకైతఱు ప్రభవములు—అంత్ర శేషగిరీరావుగారు, ప్రాణి విశ్వరము—మంజులేశుని వేంకటశాస్త్రిగారు (2), అంత్రమునకు ఆది—విద్వాన్ గరిమెల్ల సోమన్నగారు, సుకముల పుష్పవేణి—అల్లాది శివప్రసాదగారు (2), శివకారములు మైత్రిం బాణియునా?—విద్వాన్ జిల్లాది రామచంద్ర చందరిగారు, రాముని-అశిమానుషము—సైల్ల పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులుగారు (2)

3. గ్రంథవిమర్శనము—మొదటిపాదము—రీపాం పిచ్చయ్యశాస్త్రి గారు, వేమన తారావళి—తుమ్మల రీతానామమూర్తి శాస్త్రిగారు (2).

4. నాటకము.—కీమకావ్యము—విద్వాన్ శివ సాంబమూర్తి శాస్త్రిగారు, భరత మారత—చిప్పలూరి వేంకటచారూరిగారు (2).

5. కథ—కీమకావ్యము (2)—సైల్ల లక్ష్మీనరసింహము గారు, గుహునియుక్తి—మొగపూడి దాసయ్యశాస్త్రిగారు (2), నరసింహ బాలరాజుగారు, కైకశాస్త్రము—

వినుపాటి నారాయణశాస్త్రి గారు (2), నాగరం—సోమ గూజుల వెంకటరామమూర్తి గారు, కామకవి—కేతావధాని నేలూరి శివరామశాస్త్రి గారు, విభుధాలాపము—కల్లూరి వెంకట సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు (2)

౬. చిర్రే—దక్షిణాఫ్రికా : మన్య—సింగిరిలో వెంకటాద్రి గారు, ముద్దరాలు—గున్నేపల్లి మృత్యుంజయకవి గారు (2), ఆనందనాయకుడు—శ్రీకేశాద్రిరమణ కవులు, సౌభ్యము—చన్నమూడి వెంకటరెడ్డి ముగారు (2), ప్రాచీన హిందూగ్రామ శరిపాలనము—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మ గారు, వివేకోపాసన—అంబేకేశ్వరుల రామలింగస్వామి గారు (2), సిద్ధపురుషుల శ్రీకృష్ణసాక్షాత్కవాదులు—అవ్వూరి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి గారు (2), బేరంగ జేలు పుస్తకా సంతానము—కొనూరి వెంకటసుబ్బారావు గారు, విదహావళి—పొన్నలూరి సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు (2).

౭. నాటికిరే—కావ్యాపరము—శోకరసము పలుకు—కోటచల వెంకటప్పశర్మగారు వాయన ప్రశంస—క్రొత్తపల్లి సూర్యరావు గారు (2), నాటకానికి—జనమంచి శేషాద్రిశర్మ గారు, ఎవ్వరు కన్యకలు—శ్రీమతి ఆయ్యచేపర బాలాశ్రీపురసుందరిమ్మ గారు (2).

౮. బోధితము—ఉ.గోరేట్లరమణము—బోధిశాస్త్రి వాగ్దేవరత్న - రాశిచక్రము—గర్భాం అప్పారావు గారు, గోపికా శరితాము—కొమరవోలు నాగభూపలాచార్యుగారు (2), పురాణాంగ్రహణ కళాచర్యము—కాకేభట్ల బ్రహ్మచర్యశాస్త్రి గారు, అక్షరశారదాప్రశంస—తాపీ కర్పూరాచార్యుగారు (2), సూర్యుడు—కర్పూర చక్రవర్తిసోమరాజుగారు, సత్యనారాయణస్తుతి—పల్లడి సుబ్బారాయణుడు గారు (2).

౯. దైత్యము—అయ్యగృహమునందలి చికిత్సావృత్తి—పాక్షిపి వేటూరి శంకరశాస్త్రి గారు, కవికుమారి—రంగమహాలీ పోతలు (2).

౧౦. ప్రకీర్తనము—వ్యాసూలు—వెంకటాచలవేదమునల్లపూర్ణాశాస్త్రి గారు, ముస్తాబు—పూడిపెద్ది సోమటామూర్తిగారు (2), సకేత—ఎడమరూటి వీరరాజురత్నము గారు, జ్ఞానభూమి—పద్మిధానము సుర్యనారాయణశాస్త్రి గారు (2), సాక్షిని వాసన—పారిసంచి జగన్నాథస్వామి గారు, శుద్ధిరప్రార్థన—మూడిపూడి వెంకటరెడ్డి గారు (2), సౌభ్యశ్రము—జనమంచి శీతారామస్వామిగారు, శ్రీకృష్ణాశీసవి విద్యుదయ శ్లోకయ వాద్వికోసనము—రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారు (2), దేవాలయ ప్రకేతము—కల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు, శ్రీగాంధినామము—పరమ సద్గురూజు గారు (2), దురుగు, ఆభరణములు—బాలురండు వీరినెట్లు వ్యక్తులచి పొందునను—నరసింహ వీరరామనయ్యగారు, శివాక్షి—కాథూరి వెంకటరామారావు గారు (2), కల్పితానిర్వహణము—కొవ్వూరి శివరామకృష్ణారావు గారు, ఓరు గంటి పూర్వోత్తర—దేవులపల్లి వెంకటాచల శిరార్థ గారు, అత్యునంపత్సర క శేషములు.

వేదేశము, ఆంధ్ర ప్రకాశాకావ్యము 7, తయారైవీధి, మద్రాసు.

Amrutanjan

BEST INDIAN PAIN BALM

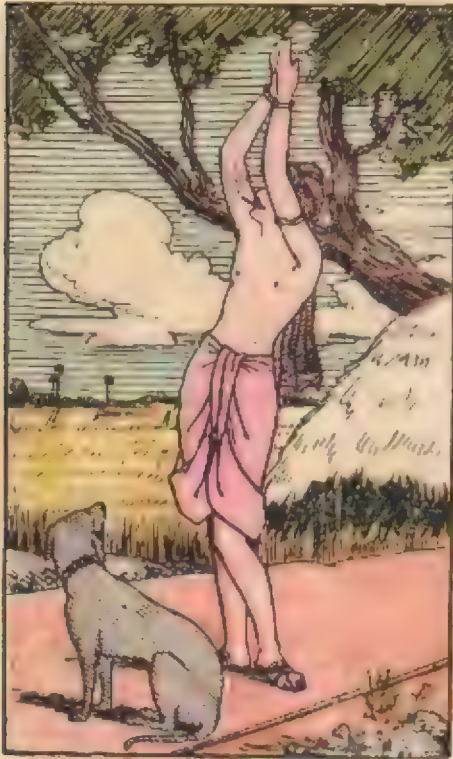
SOLD EVERYWHERE

అమృతాంజనము

AMRUTANJAN DEPO
BOMBAY & MADRAS

అనగనగా ఓకలైటూల్లో వెంకయ్య అని ఓకా పుండేవాడు. అతనికి మంచి వసతి ఉంది. పొలం, బుట్టలు, కుక్క, అన్నీ అతనివేగా ఉన్నాయి. పొలం బాగాంటే కొచ్చింది. చూసుకుంటూ అనివచ్చి పొలం చూస్తే అకుమచీ పెండిపోతోంది.

అది చూచి దిగాలండి, 'ఇంకా తొలకరించలేదు-పై రెండిపోతోంది దేముడా' అని విచారిస్తో వర్షంకోసం ఇంద్రుడిని ప్రార్థించాడు.

వయవచ్చి ఇంద్రుడు తన పల్లి గుట్టా యెక్కి భక్తుడికి ప్రత్యక్షం అవుతామని వస్తాన్నాడు. దూరంగా ఉండడంచేత వెంకయ్యకి ఒక గుట్టామే కనిపించింది. వెంకయ్య ఉలికిపడి ఇదేమిరానాయనా నన్నంకావాలంటే ఉన్న నాలుగుకులైనా దక్కకుండా యీ గుట్టా మేసిపోడానికి వస్తోంది అనుకుని తన పెంపుడు కేటకుక్కని గుట్టామీదకి పిలిపించాడు.

'ఇంకా తొలకరించలేదు-పై రెండిపోతోంది దేముడా' కొలిపాడు.

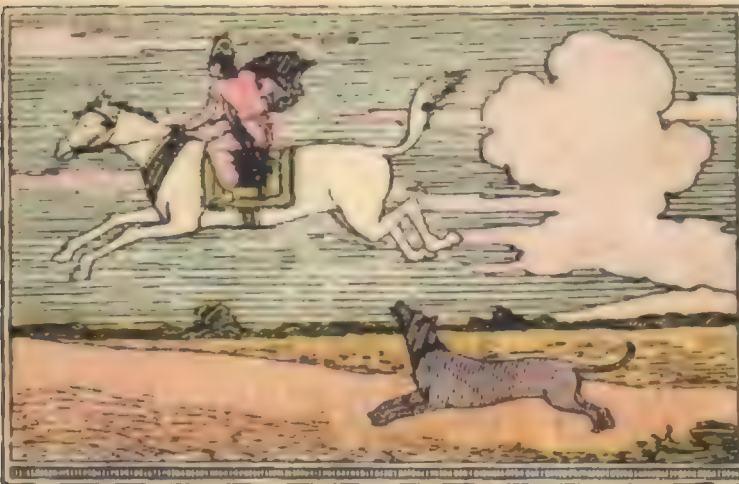
‘ఈ వెంపుడు పేతుక్కుని గుడ్డుమీడికి ఉసికొలిపాడు.’

ఆగుడ్డు ఎంత త్రిప్పినా తిరక్క భూ
లోకజంతువుయొక్క ధైర్యం చూసి భయ
పడి తిన్నగా మళ్ళీ ఇంద్రలోకం చేరి మరిట్ట
వెను దిరిగి చూసింది.

వర్షాన మిచ్చే దేముడు కీ మూతం
పూజారి వరిం యివ్వద్దా? కొంత నేడటికి తేరి
పారిచూసి వెంకయ్య వెనక్కిమళ్ళీన గుడ్డువు

‘చేయిచారిన తరువాత... ఏడవడం మొదలు పెట్టాడు.’

‘ఆగుడ్డు ఎంత త్రిప్పినా తిరక్క.....వరిశ్చే వెనుదిరిగి చూసింది.’

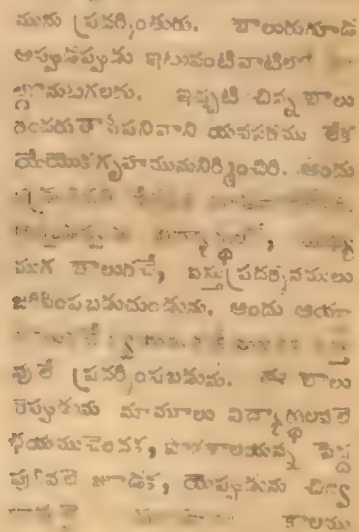
కాదు దేవేంద్రు డని
గ్రహించే చేయిచారిన తరు
వార చేసేదిలేక నత్తి
బాడుకుని ఏడవడం మొద
లుపెట్టాడు.

[క మ భ.]

(ಸಹಾಯಕ ಸಚಿವರು)

... ..
... ..
... ..

గాజుతో చేయబడిన ప్రాగ్‌నామాలింగము - కాంతి

A sepia-toned photograph showing a large, leafy tree in the foreground on the left side. The tree's branches and leaves are dense and fill a significant portion of the frame. In the background, a long, low building with a dark roof is visible, stretching across the middle ground. The building appears to be a simple structure, possibly a school or a public building. The overall image is grainy and has a vintage, aged appearance.

చాలమంది చాలరు అతి వ్రావ్యులుగ బాడుచుందురు. అన్నియు కాపాడుగారి పాటలే.

ఇచ్చట విద్యార్థులకు బాగుగ కలుగజేయు నిచ్చెవరు. పాఠశాల, స్నానమునకుగాని, ఫలవారము

పొవుదురు. ఉదయమున స్నానమునకు అల్పవారము పాఠశాల ప్రాంగణమునకు, పాఠశాల విద్యార్థులును, యు ఆప్తార్థనకు వచ్చును. అందు బహిరంగస్థలమున నిలిచియుండగా గోధురుబాలు రొకకేరసను బాడుదురు.

చైత్రలేఖనము-శాంతినికేరసము

అది ముగియగానే క్లాసులలోనికి పోవుదురు. లేరువాత పదకొండుగంటలకు భుజించి, కొంచెముసేపు విశ్రమించి, పఠింతురు. వరల మధ్యాహ్నము లెం గతులకు జరి, సాయంకాలము ఆటలకు జరి, ఉపాసన చేసికొని, భుజించి, త్రాచి శ్రమయనంతయు కొంచెము పఠించి, నిదురించి, మరల నాల్గంటలకు లేచి, యథార్థిని లెను దినవర్తనకు పుండుదురు. డైని కేర్పొనబడిన పను లన్నిటికి వేర్వేరురీతులుగ గంట మ్రోగింపబడును. ఇందులకు వేరే ఒక బ్రాహ్మణుడు, విద్యార్థులే చేయుదురు. చివరకు ఆశ్రమమూర్ఖులొనుటకు గూడ గంట నిచ్చుచుండును. ఆశ్రమ

నకుగాని అందు నొక్కసారి బాదుదీర్చి పోయెదరు. ఇక్కడ ప్రాంగణమున క్రాంతివాదులు గూడ పాఠశాలలోని వేర్వేరువిషయములు, కార్యములు నిర్వహించునటులు వేర్వేరురీతులు గంట మ్రోగింపబడును. ఇయ్యది శ్రాత్రవాటి చాలవంతగ మండును గాని ప్రతి బాలునకు బాగుగ ఆగంటలందు లె'యను, ఇట్టికాల విద్యార్థులకు గంటలిచ్చుటకుగూడ విద్యార్థియే యొక దుండును. అని కథకారులు ఒక కథను నిర్దురు. దానినిబట్టి యీతడు ఒకయాల నూడును. అయాల వినివచ్చుచిల్ల ఆకాలమునకు గోవగంటనే బాలుడు మ్రోగిందుచుండును. విద్యార్థులు ప్రారంభకాలము నాల్గంటలకేరచి, కార్యక్రమముల నిర్వహించుకొని, స్నానముచేసి, పాఠశాల ప్రాంగణమునకు వచ్చును. స్నానానంతరము బాలురకు ప్రశ్నోత్తరముగ ఉపాసనయని పదిహేనునిమిషముల కాలము డైనిప్రార్థనకు నియమింపబడినది. ఇట్టి ఉపాసన సాయంకాలముగూడ ఆటలయనంతరము జరుగును. ఉపాసనానంతరమును అందు నొక్కచో వలయాకారముగ నిలువబడి ఒకస్థానమున (వేదమునుండి)నదిని వారపనులకు

స్నానము-శాంతినికేరసము

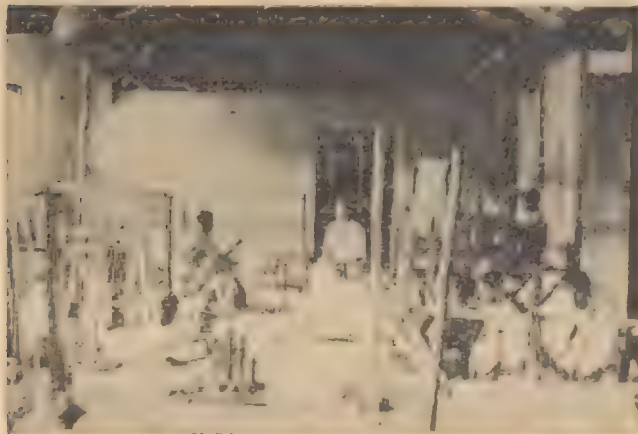
పాఠశాల విద్యార్థుల కాంక్షలకు శ్రద్ధినిచ్చి మింగును.

మొదటిది. విద్యుత్తును నిల్వ చేయుట. ఇది
మౌలికము. విద్యుత్తును నిల్వ చేయుటకు
సాధ్యమగు పరికరములు. ఈయన విద్యుత్తును నిల్వ
చేయుటకు. ఈ పరికరమును విద్యుత్తు

కాని చెప్పిన విషయము. ఏమి ముగిసినది నా
చిత్తమున తలంకును. అదిగాక జూహువాసిగంటయ్యగారి
గలదు. అది ప్రాసించిన ఆనాడము అనగంటవరకు విని
పెంనుచునే యుండును. రవీంద్రుడు తాను తనగరము దీసి

(c) $\frac{9}{10} = \frac{18}{20}$

విషయము చెప్పకతిరుదు: చక్షువును మై వాడెయ్యఁ
కేరవన్నడు మై వాడేపు రాజు ఒక బుద్ధునిద్వితయును
బహుళకరించెను. అయ్యునివంశంలో వ్రాయబడినదికాదు:
వాల్సవంతుల సంచరితములుగ్గిరియు నుండును వాల్సవం
తులతో నేయబడినది. కాని యది చూచినవారు అది
వాల్సవంతుల సంచరితముల నని కాని, వాల్సవంతుల సంచరితముల నని

[illegible]

(c) $\frac{d}{dt} \left(\frac{\partial L}{\partial \dot{x}} \right) = \frac{\partial L}{\partial x}$

కొనిపెప్పుడు ఈ గంటనే స్వయముగ
 తెలియించుచుండును. ఇది యొకగంగా
 కేయవలె నున్నది. ఇట్లుటి భవము
 లన్నియుగూడ మామూలుగ ప్రస్తు
 తము పెద్ద పెద్దప్రజ్ఞానులలో నున్న
 భవములవలె గాక, ప్రశ్నేకముగ
 వాలోచించి చక్కని ప్రాచ్యుత్తి
 కాదుల కాధిక్యమువలన, ప్రాచ్యుత్తి
 గుల మనునవి. ఇట్లుగా
 ఈ వివిధకారణమున కర్మావ
 ముండును.

తరగతులు-వానివిధజన:—

విశ్వభారతీయం కేరళా మామ
భాగములు. అందు (1) విద్యాభాగం
(Research Department), (2)

గలది, (8) కళాభివృద్ధి (Art)-మధ్యమ
సంస్థానము (School) గలదు. కళా
విద్యను నెచ్చుటకు నమి. పి. పాఠశాలను
చేర్చి వారును బాగుగ సంస్కరించును

(Vedic Religion), బౌద్ధమత
భక్తిశాస్త్రము (Buddhist Philoso-
phy), హిందూ మత శాస్త్రము (Hinduism)
సారస్వతమును (Indology) గూర్చి
విజ్ఞానములు. ఇట్లే యుగయుగములలో
ప్రబలింపడముచేసిన అనేక విద్యార్థములు.
అవైదికములు. వీరిని కల్పముగా భావించి,
అవైదికములు (Avesta) మొద
లగు భాషలు నేర్పుకొనవచ్చును.

చక్కని పుస్తకభాండాగార మున్నది. అన్ని హైందవభాషలలోను ఇంచుమించుగ మాడుకేలు లిఖితాలపత్ర పుస్తకము లున్నవి. ప్రపంచమంతటి వావాభాగములనుండి యించుమించుగ ముఖ్యముగ పుస్తకాలు వచ్చుచున్నవి.

కాంధీశతనమనకు కేరీ రహాలు, రెంటి, ఆఫీసులు గలవు. కావ నెక్కలైన ఇంకను ఈవిషయమునుగూర్చి తెలుసుకొనవలెనన్న నిర్ణయ ప్రవిధానమిది కార్యచక్రికి వ్రాసిన తెలియగలదు. అనంతరము విద్యావిషయక వివరములను (on prospectus) ఆశ్రమకార్యచక్రికి వ్రాయవచ్చును. ఎప్పుడెప్పుడ వ్రాసినను "కాంధీశతనము, P.O. బెంగాల్" అనిన చోటలో చేరగలదు.

శ్రీమతేరము:—

కాంధీశతనమున కిట్టివారిని కలగజేయవలెనని ప్రతిపదల వర్ణవృద్ధిచేసిరి. అదిగాక ప్రత్యేకము మూడు రంగుల యోగములతో చేయవలెనని. కావ నెక్కలైన ఇంకను ఈవిషయమునుగూర్చి తెలుసుకొనవలెనన్న నిర్ణయ ప్రవిధానమిది కార్యచక్రికి వ్రాసిన తెలియగలదు. అనంతరము విద్యావిషయక వివరములను (on prospectus) ఆశ్రమకార్యచక్రికి వ్రాయవచ్చును. ఎప్పుడెప్పుడ వ్రాసినను "కాంధీశతనము, P.O. బెంగాల్" అనిన చోటలో చేరగలదు.

విశ్వభారతిలోని ద్రవిడులు-కాంధీనిశతనము

ప్రాచీన భారతీయాభరణములు

1-వ చిత్రము:—700. 687-688. ఈ తూర్పును
 కర్ణాటకముగా కట్టినదేమనెడి గియుటకు నంత
 ముఖ్యమైన సాధనములు. ఈ తూర్పునకు రాజావారు
 దీనిని 1882 వ-సంవత్సరమున జయపురమునకు
 న-కేరపుగారిద్వారీ. బంగారుమునము-ముఖ్యముగా మూర్తి
 దానాదునందును, అప్రాంతములందును-చిన్న చిన్న గిరి
 పురావస్తులు మొదలయిన పాముగిరితో పాటు దీనిని ఎక్కు
 నగా చేయుదురు. ఈ తూర్పునకు నను ద్వారీ
 గానున్న జయపురపుగిరి దీనిని చేసినట్లు చెప్పుదురు.
 ఇపు డిది జయపురపు వస్తుప్రదాన కాలమునకును 700-
 692. ఈ తూర్పును వెండ్రుకలయందు గ్రహ్యవంతపునా
 దులు. దీని కలలయందు మందరమైన స్త్రీయకలకు.
 ఇవి బర్మాదేశమునందలి మాంసలేవుననునది చెందినది.
 ఇవియు జయపురపువస్తుప్రదానకాలమునకును ది.

2-వ చిత్రము:—720. పెద్దనీలమణిచెక్కిన బం
 గారుపుటంగరము. 721. మరకరముచేచెక్కిన బంగారుపు
 టంగరము. ఎటువైపునను-కలదు. 722. మరకరముచే
 కేంపురాదిన బంగారుపుటకల ఉంగరము. 723. పక్షి
 వలె ఇంద్రనీలపుటచేచెక్కిన బంగారుపుటంగరము. కన్న
 లుముక్కు, కేంపులతో చెక్కినదీని. 724. బంగారుతీర
 తోచేసిన ఉంగరము. పైన అడ్డమునకున్న బంగారుపుట
 గలదు. 725. పుష్పహారము. మూడు పేటలుగలది. కన్నున
 బారి కేంపులు, ముత్యములు, పచ్చలు, నీలములు కలిపి
 నున్నది. నడుమ పెద్దనీలమణి పతకమునది నున్నది.
 726. బంగారుచందనము. నూరిపువ్వులవలె పచ్చలు,
 వైజములు చెక్కినదీని. 727. కంకరము. ముత్య
 ములు, కేంపులు, పచ్చలు బంగారుతీరతో నుత్తులు
 గాగట్టబడినది. నడుమ మూడు కేంపులు, వైజములుచెక్కిన
 నింద్రవంకగలదు. పై కేంపులై పుట ముక్కుముత్యము ముత్య
 ములతో కట్టబడినది. 728. హస్తాభరణము. బంగారు ప
 వైజములయందు ఆకులవలె చెక్కినదీని. 729. వెండితో
 చేసిన మాడుపేటల వైజహారము. మాపుర పెద్దనీలము
 చెక్కినదీనియున్నది.

3-వ చిత్రము:—730. వైజములుచెక్కిన బంగారుపు
 కర్ణాభరణము. నూరిపువ్వులవలె ఆగినోకాకానునను
 దును. పెద్ద కంకర తీ-చుట్టును నున్నట్లు ద్విర ముత్య
 ములుకట్టినది.—రానినుండి కేంపులయన్నది. 731. బ్రహ్మ
 వెండితీరతో ఆగినది. వాల్మీకియు; నడుమ మూపు. కేం
 లననుము కేంపులపేదరుపుకాదున్నది. 732 వైజములు
 చెక్కిన దీనివారు. అగ్రవైజముకొనినది. కేంపుల
 మందు పరకముకట్టి, ముత్యమువలె మూడునున్నది కట్టిన
 కంపులు వ్రేలుచున్నది. 733. కంకరము, ఆయిదు
 ద్విపురలు వైజములు, కేంపులుపొందిన ముక్కోము
 వలెనన్న బంగారుమోపులకు చేర్చబడినది. మోపులకు,
 వైజములు, కేంపులు, పచ్చలు చెక్కినది మొకదానికొ
 కటి కలిపించిన బంగారు చంద్రవంకలు మార్చబడియు
 న్నది. క్రింది చంద్రవంకలో రక్కములు చెక్కిన బంగా
 రుచేపయన్నది. చంద్రవంకల అందులు తరెతరె పోయు
 నట్లు మెరుగుపెట్టబడి యున్నది. కేంపులు వైజములు
 తోపి ముత్యములు కట్టబడిన చిన్న పరకములు క్రింది
 చంద్రవంకకు జతచేయబడియున్నది. 734-హారము. చందు
 ను అయిదుము తైపుపేరు లున్నది. మోపులులేవు. కేంపు
 బంగారు చంద్రవంకలు, కేంపులున్నది. వైజములు కేంపులు
 చెక్కినదీని. వానినుండి కేంపులు, పచ్చలు, వైజములు,
 ముత్యములు వ్రేలుచున్నది. 735. ఇది 733 వంటిదే.
 కేంపులు, వైజములు, పచ్చలుచెక్కిన బంగారు చంద్ర
 వంక లొకదానికొకటి చేరి ౫ ముతైపునకులకు మోపుల
 యందు మార్చబడినది. వానికి వైజములు, కేంపులుచెక్కిన
 పరకములు అరు కలవు.

4-వ చిత్రము:—741. కాలింద-నీనువెండిది.
 742. హారము వైజములతోకట్టినది. కేంపులై పుట ముత్య
 ములు మెరుగుగొల్పబడినది. చందు కేంపులతో వైజముల
 కము గలదు. 743. బంగారుమొలములు; మాడుపే
 టలుగలది. పలుకులచేరిన బంగారుచంద్రు బంగారుతీర
 తోకట్టబడినది. నడుమ తీగపనిచేసిన దిక్కుకొల్పి యు
 న్నది. 744. హారము; వాలుగుముతైపునకులు. రక్కము

[illegible]

745 కంఠానుశ్రవము: 24 ముచ్చటలు, 24 ముచ్చటలు
మీరు, రెండవ పేజీ కంటిని కంటిని కంటిని కంటిని
పురిగి, కాకిబంగారపుకమ్మలు కంటిని కంటిని

2వ చిత్రము:—746. బంగారు పాపపుపరకము; వసుమత్యుని మోక్షమును గురించి వివరించినది. 747. కవిబావ. అన్యమంత్రాన్ని గురించి వివరించినది. 748. వేదమును గురించి వివరించినది. 749. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 750. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 751. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 752. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 753. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 754. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 755. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 756. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 757. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది. 758. కవిబావ. బంగారు పాపపుపరకమును గురించి వివరించినది.

6-వ ద్వికము:—759. గంధకముల నిభాగము
నాలుగు సరములుగలది. పూజనలై పోగరపనిచేసిన బంగా
నుదోలుకాదులు సీగలతో వ్రట్టబడినది. 750. పోగరము
నందిని. 433 అం. పాడవు గలది. ఒక్కొక్కరూని
దొక్కొక్క నెంపివెక్కవలెను పనిగలదు. ఇ. గొలుసుతో

మార్చబడినది. ఒక్కొక్క ప్రాంతము మానువెడియవుల
 కలదు. తెలంగాణమును పీఠములో వున్న కాయలుగల
 144 అం. ప్రాంతముల కొలదుగో మార్చబడినది. 761.
 తెలంగాణ ప్రాంతమును పీఠములో పీఠములను కొలదు
 గో మార్చబడినది. కాయలుగల ప్రాంతములున్నవి. 752.
 బంధువులను పీఠము. 763. ప్రాంతములను, కాయ
 లుగల ప్రాంతములను పీఠములను, ప్రాంతములను పీఠము
 మార్చబడినది. 764. ప్రాంతములను.
 బంధువులను పీఠములను పీఠములను బంధువులను
 పీఠములను పీఠము. 765. ప్రాంతములను బంధువు
 లుగల ప్రాంతము, ప్రాంతము, ప్రాంతము, పీఠములను
 పీఠము. ప్రాంతములను పీఠము. 766. ప్రాంతము-పీఠము.
 ప్రాంతములను బంధువులను ప్రాంతములను. 767. ప్రాంతము
 కాయలుగల ప్రాంతము-బంధువులనుగలది. 768. ప్రాంత
 మార్చబడినది. ప్రాంతములను పీఠములను. ప్రాంత
 మార్చబడినది. ప్రాంతములను పీఠములను బంధువులను
 మార్చబడినది.

7-వ చిత్రము:—769. తలపిమ్ములు వెండితగపని
గలది. 770. కాలికాదేవిగనుచు నీవు లోలం జగదారమునో
జన్మబడినది. అంతానగిమ్ము తలపిమ్ములు తండుతగపని
గలకాయలు చాడములతోఁ బ్రేమనామమునది. 770. తల
పిమ్ములు-వెండిది. తండువరులలూగలపై తగపని పూవు
లుగల తలలుగలది. తలలనుండి తండునుండు ప్రేమమున్నది.
తండునీమ్ములును సంక్షోభములలో జన్మింపడినది. 771.
చేతినండు వెండిది. తగపనిపూలుగల లోమ్ముదిగండ్లలో
కట్టబడినది. మాదిగండ్లు వైయ్యట్లే ప్రేమనామమునది.
772. జ్ఞానులసాక్షు. వండిన-తగపనిగలది. విలువచె
మన్నది. అనియ, పూవులు చురచగా వైయ్యట్లే బడినా
మన్నది. తండుతలలను కట్టచురచములు ప్రేమనామమునది.
778. కాలికాదేయము-నీవువెండిది.

[illegible]

పుష్ప మాత

మల్లికార్జున సరసింహ-మూర్తిగాలు, బి. ఏ,

ఘ్రా

ఘ్రాణము శక్తికి మహిమ కలిగి సుందరమైవర్చుల
 ఘ్రాణము కప్పె, ఘ్రాణము సుఖానందమై కనుపట్టుకుండ, బి
 ప్రాణము లెంతో ఘ్రాణముగ భావన కీసము వాచియున్నాన్
 పీఠకాశీమహాలక్ష్మియు సీతాంబులై కలసియున్న పుష్పమా!

సీతము పారు తాపము నీటిని త్రాగు తాపదయాలులన్
 కీకత్తి ననంతర దీను చేసెడి మల్లికార్జున్ కలించి యీ
 మోక్షని కాయుగోదవయ మోచిత మోక్షమ మోహనాగ్ని శ్లో
 గార ముదకరెంప తానల్పం తాపదయామోక్ష పుష్పమా!

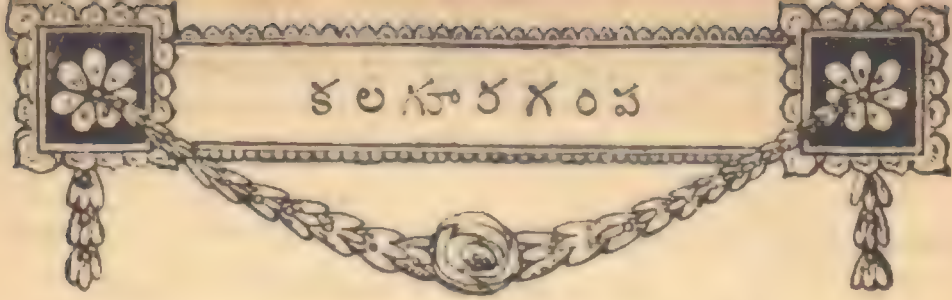
మోక్షమోక్షలాభ మోక్షమోక్ష మోక్షమోక్షమోక్ష మోక్షమోక్షమోక్ష
 రిసకతాశీపు ముద్దా ననంతర శ్రీతాదరిత్యభావముల
 గుండెను ప్రాణవాహిని కూర్చును లోకములో శుభములకు
 వానగగనము పుష్పమ, సుఖానందమైభవ మేల నీడదే.

తాపవ్య పాపవ్యం దూరకార్యం కలమేను నిరముపై భక్తి విమలా
 కలి నీకల్పిగా బంగారుకల్పం పై కొనసమించుతులు కూర్చుకొనుగా
 తన పేరగా విప్రు క్షయముల నొనర్చు కలవలెరసుమ తననీకీడుగా
 తమతోడ నుండే దుష్టుల సుఖముల మల్లికార్జునమై నొత్తు పడుగా
 భక్తి, విప్రు, తలపు, ముఖ భావములక-లేని నన్ను శుక్లహృదయ దీను కేలు
 కోరికలేత, తనయు కేలకొన్న-పాపములను నీవను కలవమ్మా!!

మోక్షుని ప్రాప్తినిండు విమలాంబు పాపములను లోకకీర్తి త్వత్
 కలితమోహరాగ ముదగాపాననేయగ మోక్షుగాదు మలే
 నొచిత మోహనాగ్ని నొగి నీలం క్రూరపు ప్రతాపముమే
 మోక్షులనీ గాద్యులనీ వాచకు, మోక్షుని వేల్చిపుష్పమా!

కనులను విప్రు నానయిపు కమ్మగ జూదము పెట్టినవ్యూహ
 పాపగ ప్రాప్తి కీపు శుభవాన్తిల విప్రుగ కేనుదెంచి
 జెనుకటి నంగతుల మనసు కీకగ భక్తి కీర్తన కీర్తన
 కలవర ముచి నన్నిటను కారెరెట్టెకు పెట్టిపుష్పమా!

కలగూరగంప

అంధభాషయందలి వింతయక్షరము

శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు

యూమోసమున నే నలువదిన ఆంధ్రసాహిత్య
వర్ణితృతిక, సం. ౧౫, సంచిక ౪ లో ఈ
వింతయక్షరము(అ)ను సూర్పి కే. శే. కొమ
క్షోజు బట్టొకరావు పంతులుగారు వెనుక
కావించిన సిద్ధాంతమును బలపరుచుచు నిట్లు
వ్రాసిరి:

ఈ యక్షరము ప్రభువులకు యుద్ధమునకావ
సరమైనప్పుడు వేయి అక్షరములతో అర్పింపబడి, అర్ప
ణకు, అర్పి యునుపరములునున్నది. కిరణము వలెనుపడి
లవలలో ముగ్ధకొన్ని శాసనములలో గూడ— అదిగా
మూలము కలకాశనములలో గూడ, ఏదేమిశబ్దములం
దము, ద్వితీయముగానున్నదేమని ముఖ్యపట్టపు శాసన
ములందు మేలంబుశబ్దములను, పంపించునది యట్లం
కలకాశనములలో గూడబడి కట్టబడుచును ప్రస్తుతము
గా మేల్కొనెదనంటే పుష్కలముగా రాజు శాసనములలో
కలకట్టబడుచును, అదకలవేయలకాశనములలో అచ్చు
క్షీరమును వాంతు పంపించుచో వానినింయున్నదేమి అను
పరమమును కనబడినవి.

* * * * *

పూర్వగూర్చుకొనవలసినదియు, ముగ్ధములు
విశ్వాసమునకు వలె బూర్వము పుట్టినదే. అర్పి శాసనము
లందును అక్షర మొక్కచోదకగానే యున్నది. ఈయన
ప్రస్తుతం పట్టింట్టినిట్టి మాటగా అక్షరము పూర్వకాల
ముందు గొలువకావలయునంటే కొంతకాలమున కున్నా
నములో నూపి చందరించగా పంపిటిమొదలము పా

రము వానికి బదులుగా నుపయోగింపబడుచున్నట్లు
కనుపట్టుచున్నది.

క్వాశ్చేకారసంధి

‘వజ్రాయుధము’ (౧౯౨౭) ప్రిబవరి నెలసం
చికయందు శ్రీవిక్రమదేవ వర్మగారు ‘క్వాశ్చే
కారసంధి’ని సూర్పి వ్రాయుచు నుడివిన యీ
క్రిందివాక్యముల నీకాలపు ఆంగ్లమానసపుత్రు
లగు నాంధ్రగవ్యవద్యరిచయితల కుంకరింప
గలవు.

క్వాశ్చేకారమునకు ఇకలుగాని, వాని రూపాం
తములను నీవిలుగాని పదములయి యున్నప్పుడు సంధి
సూర్పివనో, విమటన పగలుగిమంపను. తెక్కినయమ్మ
లతో పంధిసూర్పివనో, వేగలుగివనంబునను. ఇట్లు
విక్రియించియే కొంత తీర్చిపంధులనుసూర్పగా వామన్
మెలుంగరి మలేకొంతలు పెయన్నలతో వైత మానం
ధినిసూర్పిరి. పట్లయినను కొప్పనపు లాసంధిని సూర్పట
నన్యము. కనుక బట్టిమంతలు వానిని పరింప యున్న
చుటకంటే వని మహావి ప్రచోదకములని వానిని విడిచి
తామట్టి సంధులను సూర్పకుండుటయే లెస్స.

సూర్యరామాంధ్రనిఘంటువు

[మణియు వైత్రికయందే ‘సూర్యరా
మాంధ్ర నిఘంటువు’ను విమర్శించుచు నీ
క్రింది సూచనలు కావించబడినవి.

ఒకానొకపరమమునకు వ్రావిదగర్వాదిపదములు
వాహించుటయు, వానిలనుసరింపుటనది, దీనివలన నది

ప్రభుత్వమున విడుదలయియు గ్రంథిని పరమగుటయే కాక
 తిర్యగమున స్వల్పము. కత్తులకు, కుయ్య, విమలము,
 గులు, పొదగున్నది, అందుకు భావరూపము నిమిత్తము
 యుక్తమైనను మిగులు చుండును. కుయ్యకానికాదుల
 తిర్యగముల నెరుగుచున్నాము. అంతిమము నాకు
 యిది యున్నదే?

* * *

ఇదియకక యిదియుంటువు కాని వ్యాకరణ
 ముకాదు. కావున నిజము. కావ్యములే యిందు ముఖ్య
 పుటలయందు. వ్యాకరణకావ్యములు మానవత్వము పరమము
 ముగా వొప్పదు. "ఏకశ్రీకావ్యార్థాని" అనునట్లు వ్యాక
 రణకావ్యముగావ నీనిఘంటువునయు నున్నదగును!
 ఇది సంపూర్ణముకాదు. వ్యాకరణము శంకరము చేయ
 నగినది. ఇది మావడగినది. వ్యాకరణమెటుంగని వాని
 కీనిఘంటువు శంపూర్ణ శబ్దసాధుత్వముం గలిగింపజాలదు.
 అపుటిల్లు వ్రాయుట గ్రంథి కావ్యార్థమునకే యేర్పించు.

మతీయు నీనిఘంటు కచనమును గూర్చి
 యే ౧౯౨౬ వ సం. మార్చి ౧౨ వ తేది
 కృష్ణాపత్రికయందు ప్రకటించిన శ్రీరావు
 సాహెబు గిడుగు రామమూర్తిశంతులుగారి
 యుపన్యాసమునుండి:—

ఇంగ్లీషులో.....ఒక పదమునకు అక్షరము నెప్పు
 నునీ నచ్చివచ్చును అపదము నీయే. కశ్మీరీలో ఏయే
 కవులు ఏ అక్షరముతో వాడినాలో, ప్రస్తుతము ఆ పద
 మునకు పునరావృత్తిలో ఏ అక్షరమునకు నిర్ణయించి
 ప్రప్రమాదముగా వాటిని వ్రాసినారు. భాషా పరిణా
 మము తెలుసుకొనుటకు ఆపత్రిక వాటిగా మంచిది. శబ్ద
 రత్నాకరములో ఈ నియమము పాటించలేదు.

* * *

పదములకు అర్థము తెల్లు మారుకపో తెలియవలె
 పంటే నన్నయ్య మొదలు ఆధునిక కవులవరకు గ్రంథ
 ములలోనుండి ప్రయోగములు నీని అర్థము నిట్లు నా
 గుతూ నచ్చింకో చూపించలేదు.

* * *

కుమార్తెలయొద్దనుండువు ప్రాచీనాధ్యక్ష
 ఘంటువుగా ఉండి భాషాపరికితులకు ఉపకరణము
 కుని వెళ్ళినారు. కాని ఆప్రయోజనము నుగా దీనియి
 కలగనని తోడ్పడి. నిఘంటువులో, గ్రామ్యభాషలను
 గ్రంథములలో వాడవలె ప్రప్రమాదముగా ఉండవలెను.
 ఇంతివలె ప్రకటించి ఆవిష్కృతములు అందుకు
 ప్రమాదము కౌపు. ఆర్థమహాభాగమునకు వేరు యిం
 దివకు వాడుములు నిర్ణయముచేసి ముద్రించిన పుస్తకం
 లేదు. పాఠకులు నిర్ణయించకుండా ప్రయోగములు
 గ్రంథములనుండి స్వీకరించినట్లయిన ఆగ్రంథములకు ఇది
 యిదే పాఠములు నచ్చివచ్చును. నిఘంటువు స్వల్పమే
 పోతుంది.

* * *

శబ్దరత్నాకరములో నుండి ప్రయోగాలు నీని
 యీ నిఘంటువులో చేస్తున్నారు. ఇందున్న అనేక
 కోవములు చంభరించుచున్నవి. శబ్ద రత్నాకరములోని
 కొన్ని కొన్ని గ్రంథనామములు పోషాముగా పుడరి.
 కొన్ని కొన్ని అశ్వాసాలు పోషాము. శబ్దరత్నాకరము
 లోని పోషాములు మాల గ్రంథములతో పరిమాణ మిట్లు
 సంఖ్య చేర్చి పాఠకులకు చూపుచుంది. శబ్దరత్నాకర
 ములో కొన్ని శబ్దములకు అర్థములు తిప్పు. "పాదముల"
 అనే పదమునకు అవగాహనచే అర్థ ములోకలను. అది
 తిప్పు. సంస్కృతములో తీర్మానము, అనే పదమును
 తెలుగులో వాడుట వుపయోగించ బడెను. ఇది "పాద
 చల" చుటిదే.

* * *

నిఘంటువులో ఇచ్చిన నిర్వచనాల వల్ల ఆపద
 మల అర్థము స్పష్టము కావడము లేదు. "అంకిత" అనగా
 వల్ల బంధించి శేష మున్న, "అంకిత" అనగా బాల్మీకి
 వి శేషమనిన, మరొకగా వున్నవి శేషము, జంతువి శేషము
 అనినీ వ్రాసినారు. కీనికి వివరించి అర్థము వ్రాస్తే
 భాగంబిది. శబ్దరత్నాకరములో "తిమి" అనగా నాగు
 యోజనములే అనినీ, "తిమింబును" అనగా తిమిరి
 మ్రొంగు లేక అనినీ వ్రాయబడియున్నది. ఇంగ్లీషు
 నిఘంటువులో ఇటువంటి స్వల్పపదము బుంబెచ్చ. ఒక
 బాల్మీకి నిర్వచనము చేయబడి ఆవిర్భవమును బట్టి

అంధత్వము

అంధభారతి (సంపుటము ౧, పంచక ౧౨) యందు సంపాదకీయ విమర్శనలలో 'అంధత్వము, అను శీర్షిక క్రింద నిట్లుకలదు:

అంధులయొక్క లోపములనుగూర్చి, గొప్పమనస్సెరించి వాడ ప్రతిపాదులు బయటెవ్వరునున్నవి. అంధులలోపములు పెరిగిపోయితిని యుకాదు. కొన్ని దాజకీయతెలిగములు అంధులలోను జనుకను లోగ్నముననుట నిర్వివాదాంశము. అయినప్పటికిని మహామహులవారి కోర్కెనుబట్టి యాసంపర్కములలో నాయామహామహులు తలపెట్టిన యుష్మదులను స్మరించి వాటిలో హామములొసంగ ప్రయత్నించుటజాడ ఆతి ప్రయత్నితమగుచున్నది. హైదరాబాదులో కృష్ణరాయభాషానిలయమొక్క రజతోత్సవము కావ్యకంఠ గణపతికాస్త్రిగారి అధ్యక్షతనైంది అదివైభవముతో జరిగినది. అంధులేతమవందలి అంధులు మాంధ్యము వహించినను నిజాంరాష్ట్రాంధులు భాషావిషయిక ఉత్సాహమును బట్టిపెట్టుట ప్రశంసనీయము. దీనికి బాధించినశింధునింజకీయోద్భవము లేకపోవుటవలననే, విజయిన అంధుత్వస్వరూప మవట యాత్రికబిందువున్నది. ఇప్పుడిప్పుడు చిలకమర్రి లక్ష్మీనరసింహంగారి వ్యక్తిత్వాత్మికత్వమును జరుప గట్టిప్రయత్నములు జరుగుచున్నది. ఇంకను మహామహులనేకులుగలరు. దివాకర్ల తిరుపతికాస్త్రిగారి రాంధ్రభాషామహాశేష సేవకు పోయియు వారిసామయను చిరస్మరణీయముగ చేయవలసియున్నది. ఇట్టివిద్యార్థులలో రాంధ్రపరివర్తనము, అంధ్రమహాభాషానిలయమునకు చేరువగుట వివాదకరము. శ్రీకృష్ణగారి సహింసాగుణగారి ప్రాత్యహములో అంధ్రమహాభాషానిలయలో నూరినశిశువు ప్రారంభమైనవనయును. కాని, అంధ్రపరివర్తనము యేదాదానికపర్యాయము సమాజోపయోగములను న్యాయము మొదలగు విధిలకు సుప్రతిరుద్ధముగ ముగియుచున్నది. భవలోపము, జరియులకృష్టి అన్యధాగమయించుట, యిదియే యాదురీతియగుచున్నది. జాతీయవిద్యాలయములలోను యిట్టి చుగ్గరియే సంభవించినది. భవము తక్కువ, బాటలు యెక్కువలేదు. క్రమసేవ విద్యావిధానములేదు. విద్యులయములన్నటిని

శంధికరించలేదు జాతీయ విద్యానిలయ లేకలేదు. జాతీయ విద్యానిలయముకటి యనగామని వేరుగచెప్పవచ్చులేదు. విద్యానిలయ సమతమ విద్యునానాతుత్వమును గట్టిపెట్టి, విద్యానిలయములను వివిధప్రయోజన మింతింతయని చెప్పవచ్చులేదు.

తెంకణాదిత్యు (నన్నెచోడ)నికాలము

'అంధ హిస్టారికల్ రిసర్చి సానయిటి జర్నలు' జనవరి సంచికయందు శ్రీ. వెంకటాచలమూర్తిస్వామ్యముగారు (యం. పి. ఎం. టి.) కుమారసంభవమును రచించిన నన్నెచోడనికాలమును గూర్చి ఇదివరకు వెక్కురాంధ్రచారిత్రజ్ఞులు తెలుగు సత్రికలందు చర్చించి చర్చించిచేసిన సిద్ధాంతములకు ఆధారములగు కారణములను గైకొని విమర్శించక వానిని త్రోసిపుచ్చి, (తెంకణ) ఆదిత్యుడను పేరును నన్నెచోడని అనలు పేరుగా తీసికొని అతనికాలము శ్రీ. క. ల. ౧౦ మొదలు ౧౦౦ వరకని యొక క్రొత్త సిద్ధాంతమును చేసినారు. అట్లు కామించుటకు వీరికి గల యాధారముల నిట్లు చెప్పినారు:

"ఏలదిరెండవపద్యమున గ్రంథకర్త తాను మూర్ఖులంజుగా జని చెప్పకొన్నాడు. మొదటియు నెండు భూమిపద్యమున నభారమును త్రవ్విన సకరపుత్రులను, స్వర్గము నుండి గంగనుదెచ్చి పంచద్రమును వింపిన భగీరథుని, రామేశ్వరము నుండి లంకను జూరకట్టి రామరాష్ట్రము, క్రీస్తుశక ప్రారంభమున ప్రఖ్యాతి పొందినందున వారి కాలచోరుడను చోళరాజును స్మరించినాడు. తాను పరాక్రమమున దైవారితో సమానుడ వన్నాడు. ఏలది మూడవ పద్యమున ఇప్పటి గల్లారు వందలమగు పాక వాడు ౨౧,౦౦౦ కు ప్రభువున చోడబల్లికిని, హైహయ చోళసంజాతయగు శ్రీనివాసి బాహుళ్యమునందు, ఏలది నాల్గవ పద్యమున తనరాజుని ఉరయూరనియు, తాను తెంకణాదిత్యునియు చెప్పకొన్నాడు.

కాల్మీక యన్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగారి వక్షిం
 వీంపూతేళ చరిత్రము వచనమిది. గోళరాజులలో ఆది
 త్వులను కేసిగివాడ్నిన ముక్రమే కలగన స్వప్నమునున్న
 ది. అందు మొదటి యానెవన వాదమొకటి (శ్రీ. శ. ౧౦౦
 యందు గోళరాజ్యమును స్థాపించినవాడు. తెంచవయ్య
 వను రాజులకన్నకు రాష్ట్రములలో కలయున నిహము
 దైనవాడు. శ్రీ. రామకృష్ణకవిగారు మహారాష్ట్రవక్త
 తెంచవయ్యవద్దే యీవచనమును. ఇదిసాకపాటు. ఇది
 నిర్మితి పరాంకుమిగాని గోష్ఠిబల్లకాదు. మఱియు
 కేసిగివాడియ కవిరాజధాని ఉన్నచోటయును, నిర్మి
 తిసాకవాటి ప్రభువులను నమస్కరించుచేసి విడిచిప
 చాలను. గ్రంథమున కిదికాలగోళని తేరు మాత్రమే
 చెప్పి యిదిగల కన్పడిన కేసిగివాడ పోవుటయే కరికాల
 గోళని, గ్రంథకర్తకు నడుమ గొప్పకాక తెవ్వగును
 లేదని తెలుపుచున్నది. మూడవగోళరాజ్య సంస్థాపకుడు
 గాని, శ్రీ. శ. ౧౦౦౩ మొదలు ౧౦౨౩ వఱకు గోళ
 రాజ్యమును పాలించిన రాజరాజుగాని, కరికాలగోళని
 కిది గ్రంథకర్తను నడుమగలకాలమున నుండియుండి
 నగో వారిలో నొక్కొక్కడైన గ్రంథకర్త తన గ్రంథమున
 తప్పక కేసిగివాయుండును. కరికాలగోళుని తరువార
 కొన్ని తరచులకు ప్రాచీనగోళరాజ్య మంటరించి యాసాన
 మును పల్లవరాజ్య మాక్రమించుకొనెను. శ్రీ. శ. ౧౨౦
 నుండియే కృష్ణకావేనమల నడుమనున్న దక్షిణహిందూ
 చోళమున నిస్సంగనకర్మయను పల్లవరాజు ప్రబలుడై
 యుండెను. రాష్ట్రముల నుండ మాత్రలవేరను, తమలో
 బాట్టెర అంతరితలములవేరను పల్లవులు క్షిణిచోళమున
 నుండి పోక నాటి ప్రభువయిన గోష్ఠిబల్లకి నుమానుని
 గ్రంథకర్త. అదికన్నకు, పల్లవులలో కవనవ్రతవయిన అన
 ర రాజుడైన మండుకవిని కా-నిగోళించి, రాష్ట్రకర్తయని
 చేసి, ప్రాచీన గోళరాజధానియను ఉరయిరాయనందు
 గోళరాజ్యమును పాలన స్థాపించెను. ఈవిధాంతమున
 బట్టి తెంకజాదిత్యులయు నయిందన నుండికేరుకాని
 కిరువయకావేదను. విశిష్టము, లక్ష గ్రంథములు వచ్చి
 తిండిన మహారాష్ట్రవచనక తెంకజాదిత్యుని మహా
 సంభవమని చెప్పుచున్నది. ఆత్యాచార్యులకన్నకులను
 కేసిగివాడ 'రాజవేద' పుస్తకమున 'వేద' 'వేద' 'రాద్వి' 'పద'

మును వచ్చిపోవని మరియొక వాచునుగ గ్రహింప
 వలెను.

గ్రంథకర్త ఉరయిరాయని తెంకజాదిత్యుని చెప్పి
 కొన్నాడు. కరికాలగోళుని కాలమున గోళరాజుల
 రాజధాని ఉరయిరాయ. కాని పరాంకుమి వంశియుల
 పరిపాలనయన తెంకజాదు రాజధానిగ నుండియు తెం
 కాయున్నది. కావున గ్రంథకర్త, తెంకజాదు రాజధాని
 కాక పొన్నయ, రాజ్యమును పాలించియుండవలెను.
 బహుశః పరాంకుమి రాజ్యపరిపాలనము తుదికాలమున
 గోళధాని ముందేవారయిందే తెంకజాదుని మారియుం
 డును. కాబట్టి గ్రంథకర్త పరాంకుమిని పూర్వముగా
 నుండవలెను.

శ్రీ. శ. ౧౦౦ వ సంవత్సరమున కాల్మీకరాజు
 నగోళీదుని ఆస్థానముననున్న కేసిగివకు ఉన్నయని
 మహారాష్ట్రమున కేసిగివనుచేత గ్రంథకర్తనా కాల
 ము శ్రీ. శ. ౧౦౦౩ కై పూర్వమునను నోజాలను. అది
 కన్నకు శ్రీ. శ. ౧౦౦౩ మొదలు ౧౦౦౩ వఱకు పరిపాలిం
 చియుండుచేత గ్రంథకర్తనా కాలము ఆనడుమ నయియుం
 డును.

అంతఃపురకాంతల ఆనందమయదీపితము.

[ముగ్గురు శతకులం యంతః]
 'మార్చితరతేది బ్రమ్మ అభయిందియా
 ప్రితకనుండి:

నా అంగ సాదరిమణులకు:—

మమ్మ, నాదీవితును మార్చి మారెంతయు వంత
 వొంగుచున్నాను. కాని నేమమాత్రము మీకన్న నమ్మనగ
 నామమ్మను మీతో నమానముగ నొప్పుమును, సంశ్లేష్ట
 గలిగియున్న దానవని నొకచెప్పచున్నాను.

ప్రాప్త దేశములయందంతలు మగవాంఛమును ముగి
 నలు తెక్కురుండురను ముగిప్రాయమును మీమున
 న్ములమండి వొలగించుకొనుట. అట్టిపదని నొకనా
 మామత మంగీకరించినను అచాక మంగీకరింపకు. కేవలము
 సంపన్నులనుమాత్రమే ముగిపొనరును. శ్రీలను భరిం
 చుట గోళమువందలకును మిగులవ్యయకము. మాదే

ము; వాచావలయు. శేషవిశ్వాసావలయునో అంశి
త్వని శేషమున్నాను.

“దైవంమానుషరూపేణ”

ప్రబంధ భారత-త్రికియందు సంపాదకులు
ఇట్లువాసిరి.

* * * * *

౧౮౨౩-వ సంవత్సరప్రారంభమున శ్రీరామకృ
ష్ణపరమహంసగా రాకవ్వకు సమాధినిష్ఠమన్న సమయ
మున తోలున క్రిందబడిపోయిరి. అందువలన వారిచేయ
బిరిగిపోయెను. మరల వాచేయి చక్కనగుటకు కొంతకా
లమన్నాను. ఇది వారకు గాఢాస్థికి ముప్పువలనము.
అది వారికి నొకవారకు పరిమళముగాదు వారికి శ్రమ
నిష్ఠుల కిట్లు పోయింది. “మీరాణి నిష్కామము కావ్వ
చున్నాను. పూర్ణసర్వచాదులను నేమీల యంతగా
ప్రేమించుచుందునో ఎటుగనురా? ఒకపుడు వాడు జగ
న్నాగపావమి స్వప్నమున సాక్షాత్కరించిరి. శేషవారిని
కొంతంతయి క్రిందబడి తేయి పొంగగట్టుకొంటిని.
శేషు మునుపటివలె జన్మించుటకు మునుపటివలె ప్రేమ
గ భావించి ప్రేమింపబడుచున్నది. అప్పుడు నాకు
బుద్ధి వేను.” తరువాత కొంతకాలమునకు మరలవాడు
“నా గాఢాస్థిని దృఢిస్తే నా రుచుండును నే నెప్పుడు
గాంతునిపెన్నాను. వారికలముక్తియందీ ప్రయత్నము
గాదు మావలమయినా ప్రతిపక్షానికయింపబడె.
యను గాఢాస్థిని నామది నిష్ఠులమన్నాను. ఆపని పే
ర్వారుడే యిట్లు వా నెవడు చెప్పెడి బలమిచ్చుచున్నాడని
నేనిపుడు తెలిసికొంటిని” అని చెప్పిరి.

హిందువులు చిక్కియుగ సుతిధర్మముల
సమర్థించుచున్నారా?
[‘ది విజ్ఞోత్ కాక్’ అనుపత్రిక యిట్లు
ప్రాయుచున్నది.]

ప్రాచీనాచారములను, వానిమంచి నెబ్బలను బరి
కిరింపగ మునుగించుటతో హిందువులు చిక్కియుగ ము
నిష్ఠులగునావలయునురా? వారి మతిపేము? ఇంకను

సంరక్షణమే వారిమతము. హిందువులు తమయొక్కయూ
వారిమనుషులకీరింద అది మునుపటి మునుపటి మునుపటి
కుటకరించుకో తిరిగివచ్చి, మునుపటి మునుపటి మునుపటి
కమైన యాచారములను సంస్కరించి, సంఘశ్రేయమునకు
నింకిననుటై, యాచారములయంద మునుపటి
ద్రోపిపుచ్చి, సంఘమును చక్కగ దిద్దుకొన జూచుచు
న్నారా! లక్ష్యవిడియేయైనచో హిందూసంఘము పడి
పమై మాన్దదర్శకము కాగలను.

వేదమునందలి మతధర్మనిర్వచనము నిమగ్నించి
హిందువులు నిష్కామము అయినా పాపమున్నది. నీ కలమ
పిరెంతమాత్రమును సంస్కారులు కాకున్నారు. సంఘర
క్షణమున కుపకరింపని మతమును మతమునుటొప్పువా
అది మతముకాదు. జాతియొక్క సంఘసత్త్వములనునీ
చింపతేయునట్టిమరియు మంటగియుగాక!

బహుశక్తిరమగ వైశిష్ట్యమును విధించువాచారము
సంఘమును సంక్షించుచున్నదా! అది సంఘమునకు
వాధానినా? మునుపప్పుడో ఆచారము మెచ్చియున్నది
విచ్చునుకాని ఇప్పుడు దీని యపాయకరమైనది. అట్టి యా
చారమును హిందూవులకింపబడుటకు ప్రామాణ్యములను
నాని అహింసాప్రాయ వాదు నిష్కామము మతములయందల
గదురా?

కాకతీయులు-శ్రీత్రియులు
సుజాతపత్రిక జనవరి సంచికయందలి
‘వజ్రహిను శాగనము’నుండి ‘కాకతీయులు-
తూర్పులు’అను కీర్తికక్రింద ప్రకటించబడిన
మతీయ మాఖమాసప్రారంభియం దావృత్తి
మైనది. అందలి క్లీకములు సంపాదక స్వము
లుగ నున్నవినియు, దిమ్మభక్తోనూడ శాస
నముయొక్క మూలమును ప్రకటించిన
బాగుండుననియు సందే నూ చింపబడి
నది. ౧౯౨౭ వ సం. మార్చి ౩౦ వ తేది
నాడు వెలువడిన ‘అంధ్రప్రదేశ్’ము అనువార

పత్రికయందు శ్రీవత్సనాము వెంకటసీలం
 ద్రిరాజుగారు 'కాకతీయులు - క్షత్రియులు'
 అనుపేర ప్రకటించిన వ్యాసమునందు భారతి
 యందు ధృతమైతి భాగమును గూర్చి యిట్లు
 వ్రాయుచున్నాను:

ఇది మల్కలగుండ యవంతవాసుని భార్యకు
 ప్సంబ వ్రాయించిన కాథనము క్రియత చిలుకూరి పీఠ
 భద్రరావుగారిదివరకే వ్రాసియున్నాడు. ఇందు పీఠ
 భద్రరావుగారు పాదిన పాట సంకపరంపరగా పాడుట
 తప్ప నీయాంధ్రపరిశోధక సంఘమువారు క్రాత్రిగా
 తేదీ పరిశోధన చేయించినది. ముందులకు పోవడం
 కు క్షేత్రోకమునందును ముగ్ధులముగ పాఠములను
 విన్నవించి, బ్రహ్మ సమంభావనానుకూలములగు
 నాలుగువర్ణములను స్మరించెననియు అందు ద్విజాలు తమ
 తమ స్థానములను నిర్ణయించుకొనియు, అట్టి స్థానములను
 తమ స్థానములను ప్రకాశించుచున్నదియు, అట్టి స్థానములను
 తమ కాకతీయులగుండమున వ్రాసిన ప్రభుత్వము
 క్రింద పాఠప్రభావములు నెరవే పన్నె కిక్కినదియు-
 కానయినందు యసంపూర్తిగ నుదహరించిన పత్రిక
 ముల తొల్లగను. ఇందుకు పీఠోకములను చేర్చు
 లేదు. కాకతీయ పరిపాలనకాలమున వ్రాయబడిన కాన
 నమున ఇందుకొకటి పరిశోధన చేయబడుచున్నది యు
 థిగా అనుగ్రహించి కానమును ముఖ్యమైనది
 వ్రాయుటలో పరిశోధన సంఘమువారి సంకుచిత భావ
 ను నెప్పుడును ముఖ్యమైనది. కాకతీయులను వ్రాసిన
 నమందుపాడ నీపరిశోధక సంఘమువారి వాదమున కుప
 కరించు స్థానముగా నుండు. ముఖ్యమైనది యంతయు మామగ
 నీ గూర్చి పరిశోధనమునందును క్రియత చేయవలసి
 కింభద్రరావుగారి వాదమునందును నున్నది ప్ర
 మాదమునకు లోనైరది తోచుచున్నది. పరిశోధకులు
 గారు తమను పరిశోధన చేయి కావలయునగాని, గ్రంథ
 ములనుగారి, ప్రశ్నకప్రమాదములనుగారి మార్గమున పరి
 శోధించి తోచునకు మార్గమును ముఖ్యమైనది పాటు
 చేయలేదు. ఇందుకాన నీమొదటి ప్ర వ్రాసినవ్రాసి
 పాటముల సంకానంధునందును వ్రాసినది నీమొదటి

పరాదు గాన ఆంధ్రపరిశోధకసంఘమువారు కాకతీ
 ముల గూర్చి యింతకు వాదములను పరిశోధన చే
 పెడునగాక!

వివాదక్రమములైన యిట్టి విషయముల
 యందు సంబంధమునకు దాపులేకుండ
 తేముట వ్యాసరచయితలకు నిధియని మఱి
 యొకసారి చెప్పకతప్పదు.

పైపుకైటింగు యంత్రముతో చిత్రించిన
 చిత్రములు.

విజయనగరము మునిసిపలు హైస్కూలులో వ్యా
 వాదనిష్ఠులగు Commercial Instructor)
 శ్రీ గుండ్ల మం. వి. ముఖ్యులగు గాన పైపుకైటింగు
 ముగ్ధులమునకు శ్రీయుత విశ్వవ్యాస బాబుగారు
 వాదించినారు. కీ. కీ. బాలగంగాధర నిలకగారిను
 క్రియము చిత్రించుచు చిత్రించెవారు. ముఖ్యమంత్రి
 గారు ముఖ్యమంత్రిగారిను చిత్రించెవారు. పీఠ

కీ. కీ. బాలగంగాధర నిలకగారు.
 చిత్రించుచు ఉద్ఘాటించుచు ప్రదర్శించుచున్నది. ౨౯-3-
 ౧౯౨౨ నాటి 'కె. పేర్లియల్' ఎడ్యుకేషనల్ పత్రిక
 కింది ముద్రలనుగారిది. కీ. కీ. బాలగంగాధర నిలకగారు

మనుష్యములతో చిత్రించినట్లు ఇట్లాగ్రహాలు ప్రతిభావంతములై కలవాంజరిగియుండునైతి మన దేనిగానుచుండును. అట్లే ప్రతిభావంతమై ధ్యేయంతో మదాయకము (ఇంపర్వీ రెండు చిత్రములు ఫిబ్రవరి (౧౯౨౩) మాడవకారి పూర్వప్రకటనంజ్ఞికానుబంధము).

శ్రీ. పీ. ప్రదానాచార్యులుగారు.

శ్రీ. శే. పి. వి. వరదాచార్యులుగారు, రామదత్తపాత్రము

శ్రీ. శే. శే. పి. వి. వరదాచార్యులుగారు

[కర్ణాటకరంగభూమి సాపుటము ౨.నందిక.౨.]

“శ్రీవరదాచార్యులుగారు కర్ణాటకమండలము వారు. కిరు నాటకప్రపంచమున నున్నప్పుడెక్కడనును జని ననవారు. నాటకములను కొన్నిటిని కర్ణాటకమున నుండి యించియు, ఈ ప్రపంచాశ్రమములను కరించి, భావానుసారముగ నభినయించియు విఖ్యాతిని గాంచినారు. ఈవల్ల విభావజీవాదులు నాటకాభివృద్ధి నకు శక్త్యుడై యును. శ్రీ వరదాచార్యులుగారి స్వాగతవిష్ణుగారు బెంగళుగారు ఆమెవారు నాటకసంగమమునకు ఆచార్యులుగారు కరించి నది రామదత్త (Romen) పాత్రముయొక్క భావచిత్రమును ప్రాయించి నున్న నాటకమండలమున పావించుకొనవారు. వానియొక్క ప్రతికృతితో యిటనున్న చిత్రము.

హల్ వాక్ హిందెజ్జు

హిందెజ్జునామక పుస్తకమునకు ‘హల్ వాక్ హిందెజ్జు’ అంటే ‘హిందెజ్జు’ అనియు ‘హల్ వాక్’ అనవచ్చును. ఇది కొంత ప్రఖ్యాతి గడిగి ౧౮౮౩ వ సంవత్సరము అట్టబడు. ఇది తెండవలేది వాడితోక జరిగియుండును. అంతకుండే ప్రాచీనమునందె యాదిను నెదిరికొనున విధమున. అంతకున్న విషయమునే దెండవీది కీర్తనమునందే వివరించుచున్నట్లును, చిత్రకైర్యము, కాంతము, కార్యదీక్ష బాగుగ నెలకొని నది. చిన్నవా నెప్పుడప్పుడే నీ పదానాగ్రహము గలిగియుండుటచే కీర్తనకావ్యమువలె నీరని బుద్ధికావ్యము కలుగ నయ్యెను. కాని కార్నాటికావ్యమునందు ‘రావణుని నెలకొని గారమునందుండుచే క్రమముగ వానియంద వికాసమును కెంద వారిను కనుగొనబడియని ప్రఖ్యాతిని గాంచెను.

యొక్క ముఖ్యమంత్రియగు వ్యాసరాజు కాలమున నీ
 గ్రంథము ప్రచురించినది. నాగేశ్వరరావు అయ్యన.
 ముద్రాణమునకు వచ్చినది. (ప్రచురించినది).
 'సోగ్రాఫ్' ముద్రమున ఆస్ట్రేలియాలోను ముందుకొట్టిన
 గ్రంథములను, ౧౮౭౦-౭౧ వ సంవత్సరమున జరిగిన
 యాంక్షరమున నొక పటాలమున కథిపతియై విజయ
 మనుగాంచి పెద్ద వైద్యమునకు వాయవ్యయ్యన.

మగ 'జనరల్ ప్లాట్' అను వైదికవిద్యార్థుల
 మన పెద్ద గొప్పయొక్కములు చేసెను. పదవదీ
 ౧౮౮౩ వ సంవత్సరమున 'దెర్రి గ్రామ్' కాలేజీలో
 ఉన్నాడు. అందున బడియె. అందుకు ముందును,
 విద్యాభ్యాసమునకు వచ్చినది. అప్పుడే 'కొంట్
 స్ట్రీట్' కళాశాలకు వచ్చి 'జనరల్ ప్లాట్' అను పద
 విద్యార్థులను చేర్చెను. అప్పుడు ముఖ్యకార్యాల

పాల్ వాల్ హిందెబర్గ్

యము (వార్ ఆఫీసు)న నితడు
 పెళ్ళిండ్లు కావించిన పరిశ్రమచే
 నీరని ప్రతిభ పెంపొందెను. రెడనం
 తరము ఓట్లకాబట్టి పదాలి పటాల
 మనకు సం. ౧౮౮౩ మొదలు
 ౧౮౮౬ వరకు కమేండరుగానుం
 దెను. విద్యుత్తువాలుగొండ్లు కొట్టెం
 గ పటాలములను, తరువాత
 మూడొండ్లు 'కారల్ నూపేలలో
 నొక భాగమునకును ప్రధానవాయ
 వుడుగా నుండెను. ౧౮౦౩ వ
 సంవత్సరమున 'మ్యాడ్రిబర్గ్' యొద్ద
 వైద్యమున నొక భాగమునకు
 ప్రధానవాయవ్యయ్యన. ఎవ్వ
 వీరి కార్యకర్తల వైద్యమున
 ముందే 'మ్యాడ్రిబర్గ్' కివలము
 గవర్ని అరునదియై దేండ్లప్రాయమున
 నీరతుడొక్కము ములుకొని, 'హెన్రీ
 యొక్క' వీరికొనిన నందెను.

మూలమున ప్రపంచమున
 యొద్దమున తూర్పుదేశము వాక్ర
 మించుకొనినప్పుడున్న రషియను
 నేనల నెగుర్చుటకై ౧౮౮౪వ సం.
 అగష్టు ౨౨ వ తేదీనాడు ఒక
 బర్మను సేవాభాగమున నితడు
 ప్రధాన వాయవ్యమును విహిం
 చేను. ౧౮౭౯బర్మ యొద్దమున
 అసంఖ్యాకులగురషియనులనొడించి
 విజయమును గాంచెను. 'మూలము

౧౮౭౭ వ సంవత్సరమున నొక గ్రంథము
 (౧౮౭౭-౭౮ సంవత్సరమున) 'దెర్రి ముఖ్యమంత్రియొక్క
 యొక్క ప్రచురించినది అయ్యన. అప్పుడు ప్రచురించినది ప్రచురించినది

యొక్క 'మూలము' యొక్క ముఖ్యమంత్రియొక్క
 ముఖ్యమంత్రియొక్క ముఖ్యమంత్రియొక్క
 ముఖ్యమంత్రియొక్క ముఖ్యమంత్రియొక్క
 ముఖ్యమంత్రియొక్క ముఖ్యమంత్రియొక్క

మీరు, పోయినది జన్మకు నీవలగ్నము ప్రకాశ నేనాపరి అయ్యెను.

౧౯౧౫ వ సం. ఏప్రిల్ ౧౫ వ తేదిన 'అప్పర హోటల్' వద్ద జరిగిన నేరం ఈ ప్రాంతమున వై కాశి పోయినవారి భాగము నీవలగ్నమున జన్మ. 'అప్పర' పట్టణమును ముట్టడించి అక్కడ ౧౦ వ తేదినాడు వారిని నిరంశులు చేసినాడు. అంత భయము మిగిలిన పోయిన కనీసము ౧౫ వలెనయ్యి 'అప్పర' జలపాతమునకు పోయి పోయి పోయిన వారిని కా గలవలయు నీవలగ్నము ప్రాంతమున జన్మ. అక్కడనున్న వారిని నిరంశులు చేసినాడు.

ఈయన నాటినుండియు పోయినవారి 'అప్పర' ప్రాంత ప్రకాశకాంతిగా నిరంశులయి తుమానియాపై యుద్ధమునకు పోయెను. ఈయన ౧౯౧౫ వ సంవత్సరము పోయినవారిను గుమానియూ రాజ్య నచ్చెను.

ప్రకాశకాంతి, ప్రాంతమున నున్న ముగ్ధులతో పోయిన వారిని స్థానికులైన ప్రాంతమున కాంతిగా జన్మ. అప్పర ప్రాంతమున జన్మ. ఎన్నో వలగినవారు. అందుకు పోయినవారిని నిరంశులు చేసినాడు. అంత భయము మిగిలిన పోయిన కనీసము ౧౫ వలెనయ్యి 'అప్పర' జలపాతమునకు పోయి పోయి పోయిన వారిని కా గలవలయు నీవలగ్నము ప్రాంతమున జన్మ. అక్కడనున్న వారిని నిరంశులు చేసినాడు. ఈయన ౧౯౧౫ వ సంవత్సరము పోయినవారిను గుమానియూ రాజ్య నచ్చెను. ప్రకాశకాంతి, ప్రాంతమున నున్న ముగ్ధులతో పోయిన వారిని స్థానికులైన ప్రాంతమున కాంతిగా జన్మ. అప్పర ప్రాంతమున జన్మ. ఎన్నో వలగినవారు. అందుకు పోయినవారిని నిరంశులు చేసినాడు. అంత భయము మిగిలిన పోయిన కనీసము ౧౫ వలెనయ్యి 'అప్పర' జలపాతమునకు పోయి పోయి పోయిన వారిని కా గలవలయు నీవలగ్నము ప్రాంతమున జన్మ. అక్కడనున్న వారిని నిరంశులు చేసినాడు.

అంత జన్మకు ఎట్ట మొత్తము లేకదా. శ్రీరామలలిత స్వామిని పొయ్యెను.

ఇట్లు వెళ్ళి యుద్ధములయందు జయముగాంచి ప్రఖ్యాతితెచ్చిన యాజాతీయనాయకుని ౧౯౧౫ వ సం వత్సరము ఏప్రిల్ ౧౦ తేదినాడు జన్మను ప్రజలు 'అప్పర' ప్రాంతమున జన్మ.

దేశము అతని పురుషులను జన్మకు పోయిన ప్రాంతము, పోయినవారిని నిరంశులు చేసినాడు. అక్కడనున్న వారిని నిరంశులు చేసినాడు. అక్కడనున్న వారిని నిరంశులు చేసినాడు. అక్కడనున్న వారిని నిరంశులు చేసినాడు.

శ్రీ వెంగళ రామరావు గారు
కర్ణాటకనుండల బాల్యల్పి
[జయకర్ణాటక అను కన్నడవర్తిక
అయినవసంపుటయు, అయినవసంపుటయు.]

శ్రీ వెంగళ రామరావుగారి చిత్రపటములు. కిరి జయస్సు ఇప్పుడు ౧౦ వలగినవారు. కిరి జయ

వాడు గొప్ప ప్రాణమును విడిచి. మైసూరు బంధువులను
 నోపి. వారు మూలమున్న గ్రామమున బాబును నుగిసిరి.
 తిరు క్రిష్ణుల (మ్యాంట్ల) ముందు నివసించుచున్నాడని
 తెలుసుకొనిరి. అయినను గాని నా భార్య ముగిసినది.
 తిరిగి పోవడానికి నాకు సమయము లేదు. కళలయందు

ఉన్న వాడునుండి మిక్కిలి అభివృద్ధి నుగిసినది. వాళ్ళు
 కళాపరిశ్రమల పరిచయమువలన కళాకళ్యాణమున
 ముగిసిరి. ౨, ౩ వేలములకు తిరు ప్రతిమలను తిరియి

శ్రీ వామదేవి అర్చనామ

మొదటి పట్టణముల కాలమున నిర్మించిన శ్రీ గాంధీ అర్చనామ

శ్రీ యొక్క సోదరుని అర్చనామ

శ్రీ విద్వంసమున వామదేవి అర్చనామ

మిమహ్నాదు. వానినండి కొన్ని ప్రతిమల విక్రమములు
వామ్యున కిచ్చితిమి ప్రదానములైనవి. ఇత, ఇత, వీరిష్ట
భావతీయచాలనము నీటి బ్రహ్మతీయములను ప్రతిమలను
నీటిమలను పరివర్తించుచున్నవి. ఈ ప్రతిమలయందు
నీటికక యుట్టిననున్నది. మేనూరు ప్రభుత్వముగా
గి భావన యున్నది. కకక కల్యూమను పరివర్తించు
భూమినియందుగాక!

ప్రాచీనమైనవికలమయలు, కాకామి, నానాక, వామి, వామి, కలూరు, అనంతమొదలగు ప్రతిమలను
నీటిమలను ఆమె పరివర్తించుచున్నది. ప్రాచీనమైనవికలమయలు నీటిమలను
టావర్తకము!!

ప్రకృతి సకమాద్యుత్తములు

ప్రకృతి సకమాద్యుత్తములు సకమాద్యుత్తములు
ప్రకృతి సకమాద్యుత్తములు సకమాద్యుత్తములు

[౧౯-౩-౧౯౩౩ వ్యయపత్రికసంచి]

(౧) ప్రపంచము
సంపరి ఎల్ల ప్రపంచముల
కన్న కెక్కు దను ప్రపంచము
అను కేదుగలది. సకమా
త్రా ద్వీపముయొక్క
అవపులలో నున్నది.
తెల్ల ప్రాప్త రితులకు
పువ్వు వానికంటె చాలా
కన్నది. ఆ పువ్వు
సకమాద్యుత్తముల
సపుడు మాడు అడుగుల
సెలవుల గలదియగును.
వాని తీగ చెట్లవరులలోని
నీటిమలను. వానియేగా
గొనుచు చెట్లకు తెనచు
కొని వానినండి వేరుచేయ
సాగ్యముగానుండును. వాని
లేమలు ఇటుకవలె గలిగి
యుండును. వానిపై తెల్ల
చుక్కలుండును. పూవు స
దునునున్న దిట్లు, కేసరము
లుకలను, వీరివలెయుండును.
యుండును. దీని మొగ్గ
చట్ట మై స గొడునువచ్చె
కలదియగును.

ప్రకృతి సకమాద్యుత్తములు 'సకమాద్యుత్తము' అనునది

(అ) 'అరిష్టహోషి' అను చిన్న మొక్క.

(బి) 'అరిష్టహోషి' అను చిన్న మొక్క. ఇది మాంసభక్షకము. పైపైవారిన ఈగలు మొలకలు చిన్న పురుగులను చిక్కించుకొని మ్రోగివేసి తినుచుండును.

[౧౯-౩-౧౯౩౩ స్థియరుప్రతిమంబి]

తత్త్వశిలానగరము

ఇటీవల ప్రవృత్తియగుచున్న అశోకచక్రవర్తి ప్రాచీనరాజధాని

ఇది శ్రీ. శ్రీ. ౨౪౦ వ సంవత్సరమున, బౌద్ధ మతము వంశీకరించి రాజ్యమున స్థాపించిన అశోకచక్రవర్తి రాజధాని. కాలగతిచే నది ధూగర్భమున రేవతు వామమూత్రవర్షమైయుండెను. ఈనాడు ప్రవృత్తి

౧. నిర్వాహకద్రుమన్ గౌతమగ్రహము. ముఖమున శాంతిరస ముట్టిపడుచున్నది.

బుచే బారిష్టరము మరల వెలువడుచున్నది. ప్రాచీన రాగనాథ, శిల్పము మొదలయినవానిని కెప్పుడు చూచుకొని వస్తుసంపద బహులుపడినది. ఇప్పటికి నిర్వాహక, గౌతమగ్రహము, జాతియను అనుమాన ప్రకటనలు మాత్రము ప్రవృత్తిబడినవి. అపట్టామున నింకను ప్రవృ

వలసిన భాగములు
చాలగలవు. అతో
కుదురుకొవరిత దక్ష
దగ్గరచే నా పట్ట
ణమువగల్గె యందు
ను సమాధులయం
దును గూడ బుద్ధ
విగ్రహములే ము
ఖ్యాలంకారములు
గమన్నవి. చిత్రము
ప్రతిభావంతము.
ము. అయ్యది ౪
అడుగులు పొడవు
ను, మోకాళ్ళ వద్ద
8 అడుగుల వెడలు
పును గలిగి చెక్కు

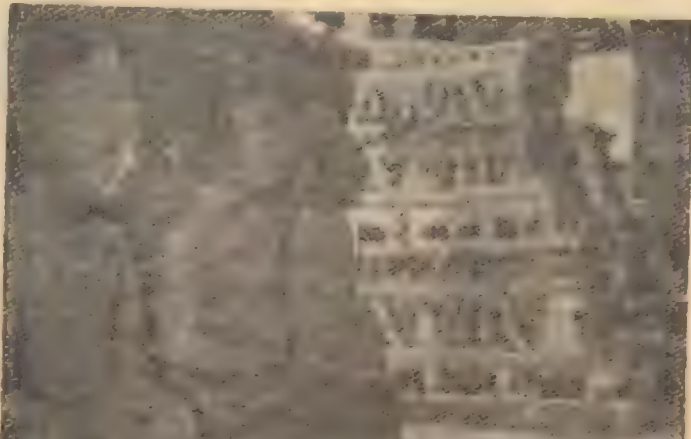

౧. చిత్తూరు లోని మహా విక్రమార్క స్తూపము. ఇది మూడు అడుగుల పొడవును, ఎనిమిది అడుగుల వెడలను గలది.

౨. తిక్కనాచార్యుల వందల పీఠాన అను ముఖ్యభాగము. సమీపమున పెద్దనాయుడు
చూరమన నిండ్లగోడలును కాన్పించుచున్నవి.

చెరుక మున్నది.
మూర్తి యిం చిన
విక్రమార్కయను
పట్టుప్రశాంత మైన
ముఖవై ఖరితోనా
విగ్రహ మిట్టి
యొన్నది. చిత్రము
(౪) . శిల్ప రంజితి
మగుసమాధి. అయ
నరుసలుదీరి కూర్చు
న్న పరిచారకజన
ముతో గూడిన
మిక్కి విగ్రహములు,

బడినవి. చిత్రము
(౫) ఇది శ్రీవిక్ర
హము. ఇది అపా
ర పరాక్రమకారి
యై విశాలమైనవహ
సామ్రాజ్యమును
సాధించి అత్యంత
దీర్ఘ చక్రవర్తిసా
హస చిహ్నము.

౪. రాజులు అక్కడ వసులు రక్షించుచుండ
మాన్యులను సంతోషముగా ప్రయోగించుచున్నారు.
ఈ సమాధులు ప్రాచ్యులైన చిత్రరంజితములై
యొప్పియొన్నవి.

చీనా బాలుడు

చీనా దేశము

పూర్వము

ఇప్పుడు

ఈ చిత్రపు నీవలో నుండియు సుదీర్ఘ మితినిది. చీనా దేశమున చిన్నతనము పెద్ద యువ్యోగమునకు అర్హురారు. ఈ బాలుడు తన యువ్యోగచిహ్న మగు కట్ట కత్తిని చేతుని యుక్తుత్సాహముతో వత్తుచున్నాడు.

[రిప్రూట్ ఆఫ్ రిప్రూస్, మార్పి-ఏప్రిల్ సంచిక]

[స్పెషియల్ పత్రిక ౧౯-౩-౧౯౩౩ నుండి]

శృంగార రాధామాధన సంవాదము

శృంగార గ్రంథమాల మొదటికనుమము, (గ్రంథ కర్త: వెలిదిండ్ల వెంకటపతికవి, ప్రకాశములు: జి.ఎస్. కాన్త్రి అండుకో, రహాలుపెట్టె ౧౧౦, మద్రాసు. షేదర్వయిటుకాగితము. క్రాసుపైజా. అచ్చు, తైండు, అందముగానున్నది. వెల రు. ౨-౦-౦.

ఈగ్రంథము దక్షిణదేశమున నుత్పన్నమయిన ప్రాచీన శృంగారాంధ్రప్రబంధము. కవి రాధామాధవుల శృంగారలీలలను విస్తృతగాగొని రసవత్తరమైన మూలాశ్వాసముల యీప్రబంధమును రచియించినాడు. గ్రంథ రచనావిధానమునుగూర్చి నీతికయందు సంపాదకులు

“ఈకృతిలో రాధాకృష్ణులశృంగారలీలు, పాటిలేని చాతుర్యముతో వర్ణితము లయినవి. రాధామాధవుల ప్రళమనురాగము, రాధావిరహము, శుకసందేశము, రాధామాధవుల సంవాదము, సవకులసంభాషణములు నిందు నెలల బాణతనపు నేర్పుతో నిర్వహింపబడినవి. ఈవిరసనాంచలమున నాంధ్రవాణి యత్యుల్లాసముతో నృత్యమాడినది; పరిమళముగల పలుకుగుత్తులను బహురాసమున విరచిల్లినది. శృంగారకృతికి సంగతములుగాని క్లిష్టపదములు, ప్రాధార్థములు నిందు గానరావు. కవి రాధోత్తులను జెప్పనప్పు డాడుదిగా మారినాడు. అన్యాసక్తులయినవల్ల భులపై నక్కునుగొను కటారికత్తెల తుటారముల నీకవి పుడికిపుచ్చుకొని యీగ్రంథమునఁ బొసంగించినాడు. గ్రంథము పయికబయికఁ బోషపోష రసోచేతము గర్హించునదిగా నున్నది. ముద్దుపక్షని రాధికా

స్వాంతనరచన కిది ‘మేలుబంతి.’ అని వాక్రచ్చియున్నారు. అది సత్యతమన్న వతికయోక్తికాదు.

(గ్రంథకర్త: శ్రీ. క. ౧౮౦౦ ప్రాంతమువాడు. ఈరచనమున పండితుల యంగీకారమును గాంచజాలని ప్రయోగములు గలవు. అవియే యీరచనమున కంపమును గూర్చున్నవి. వానితోలికి పోషమికి ప్రకాశముయొడ సరసులు కృతజ్ఞులగుదురు.

మద్భుతమ ముచ్చటలు గూర్చు పద్యములు.

రాధవాక్యము:

ఉ. దోసము కృష్ణ కృష్ణ! నిను
దూటిన; వానోసలందు ధార ముకా
ప్రాసిన(వ్రాతఁ గావడము
వ్రాయఁగ నీరరమానె? నీవు దా
వేసట లేక యేరికని
చేతుక చేనెడు పైనిపైని నా
సాసల మాకు మేమె పయి
నాడిన? నిన్నన నేర మున్నదే!

చ. నిడనెడఁ జూడు మంటివో, ప
యింబయి నెమ్మది నిల్పుచుంటివో,
గడగడ కోరుచుంటివో, వ
గం బడుచుంటివో, చేగు మంటివో
బడలు మంటంటివో, యగుది
పొల్పడుమంటివో, యెగు నీగురే
కడలుమంటంటివో, పారలు
మంటివో, మూర్ఖ మనుంగు మంటివో!